

Επιστημονική επιμέλεια:

Παναγιώτης (Τάκης) Αλεξόπουλος
Κοσμήτορας - Πρόεδρος Επιστημονικής Επιτροπής

Ο ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΣΤΟΙΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΣΗΜΕΡΑ

ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ & ΚΟΙΝΩΝΙΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ

Ο ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΣΤΟΙΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΣΗΜΕΡΑ

Επιστημονική επιμέλεια:

Παναγιώτης (Τάκης) Αλεξόπουλος
Κοσμήτορας - Πρόεδρος
Επιστημονικής Επιτροπής

Ο ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΣΤΟΙΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΣΗΜΕΡΑ
ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ & ΚΟΙΝΩΝΙΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ

Ο ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΣΤΟΙΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΣΗΜΕΡΑ
ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ & ΚΟΙΝΩΝΙΑ

ISBN: 978-960-08-0855-1

Πρώτη έκδοση: Μάιος 2020

Copyright © Παναγιώτης (Τάκης) Αλεξόπουλος

Copyright © Εκδόσεις Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ, έτος ιδρύσεως 1891
Κεντρική διάθεση: Σόλωνος 116, 106 81 Αθήνα
T: 210 3833434, F: 210 3832294
E: contact@isideris.gr, S: www.isideris.gr

Επιμέλεια κειμένου: Παναγιώτης (Τάκης) Αλεξόπουλος

Ηλεκτρονική σελιδοποίηση: Σιδέρης Τσανακτής

Μακέτα εξωφύλλου: Σιδέρης Τσανακτής

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής άδειας του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	9
Prologue	10
Έναρξη και εισαγωγικές ομιλίες.....	13
<i>Χαιρετισμοί</i>	13
<i>Ομιλίες</i>	18
<i>Keynote Speech</i>	31
Ενότητα I	
Ο κλάδος του online gaming στην Ελλάδα: Οικονομικές δυνατότητες και Ευκαιρίες υπό το νέο ρυθμιστικό πλαίσιο	35
<i>Keynote Speech</i>	51
Ενότητα II	
Κανονιστικό πλαίσιο, Τεχνολογικές εξελίξεις, Καινοτομία.....	55
<i>Keynote Speech</i>	67
Ενότητα III	
Στοιχείο και επιστροφή στην κοινωνία; Χορηγίες, διαφήμιση και μέσα επικοινωνίας.....	71

Ενότητα IV

Παιγνιοποίηση και e-sports (Ηλεκτρονικός Αθλητισμός):

Ματιά στο μέλλον..... 85

Βασικά σημεία και Συμπεράσματα της Ημερίδας

για τον Αθλητικό Στοιχηματισμό 103

Κύριο Συμπέρασμα: Έγιναν σημαντικά βήματα

για τη ρύθμιση της αγοράς – απαιτούνται άμεσα

σημαντικές αλλαγές και βελτιώσεις 103

Βασικά Σημεία..... 104

Βασικά Συμπεράσματα 110

A. Θεσμικό & Νομικό πλαίσιο 110

B. Επιχειρηματικό Περιβάλλον 113

*A. Συγκριτικός πίνακας κόστους αδειοδότησης τυχερών
παίγνιων Διαδικτύου σε χώρες της Ευρώπης*..... 114

*B. Συγκριτικός πίνακας φορολόγησης εταιρειών τυχερών
παίγνιων Διαδικτύου σε χώρες της Ευρώπης*..... 114

Γ. Media και Επικοινωνία 117

Δ. Κοινωνικές Προεκτάσεις 118

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

κ. Παναγιώτης Αλεξόπουλος, Πρόεδρος της Επιστημονικής Επιτροπής και Κοσμήτορας της Σχολής Ανθρώπινης Κίνησης και Ποιότητας Ζωής (Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου)

Η 3^η Διεθνής Επιστημονική Ημερίδα συνδιοργανώθηκε από το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου και το Ελληνικό Φόρουμ για το Ψηφιακό Μέλλον με συμμετοχή 35 ομιλητών, εκ των οποίων 6 προσκεκλημένοι από το εξωτερικό, 2 Υπουργοί, 4 Βουλευτές και 2 Γενικοί Γραμματείς, καθώς και ο Πρόεδρος της Επιτροπής Εποπτείας και Ελέγχου Παιγνίων.

Όπως αναγνωρίστηκε έγιναν σημαντικά βήματα για τη ρύθμιση της αγοράς – απαιτούνται όμως άμεσα σημαντικές αλλαγές και βελτιώσεις σχετικά με σοβαρά προβλήματα όπως:

- Το υψηλό κόστος αδειοδότησης
- Την υψηλή φορολογία
- Τη σύντομη μεταβατική περίοδο
- Το καθεστώς λειτουργίας των white labels εταιρειών
- Την εξασφάλιση χορηγιών

Διαπιστώθηκε, από τις εισηγήσεις των καταξιωμένων ομιλητών, ότι τα οφέλη θα είναι πολλαπλά και πιο συγκεκριμένα θα:

- Πολλαπλασιαστεί ο αριθμός των εταιρειών που θα επενδύσουν στην Ελλάδα
- Ενταθεί ο ανταγωνισμός προς όφελος του καταναλωτή
- Αυξηθούν τα έσοδα του κράτους
- Αυξηθούν σημαντικά οι θέσεις εργασίας καλά αμειβόμενων στελεχών
- Καταπολεμηθεί ο παράνομος στοιχηματισμός
- Αυξηθεί σημαντικά η χορηγική και διαφημιστική δαπάνη
- Ευνοηθούν οι συγγενείς βιομηχανίες (ΜΜΕ και Αθλητισμός)

Prologue

Dr Panagiotis Alexopoulos, President of the Scientific Committee and Dean of the Faculty of Human Movement and Quality of Life, University of Peloponnese

The 3rd International Scientific Meeting took place on the 15th of January 2020, at the premises of the Athens Chamber of Commerce and Industry.

The Scientific Meeting was co-organized by the University of Peloponnese and the Hellenic Forum for the Digital Future with the participation of 35 speakers, including 6 guests from abroad, 2 Ministers, 4 Members of the Greek Parliament and 2 General Secretaries, as well as the Chairman of the Hellenic Gaming Commission.

During the one-day meeting presenters and participants gave focus on the issues of sport betting and the relevant challenges and perspectives for the Greek society and economy. The meeting included 4 sessions in the areas of:

- a) online gaming in Greece,

- b) legal and regulatory framework, technological evolution and innovation,
- c) betting and social benefits (sponsorship, advertisement and media),
- d) the future of gaming and e-sports.

As it has been recognized, by many of the presenters, some important steps have been taken for the market regulation. Nevertheless, a number of important changes and improvements are urgently needed on various serious issues. More specifically, suggested actions should be taken concerning the:

- High cost of licensing
- High taxation
- Short transition period
- Operating status of “white” label companies
- Sponsorship securing

Many speakers underlined that the benefits will be multiple and the market will evolve under antagonistic but “healthy” business conditions. The most important outcomes, occurring from these suggestions, would be the following:

- Number of companies, that will invest in Greece, will increase
- Competition will intensify in favor of the consumer
- Increase on state revenues
- Significant increase in salaries of well-paid executives
- Prevention of illegal betting
- Significant increase in sponsorship and advertising spending
- Significant benefit for the related industries of Media and Sports

ΕΝΑΡΞΗ ΚΑΙ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΟΜΙΛΙΕΣ

Ο Πρόεδρος της Επιστημονικής Επιτροπής και Κοσμήτορας της Σχολής Ανθρώπινης Κίνησης και Ποιότητας Ζωής του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, κ. Παναγιώτης Αλεξόπουλος κηρύσσει την έναρξη των εργασιών της ημερίδας.

Χαιρετισμοί

κ. Αθανάσιος Κατσή, Πρύτανης Πανεπιστημίου Πελοποννήσου

Η ημερίδα ξεκινάει τις εργασίες της με τον χαιρετισμό του Πρύτανη του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, κ. Αθανασίου Κατσή, ο οποίος συνεχάρη τους διοργανωτές της ημερίδας τονίζοντας ότι το Τμήμα Οργάνωσης και Διαχείρισης Αθλητισμού πραγματοποιεί, εδώ και καιρό, δράσεις έντονης εξωστρέφειας εφαρμόζοντας τις γνώσεις, τις οποίες διδάσκει, σε περιβάλλοντα πέρα από τις τυπικές διαδικασίες μάθησης.

Τα ελληνικά πανεπιστήμια, τόνισε ο Πρύτανης του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, μπαίνουν σε μια νέα περίοδο εξωστρέφειας που τα φέρνει πιο κοντά στο Ευρωπαϊκό γίγνεσθαι. Ο αθλητισμός προσφέρεται ακριβώς για την υποστήριξη αυτής της κατεύθυνσης. Η παρούσα διεπιστημονική ημερίδα, με αφορμή το συγκεκριμένο θέμα, αξιοποιεί εργαλεία και γνώ-

σεις από διαφορετικά επιστημονικά πεδία, οικονομία, διοίκηση, πληροφορική. Με αυτό το σκεπτικό μπορεί να αποτελέσει αφορμή για τη δημιουργία συνεργιών μεταξύ πανεπιστημίων και δημόσιων και ιδιωτικών φορέων.

Παρατήρησε ότι γίνεται πολύς λόγος τελευταία για τα πανεπιστήμια και ειδικότερα για την προσέλκυση φοιτητών από το εξωτερικό και την εφαρμογή ξενόγλωσσων προγραμμάτων. Ο αθλητισμός, με την εφαρμογή που έχει ως ένα ζωντανό τμήμα της ελληνικής δημόσιας ζωής, θα πρέπει να αποτελέσει ένα τέτοιο παράδειγμα αφετηρίας για τη δημιουργία ξενόγλωσσων προγραμμάτων σπουδών και εφαρμογής τους σε έναν ευρύτερο πληθυσμό. Τέλος, ευχήθηκε καλή επιτυχία στις εργασίες της ημερίδας δηλώνοντας ότι τα αποτελέσματα των εργασιών της θα φανούν χρήσιμα και στο ίδιο το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου.

κ. Χαράλαμπος Τσέκερης, Πρόεδρος Οργανωτικής Επιτροπής

Στη συνέχεια το λόγο πήρε ο Πρόεδρος της Οργανωτικής Επιτροπής της Ημερίδας, κ. Χαράλαμπος Τσέκερης, ο οποίος ευχαρίστησε με τη σειρά του τον Πρόεδρο του ΕΒΕΑ κ. Κ. Μίχαλο για τη συνεργασία και τη φιλοξενία στο χώρο. Η ημερίδα αυτή, τόνισε ο κ. Τσέκερης, φέρνει μαζί διαφορετικούς κόσμους: τον κόσμο της πολιτικής, του αθλητισμού, τον ακαδημαϊκό και δημοσιογραφικό κόσμο μέσα από μια συμμετοχική προσέγγιση. Πρέπει οι φορείς και η κοινωνία των πολιτών να συνομιλούν για να διαμορφώσουν αυτό που έρχεται και έχει πάρα πολλές ευκαιρίες και δυνατότητες και αυτό είναι το αναδυόμενο πεδίο του αθλητικού στοιχηματισμού, μετά την ψήφιση του νέου αναπτυξιακού νόμου που ρυθμίζει την στοιχηματική αγορά αλλά χρειάζεται η συζήτηση προκειμένου να ρυθμιστούν αρκετά θέματα.

Μέσα από τις τέσσερις θεματικές φωτίζονται διαφορετικές πτυχές του αθλητικού στοιχηματισμού συνδυάζοντας δημιουργικά την ελευθερία της αγοράς και το δίκαιο και βιώσιμο ανταγωνισμό, την προστασία των καταναλωτών και το δημόσιο συμφέρον, την τεχνολογική καινοτομία με οικοδόμηση ισχυρού ανθρώπινου, κοινωνικού και θεσμικού κεφαλαίου, τη λειτουργία των μέσων ενημέρωσης καθώς χρειάζεται ένα νέο συμβόλαιο ανάμεσα στην κοινωνία, το στοίχημα και τον πολιτισμό και τη δυναμικοποίηση του αθλητισμού με τα e-sports στην 4^η βιομηχανική επανάσταση. Το μέλλον είναι εδώ και πρέπει να αξιοποιηθεί η πολυπλοκότητα, η αβεβαιότητα και να μεταφραστούν τα ρίσκα σε ευκαιρίες για το σύνολο της κοινωνίας.

Κ. Παναγιώτης Αλεξόπουλος, Πρόεδρος Επιστημονικής Επιτροπής και Κοσμήτορας της Σχολής Ανθρώπινης Κίνησης & Ποιότητας Ζωής του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου

Ο κ. Παναγιώτης Αλεξόπουλος τόνισε ότι το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου και το Τμήμα Οργάνωσης & Διαχείρισης Αθλητισμού, στο οποίο είναι Κοσμήτορας, είναι και πάλι πρωτοπόρο γιατί προσπαθεί να μεταδώσει την πληροφορία και να τη μοιραστεί με το κοινό της σημερινής ημερίδας. Οι εισηγητές προέρχονται από τον επιχειρηματικό κόσμο, το χώρο των media, του αθλητισμού, της κοινωνίας έτσι ώστε να αναδειχθούν, από κοινού, οι διαστάσεις στην αθλητική δραστηριότητα και στην επιχειρηματικότητα.

Οι εργασίες της ημερίδας πραγματοποιούνται σε μια περίοδο πολύ σημαντική έπειτα από την συμπερίληψη, στο τελευταίο αναπτυξιακό νομοσχέδιο, τη διάταξη σχετικά με τη χορήγηση αδειών διεξαγωγής τυχερών παιχνιδιών, μέσω διαδικτύου. Η 1^η επιστημονική ημερίδα, που είχε διοργανώσει το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου ήταν το 2016, όπου επιστή-

μονες, πολιτικοί, άνθρωποι της αγοράς και επενδυτές από το εξωτερικό είχαν θέσει τον προβληματισμό για την αναγκαιότητα άμεσης παρέμβασης προκειμένου να υλοποιηθεί η απαίτηση της κοινωνίας για μόνιμες άδειες.

Σήμερα, η ικανοποίηση και ευχαρίστηση είναι μεγάλη λόγω της ψήφισης νόμου για τη μόνιμη αδειοδότηση των ιντερνετικών εταιριών στην Ελλάδα. Για το λόγο αυτό, οι συνεδρίες ασχολούνται με το εύρος των κοινωνικών, νομικών, επικοινωνιακών, τεχνολογικών θεμάτων αλλά και την ίδια την αγορά, με την κατάθεση προβληματισμών για να υποστηριχθεί η ελληνική πολιτεία να βελτιώσει το υφιστάμενο καθεστώς λειτουργίας. Η αγορά τυχερών παιχνιδιών γνωρίζει ιδιαίτερη ανάπτυξη καθώς έχει εισέλθει στη διαδικτυακή εποχή της παιγνιοποίησης και των e-sports. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Επιτροπής Εποπτείας και Ελέγχου Παιγνίων, σε σχετικό δημοσίευμα της εφημερίδας «Καθημερινή» (23.08.2018) με τίτλο «Στο τζόγο ξοδεύεται το 9% του ΑΕΠ», οι Έλληνες πόνταραν σε τυχερά παιχνίδια περισσότερα από 16 δις ευρώ το 2017. Ο κλάδος των τυχερών παιγνίων συμμετέχει στο συνολικό τζίρο των επιχειρήσεων στην Ελλάδα σε ποσοστό 8,5%-9%. Συγχρόνως, μεγάλος αριθμός παράνομων ιστοτόπων προσφέρει παικτικές υπηρεσίες με τζίρο που αποτελεί μόνον εικασία. Ήδη, έχουν ληφθεί μέτρα απαγόρευσης σχετικών ιστοτόπων σε αριθμό άνω των 2.500.

Γίνεται κατανοητό ότι αυτή η αγορά πρέπει κάποια στιγμή να ρυθμιστεί και να μπει ένα τέλος για να δοθεί η δυνατότητα και στους επενδυτές να έχουν κέρδος αλλά και τα χρήματα που θα επενδυθούν να επιστρέψουν πίσω στην κοινωνία, μέσα από τον αθλητισμό και τον πολιτισμό. Ο αριθμός των εργαζομένων στον κλάδο αγγίζει τις 10.000 ενώ οι παίκτες φτάνουν τα 3-4 εκατομμύρια, εκ των οποίων ένα 5-10% χαρακτηρίζεται ως συστηματικοί παίκτες. Από αυτό το ποσοστό περίπου, σύμφωνα με ερευνητικά δεδομένα που ανακοινώθη-

καν στη 2^η ημερίδα στο ΤΕΕ το 2018, οι 100.000 εμφανίζουν ζητήματα εξάρτησης, παθολογίας σε διαφορετική διαβάθμιση. Τα τελευταία 4 χρόνια παράγεται γνώση και έρευνα, κατατίθενται προτάσεις όπως στις αρχές του 2018, όπου το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου(ΤΟΔΑ) συμμετείχε στη δημόσια διαβούλευση της Ε.Ε.Π. μαζί με το Ε.Μ.Π. και το Πάντειο Πανεπιστήμιο.

Ο στοιχηματισμός ενώνει και αυτό φαίνεται από τους παριστάμενους στη σημερινή ημερίδα. Ο κλάδος, παρουσιάζει γνωσιακή, τεχνολογική και οργανωσιακή ανάπτυξη και καινοτομία: παραγωγή νέων μηχανών, εφαρμογών, σχεδιασμός νέων παιγνίων, συστήματα ασφαλείας και ελέγχου, προγραμματισμός και αλγόριθμοι, που διασφαλίζουν διαφάνεια και εγκυρότητα, τρόποι και μορφές επικοινωνίας διαφήμισης και κοινωνικής χορηγίας, με έμφαση στο να είναι φιλικές προς το χρήστη και την κοινωνία, δίκτυα πωλήσεων και τραπεζικές υπηρεσίες, εξειδίκευση και τεκμηρίωση προσόντων εργαζομένων, νομικό πλαίσιο, εφαρμογές και υπηρεσίες βοήθειας και στήριξης για παθολογικούς παίκτες, τρόποι και μέθοδοι διερεύνησης του ξεπλύματος «μαύρου» χρήματος στα τυχερά παίγνια.

Θα πρέπει να δοθούν κίνητρα να αξιοποιηθεί το επιστημονικό κεφάλαιο στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, στα παραπάνω ζητήματα. Παράλληλα, θα πρέπει να αξιοποιηθεί η προοπτική της ανάπτυξης του τουριστικού τζόγου, το νέο καζίνο στο χώρο του παλαιού αεροδρομίου στο Ελληνικό, που θα προσελκύσει το εγχώριο και διεθνές ενδιαφέρον. Η πολυδιάστατη μορφή και το περιεχόμενο της βιομηχανίας των τυχερών παιγνίων απαιτεί μια συστηματική, σοβαρή και πολύπλευρη προσέγγιση από την πολιτεία, τις επιστημονικές, οικονομικές, επιχειρηματικές κοινότητες και οργανισμούς. Κοινός στόχος είναι η θεμελίωση του πλαισίου «καλών πρακτικών» εναρμονισμένου με την Ευρωπαϊκή Ένωση και πρωτοπόρου σε ό,τι

αφορά στην πρόληψη, στον έλεγχο, στη ρύθμιση, στον προγραμματικό σχεδιασμό των κοινωνικών, οικονομικών, τεχνολογικών επιπτώσεων που προκαλούνται από την ανάπτυξη του κλάδου.

Η προστασία της κοινωνίας και της επιχειρηματικότητας είναι αδιαπραγμάτευτες αξίες και κύριοι άξονες για την προβληματική που αναπτύσσεται στην ημερίδα. Σε αυτή την κατεύθυνση βρίσκεται και η διαπίστωση για το κενό που υπάρχει και στην ανάγκη να δημιουργηθεί ένα θεσμικό όργανο έρευνας και τεκμηρίωσης ειδικευμένου προσωπικού στον κλάδο των τυχερών παιγνίων, στο οποίο θα συμμετέχουν με επιστημονικό προσωπικό όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς. Δηλαδή, είναι αναγκαία η ίδρυση ενός Επιστημονικού Ινστιτούτου όπως είναι το αντίστοιχο Ινστιτούτο στο Las Vegas και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, που ασχολούνται με τον αθλητικό στοιχηματισμό, συμβαδίζοντας με τις πρακτικές άλλων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ομιλίες

κ. Χρήστος Σταϊκούρας, Υπουργός Οικονομικών

Ο κ. Σταϊκούρας επικεντρώνει την ομιλία του κυρίως σε ένα κομμάτι του αθλητικού στοιχηματισμού, το διαδικτυακό καθώς αποτελεί μια σημαντική και αναπτυσσόμενη αγορά με πολύ μεγάλο τζίρο. Λαμβάνοντας υπόψη το δημογραφικό προφίλ των χρηστών του διαδικτύου και της διείσδυσής του στις νέες ηλικίες είναι προφανές ότι η αναλογία θα ρέπει συνεχώς υπέρ των διαδικτυακών παιγνίων, τάση που κατέστησε αναγκαία τη ρύθμιση της αγοράς από τη σημερινή κυβέρνηση μέσα στους 3 πρώτους μήνες διακυβέρνησης, με ένα συνεκτικό και αποτελεσματικό ρυθμιστικό πλαίσιο. Αυτή η ρύθμιση

συνάδει πλήρως με τις ενωσιακές αρχές του υγιούς και ελεύθερου ανταγωνισμού.

Με τη νομοθετική παρέμβαση μπαίνει τέλος στη διαρκή εκκρεμότητα που υπήρχε από το 2011, τόσο στον έλεγχο όσο και στην αδειοδότηση των εταιριών, που δραστηριοποιούνται μεταξύ άλλων και στο διαδικτυακό στοίχημα. Επιτυγχάνονται πολλαπλοί στόχοι: η αναβάθμιση και ο εκσυγχρονισμός του πλαισίου αγοράς τυχερών παιγνίων μέσω διαδικτύου, εξασφαλίζονται συνθήκες υγιούς ανταγωνισμού μεταξύ των δραστηριοποιούμενων, στην αγορά, παρόχων, διασφαλίζεται η ασφαλής συμμετοχή των παικτών, μέσα από συστηματικούς κανόνες αδειοδότησης και ελέγχου, προσελκύονται επενδύσεις στη χώρα, προστατεύονται τα προσωπικά δεδομένα και η διενέργεια μεταφοράς πόρων, αυξάνονται τα έσοδα του δημοσίου, ενισχύεται η προστασία των παικτών καθώς μετακινούνται από τα παράνομα στα νόμιμα δίκτυα.

Πιο συγκεκριμένα, με τις διατάξεις του Ν4635/2019 θεσμοθετείται ανοιχτού τύπου αδειοδοτική διαδικασία με βάση το ευρωπαϊκό μοντέλο και λαμβάνοντας υπόψη παραδείγματα από την Αγγλία, Δανία, Μάλτα, Πορτογαλία, Κύπρο και άλλες χώρες. Προβλέπονται 2 είδη αδειών ανά κατηγορία παιγνίων: α) διαδικτυακό στοίχημα και virtual sports και β) λοιπά διαδικτυακά παίγνια (καζίνο, live καζίνο, rocker και παραλλαγές αυτών). Τα παιχνίδια και των 2 κατηγοριών δύνανται να διενεργούνται και με τη χρήση γεννήτριας τυχερών αριθμών, όπως γίνεται στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες. Ορίζεται αντίτιμο υπέρ του δημοσίου, για την χορήγηση άδειας διεξαγωγής διαδικτυακού στοιχήματος στα 3 εκ. ευρώ και για τη χορήγηση άδειας διεξαγωγής λοιπών διαδικτυακών παιγνίων στα 2 εκ. ευρώ. Η άδεια έχει διάρκεια 7 έτη με δυνατότητα ανανέωσης για ίσο χρονικό διάστημα έπειτα από καταβολή νέου ισόποσου τιμήματος. Επίσης, καθορίζονται αυστηρές νομικές προϋποθέσεις, τις οποίες πρέπει να τηρούν οι πάροχοι

υπηρεσιών τυχερών παιγνίων, μέσω διαδικτύου, καθ' όλη τη διάρκεια της άδειας αυτών, καθώς και κωλύματα συμμετοχής στη διαδικασία αδειοδότησης με κριτήρια την προστασία των συμφερόντων των παικτών και την, εν γένει, ασφαλή διεξαγωγή της δραστηριότητας. Ενδυναμώνεται ο ρόλος της Ε.Ε.Ε.Π. ως άμεσης ελεγκτικής αρχής για τις εταιρίες διαδικτυακού στοιχήματος και άλλων διαδικτυακών τυχερών παιγνίων. Προβλέπεται η διεξαγωγή τυχερών παιγνίων, μέσω διαδικτύου, να πραγματοποιείται αποκλειστικά, μέσω συστημάτων συνδεδεμένων με το πληροφοριακό σύστημα εποπτείας και ελέγχου, που εγκαθίσταται και λειτουργεί στην Ε.Ε.Ε.Π. Με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται η ηλεκτρονική παρακολούθηση και ο έλεγχος όλων των ηλεκτρονικών παιγνίων ανεξάρτητα από τα μέσα, τον χρόνο, τον τρόπο ή το δίκτυο προώθησης και διανομής των, σχετικών με τη διοργάνωση και διεξαγωγή, υπηρεσιών. Τέλος, αποφασίζονται και εξορθολογίζονται οι κανόνες φορολόγησης των παρόχων σχετικών υπηρεσιών στην ελληνική επικράτεια, με παραπομπή τις ισχύουσες διατάξεις του κώδικα φορολογίας εισοδήματος καθώς και των παικτών.

Επίσης, έχει ήδη αναρτηθεί, σε ευρωπαϊκή διαβούλευση, το σχέδιο κανονισμού παιγνίων έπειτα από σχετική εισήγηση της Ε.Ε.Ε.Π. προς το Υπουργείο Οικονομικών. Ο αθλητικός στοιχηματισμός είναι ένα πολύ μεγάλο θέμα. Προωθείται ένα δίκαιο ρυθμιστικό πλαίσιο, μιας, μέχρι σήμερα, αρρυθμιστής αγοράς.

Κ. Λευτέρης Αυγενάκης, Υφυπουργός Αθλητισμού

Ο κ. Αυγενάκης αναφέρθηκε, με τη σειρά του, στο πρόσφατο νομικό πλαίσιο (Ν4635/2019), που πέρασε πρόσφατα από την Ελληνική Βουλή, και περιλαμβάνει την σύμβαση του Συμ-

βουλίου της Ευρώπης, που υπογράφηκε το 2014, και μέχρι σήμερα δεν είχε κυρωθεί. Ο σχετικός νόμος συμβάλει καθοριστικά στην άμεση και δραστική αντιμετώπιση του νοσηρού φαινομένου των προσυνηνοημένων αγώνων στο χώρο του ελληνικού αθλητισμού. Η χειραγώγηση των αθλητικών αγώνων είναι ένα φαινόμενο που τείνει να λάβει διεθνώς μεγάλες διαστάσεις τα τελευταία χρόνια, αφαιρώντας αξιοπιστία από τον αθλητισμό, σπιλώνοντας αξιοπιστία από αθλήματα και ομάδες και γενικά είναι αντίθετο με το πνεύμα του «ευ αγωνίζεσθαι», που πρεσβεύει ο αθλητισμός και ενισχύει τα φαινόμενα βίας. Σε σχετική έρευνα του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης το 2017, τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι ίδιοι οι αθλητές, σε ποσοστό μεγαλύτερο του 35%, θεώρησαν ότι πολλοί αγώνες, στην κατηγορία τους, ήταν χειραγωγημένοι. Η πλειοψηφία του δείγματος, σχεδόν το 80%, θεώρησε ότι είχε λάβει μέρος σε χειραγωγημένο αγώνα, κάποια στιγμή στην καριέρα του, εν αγνοία του. Από την πρώτη στιγμή προτεραιότητα του Υπουργείου ήταν η ριζική αντιμετώπιση αυτού του φαινομένου, στοχεύοντας στην αποκατάσταση της αξιοπιστίας των αθλητικών αγώνων, στην προστασία του υγιούς αθλητισμού απέναντι σε κάθε απόπειρα χειραγώγησης και στην επιστροφή των σκεπτόμενων φιλάθλων στα γήπεδα.

Για το λόγο αυτό, πραγματοποιήθηκε και η σχετική κύρωση της σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη χειραγώγηση των αθλητικών αγώνων, γνωστή και ως Σύμβαση Macolin, τη στιγμή που άλλες χώρες δεν το έχουν, μέχρι στιγμή, πραγματοποιήσει. Παράλληλα, στο αμέσως επόμενο διάστημα συστήνεται, μέσω τροπολογίας στην Ελληνική Βουλή, Εθνική Πλατφόρμα Αθλητικής Ακεραιότητας, όπως προβλέπεται στο άρθρο 13 της παραπάνω σύμβασης. Η Εθνική Πλατφόρμα Αθλητικής Ακεραιότητας θα είναι εναρμονισμένη με τη διεθνή πρακτική και θα υπηρετεί ένα διπλό ρόλο, της πρόληψης αλλά και της καταστολής. Θα είναι έτοιμη να λειτουργ-

γήσει στα τέλη του Μαΐου και το αργότερο έως στις αρχές του Ιουνίου του 2020. Σήμερα, ακόμη και εάν κάποιος προβεί σε καταγγελία χειραγωγημένου παιχνιδιού, αθλητής ή μη, παρατηρείται ότι η διαδικασία διερεύνησης και κατάληξης μιας υπόθεσης δεν ολοκληρώνεται ποτέ ή υπάρχουν ελάχιστες περιπτώσεις που τελικά καταλήγουν στη δικαιοσύνη. Με αυτή την πλατφόρμα αυτό θα γίνεται πλέον πράξη. Αξιοσημείωτο είναι επίσης, ότι μέσω αυτής της πλατφόρμας θα αξιοποιούνται πληροφορίες, από την καταχώρηση των συμβάντων για να προκύπτει περαιτέρω ενδελεχής έρευνα και να ασκούνται ποινικές διώξεις ή να λαμβάνονται πειθαρχικές διαδικασίες, όπου είναι αναγκαίο. Επιπλέον, μέσα από τη λειτουργία της πλατφόρμας, είναι βέβαιο, ότι θα προκύψει ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της κοινωνίας γύρω από αυτό το φαινόμενο. Στόχος της πλατφόρμας είναι η κινητοποίηση, η εμπλοκή και ο συντονισμός όλων των εμπλεκόμενων φορέων του αθλητισμού. Σε πρώτο επίπεδο, συστήνεται μια ομάδα φορέων, που θα υλοποιήσουν αυτό το εγχείρημα και την ορθή λειτουργία του, αποτελούμενη από τη Γενική Γραμματεία Αθλητισμού, την Εθνική Αρχή Διαφάνειας, την Εθνική Επιτροπή Εποπτείας και Ελέγχου Παιγνίων, την Ελληνική Αστυνομία και τον Αθλητικό Εισαγγελέα.

Σε δεύτερο επίπεδο και επειδή το φαινόμενο της χειραγωγησης των αθλητικών αγώνων αγγίζει ολόκληρη την κοινωνία, πρόκειται να αναπτυχθεί συνεργασία και με τους φορείς του αθλητισμού και ειδικότερα με συνδέσμους αθλητών, προπονητών, διαιτητών, αθλητικές ομοσπονδίες, επαγγελματικές ενώσεις αθλημάτων καθώς και τις στοιχηματικές εταιρίες που λειτουργούν νόμιμα και πρωταγωνιστούν στον ηλεκτρονικό στοιχηματισμό. Οι φορείς αυτοί θα συμβάλλουν στον εντοπισμό και στην αναφορά των χειραγωγημένων αγώνων. Με την επικοινωνιακή συνεργασία θα επικρατήσει η διαφάνεια και το «ευ αγωνίζεσθαι», χωρίς υπόνοιες παρανομίας. Ειδικότερα

για το χώρο του ποδοσφαίρου, σε συνεργασία με τη FIFA και την UEFA και την εταιρία Sport Radar, λαμβάνονται τακτικά πληροφορίες σχετικά με μεμονωμένους αγώνες, στους οποίους υπάρχει υποψία χειραγώγησης, προκειμένου να εντοπιστούν οι ίδιοι οι αγώνες αλλά και οι φορείς, που εμπλέκονται, και να πραγματοποιηθούν πειθαρχικές διαδικασίες με στόχο την κάθαρση του χώρου. Ο αθλητικός στοιχηματισμός είναι υγιής όταν διεξάγεται σε μετρημένα πλαίσια και με γνώμονα την αγάπη για το άθλημα.

Ο κ. Αυγενάκης τόνισε, ότι η κυβέρνηση και το Υπουργείο είναι αδιαπραγμάτευτοι στην προαγωγή και προστασία του υγιούς αθλητισμού, μακριά από οικονομικές σκοπιμότητες. Σε αυτή την κατεύθυνση, σκοπός είναι ο φίλαθλος να μπορεί να απολαμβάνει το συναρπαστικό θέαμα, που προσφέρει ένας αγώνας, χωρίς την παραμικρή υποψία νόθευσης που μπορεί να συμβαίνει. Η συγκεκριμένη ημερίδα είναι μια πραγματικά ενδιαφέρουσα ευκαιρία συζήτησης, από την οποία θα προκύψουν σημαντικά συμπεράσματα.

Κ. Γιώργος Βλάχος, Βουλευτής Νέας Δημοκρατίας, Πρόεδρος Διαρκούς Επιτροπής Παραγωγής & Εμπορίου

Ο κ. Βλάχος τόνισε ότι η αθλητική δράση συνδέθηκε, εδώ και πολλά χρόνια, με το στοίχημα. Η δραστηριότητα αυτή ξεκίνησε τόσο από την αγάπη προς τα αθλητικά σωματεία και τη δράση τους όσο και από την εμπιστοσύνη που έχει ο καθένας στην άποψή του, στην προτίμησή του. Σήμερα πλέον η τεχνολογία έχει μπει και στο στοίχημα. Ολοένα και περισσότερες στοιχηματικές εταιρίες εμφανίζονται στο διαδίκτυο, προσφέροντας ένα πλήθος επιλογών για τους παίκτες. Ο κλάδος συμβάλλει στην ελληνική οικονομία με θέσεις εργασίας, με έσοδα στα ΜΜΕ, χορηγικά προγράμματα και φορολογικά έσοδα.

Η πολιτεία έχει την ευθύνη, διαχρονικά, να θέτει τους κανόνες, θωρακίζοντας τη νομιμότητα, και, κυρίως, προστατεύοντας όλους εκείνους που συμμετέχουν σε αυτή τη δραστηριότητα. Η κυβέρνηση έφερε για συζήτηση και ψήφιση στην Επιτροπή Παραγωγής και Εμπορίου και στη Βουλή των Ελλήνων διατάξεις, σύμφωνα με τις οποίες καθορίζονται οι προϋποθέσεις και οι διαδικασίες αδειοδότησης των παρόχων υπηρεσιών τυχερών παιγνίων, κυρίως μέσω διαδικτύου. Λαμβάνοντας υπόψη την ελληνική και ευρωπαϊκή πραγματικότητα στο χώρο της συγκεκριμένης αγοράς αλλά και τις δημοσίου συμφέροντος απαιτήσεις για διασφάλιση συνθηκών ασφαλούς, ορθολογικής, διαφανούς και συστηματικά εποπτευόμενης διεξαγωγής των επίμαχων παιγνίων, πρωτοβουλίες, όπως η παρούσα, έχουν θετικό αντίκτυπο λόγω της δυνατότητας ανταλλαγής απόψεων και βελτίωσης της λειτουργίας της στοιχηματικής δραστηριότητας.

Κ. Μάριος Κάτσης, Βουλευτής ΣΥΡΙΖΑ

Ο κ. Κάτσης τόνισε ότι η ημερίδα αφορά ζητήματα του μέλλοντος και μάλιστα με διεπιστημονικό χαρακτήρα διερεύνησης. Καθώς οι προηγούμενοι ομιλητές αναφέρθηκαν στα θέματα της ημερίδας κυρίως υπό το πρίσμα του αθλητισμού, ο κ. Κάτσης αναφέρεται στην ψηφιακή πολιτική, στις πλατφόρμες και στα e-sports. Είναι ανάγκη η Ελλάδα να συνεχίσει να συγκλίνει με τον υπόλοιπο ανεπτυγμένο κόσμο στον τομέα της διεύρυνσης των ψηφιακών υποδομών. Για το λόγο αυτό, κατά τη θητεία της προηγούμενης κυβέρνησης, ιδρύθηκε για πρώτη φορά Υπουργείο Ψηφιακής Πολιτικής και καταρτίστηκε Εθνική Ψηφιακή Στρατηγική, με την έγκριση της οποίας άρθηκαν κονδύλια ύψους 1,2 δις ευρώ. Δρομολογήθηκαν σημαντικά ψηφιακά έργα, όπως η διεύρυνση ευρυζωνικών δικτύων, η διαμόρφωση

στρατηγικής «έξυπνων πόλεων», η ηλεκτρονική διακίνηση εγγράφων αλλά και έργα στο χώρο του αθλητισμού.

Τα ψηφιακά μέσα, ως υποδομές υπηρεσιών και επικοινωνίας, ανταλλάσσουν ολοένα και περισσότερο, καθημερινές ή μη, ανθρώπινες δραστηριότητες. Η στοιχηματική αγορά έχει εδώ και χρόνια διεισδύσει στις ψηφιακές πλατφόρμες και η πολιτεία παράλληλα προσπαθεί από το 2011 να ρυθμίσει το πεδίο αυτό νομοθετικά και κανονιστικά. Το ρυθμιστικό πλαίσιο πρέπει να είναι ισχυρό και οι κανόνες να τηρούνται απαρέγκλιτα, προς όφελος των παικτών αλλά και του υγιούς ανταγωνισμού. Ταυτόχρονα, η εκτόξευση της οικονομίας, κύκλου και κερδών του online gaming παγκοσμίως και η ώσμωση του κλάδου αυτού με τη στοιχηματική αγορά, έχουν διαμορφώσει νέα δεδομένα δημιουργώντας νέες δυνατότητες και ευκαιρίες.

Η πολιτεία πρέπει να τις διακρίνει και να τις αξιοποιήσει σε ένα επιτελικό επίπεδο για την οικονομία, την ανάπτυξη και τις επενδύσεις. Κρίσιμος παράγοντας είναι το, υψηλού επιπέδου, ανθρώπινο δυναμικό που διαθέτει η Ελλάδα σε τεχνολογία σε σχέση με το software. Αυτό το ανθρώπινο δυναμικό πρέπει να ενισχυθεί προκειμένου να αποτραπεί η τάση των προηγούμενων ετών της μετανάστευσης στο εξωτερικό. Οι σύγχρονες τεχνολογικές τάσεις που δημιουργούν ολοένα και αυξανόμενη πολυπλοκότητα στις εφαρμογές τις καθιστά περισσότερο διαδραστικές, απαιτεί καινοτόμες ιδέες και λύσεις στον προγραμματισμό αλλά και στο τεχνικό-οικονομικό επίπεδο. Οικονομικά κίνητρα, υψηλή εκπαίδευση και σωστή νομοθέτηση είναι το τρίπτυχο των υποχρεώσεων της πολιτείας, για να προχωρήσει η χώρα στο μέλλον με στρατηγική παρά με ευκαιριακές ή/και παρασιτικές δραστηριότητες.

Η προηγούμενη κυβέρνηση προχώρησε στην ίδρυση του Εθνικού Κέντρου Οπτικοακουστικών Μέσων και Επικοινωνίας από το πρώην Υπουργείο Ψηφιακής Πολιτικής, Τηλεπικοινωνιών και Ενημέρωσης. Για πρώτη φορά θεσμοθετήθηκαν

οικονομικά και φορολογικά κίνητρα και χρηματοδοτήθηκαν επενδύσεις παραγωγής video games στη χώρα, ταυτόχρονα με κίνητρα για παραγωγές κινηματογράφου, τηλεόρασης και videoclips. Σε αυτή τη λογική πρέπει να δοθούν κίνητρα και στον τομέα της ανάπτυξης των e-sports, στο πλαίσιο του οποίου εντάσσεται πλήθος από τις προαναφερόμενες δραστηριότητες, οπτικοακουστική παραγωγή, στοιχηματική αγορά, μεγάλο φάσμα από το αθλητικό management, media, διαφήμιση κ.α.

Τα e-sports απαντούν στην επιθυμία των χρηστών για διαδραστικότητα ενώ έχει, πλέον, αρχίσει να αναγνωρίζεται ο ρόλος τους στη διαμόρφωση και στην ανάπτυξη δεξιοτήτων όπως είναι η μνήμη, η λογική, η ομαδικότητα, η επίλυση προβλημάτων, η διαχείριση χρόνου και αλλαγών και ούτω καθεξής. Φυσικά, χρειάζεται η επιστροφή του οφέλους όλων των παραπάνω δραστηριοτήτων στην κοινωνία μέσω της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης και της ολοένα αυξανόμενης στήριξης του λαϊκού και ερασιτεχνικού αθλητισμού. Η σημερινή ημερίδα αφορά σε ζητήματα αιχμής και καινοτομίας και η αξιωματική αντιπολίτευση είναι διαθέσιμη στην ανταλλαγή απόψεων για τα ζητήματα αυτά.

Κ. Δημήτρης Κωνσταντόπουλος, Βουλευτής Κινήματος Αλλαγής

Ο κ. Κωνσταντόπουλος τονίζει ότι η αγορά του αθλητικού στοιχηματισμού αναπτύσσεται ραγδαία τα τελευταία χρόνια θέτοντας ζητήματα προς συζήτηση, υπενθυμίζοντας ότι 6 δις ευρώ ήταν ο συνολικός κύκλος εργασιών της επίγειας αγοράς τυχερών παιγνίων για το 2017 και 5,5 δις ευρώ της διαδικτυακής αγοράς. Ωστόσο, η ορθολογική ρύθμιση, η αξιόπιστη εποπτεία και η νόμιμη αδιάβλητη διεξαγωγή των παιγνίων είναι η βάση κάθε συζήτησης, δεδομένων βέβαια των δυσκολιών που

υπάρχουν, λόγω της παγκοσμιοποιημένης αγοράς, όπως και η διασφάλιση ότι τα έσοδα από αυτή την αναπτυσσόμενη αγορά εισέρχονται στη χώρα και δημιουργούν θέσεις εργασίας.

Πρωτοβουλίες όπως αυτή η ημερίδα είναι ιδιαίτερα χρήσιμες και οφείλουν να καταλήγουν σε επιστημονικά συμπεράσματα που θα γίνουν οδηγός και για τις προωθούμενες πολιτικές, να παρέχουν καθοδήγηση και να επιμορφώνουν όλους όσους ασχολούνται με τον στοιχηματισμό και τα τυχερά παίγνια είτε είναι οπαδοί, παίκτες ή πάροχοι υπηρεσιών. Στο τραπέζι τίθενται και ζητήματα προστασίας των ανηλίκων σχετικά με τον εθισμό στα τυχερά παίγνια αλλά και την πρόληψη τέτοιου είδους εξαρτήσεων. Στόχος πρέπει να είναι η ασφαλέστερη συμμετοχή σε αυτά καθώς η αγορά των e-sports αυξάνεται τα τελευταία χρόνια σε παγκόσμιο επίπεδο. Σύμφωνα με μια πρόσφατη μελέτη της Deloitte, η ευρωπαϊκή αγορά των ηλεκτρονικών αθλημάτων αγγίζει αυτή τη στιγμή τα 240 εκ. ευρώ. Και εκτιμάται ότι μπορεί να ανέλθει σε 670 εκ. ευρώ μέχρι το 2023. Υπάρχουν 380 εκ. οπαδοί παγκοσμίως με τα 86 εκ. εξ αυτών να προέρχονται από την Ευρώπη.

Στην Ελλάδα αναπτύσσεται μια νέα κοινότητα που ασχολείται με τον ηλεκτρονικό αθλητισμό και με την εξέλιξη της τεχνολογίας, σε smartphones, tablets. Παράλληλα, αναπτύσσεται και ένα επενδυτικό ενδιαφέρον για τη βιομηχανία σχεδιασμού και δημιουργίας video games που σημαίνει νέες θέσεις εργασίας και γι' αυτό είναι πολύ ενδιαφέρουσα η συζήτηση που γίνεται σήμερα. Γι' αυτό θα πρέπει την επόμενη φορά να κληθούν να πάρουν θέση όλα τα κόμματα, πέραν της συμπολίτευσης και της αξιωματικής αντιπολίτευσης.

Το ΠΑ.ΣΟ.Κ. έφερε στην Ελλάδα το πρώτο θεσμικό πλαίσιο στον τομέα αυτό σε συμπόρευση με τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τέλος, ο κ. Κωνσταντόπουλος επεσήμανε ότι το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου ιδρύθηκε τη δεκαετία του 2000 από τον Υπουργό Παιδείας κ. Γ. Αρσένη, ο

οποίος ήταν ο πρώτος που τόνισε την ανάγκη νομικού πλαισίου στον αθλητικό στοιχηματισμό.

Κ. Ευάγγελος Καραγρηγορίου, Πρόεδρος Επιτροπής Εποπτείας & Ελέγχου Παιγνίων

Ένας γόνιμος δημόσιος διάλογος γι' αυτά τα ζητήματα μπορεί να προσφέρει επισημάνσεις, προτάσεις, συμπεράσματα, τα οποία θα συμβάλλουν και στη βελτίωση της δουλειάς της Ε.Ε.Ε.Π. και στη διαχείριση των ζητημάτων που διαπραγματεύεται και με τα οποία καθημερινά ασχολείται. Η ημερίδα αυτή αποτελεί ένα πολύ χρήσιμο φόρουμ διαλόγου, και λόγω της συγκυρίας καθώς το θέμα αυτό είναι εξαιρετικά επίκαιρο, αφού μετά από ένα μεταβατικό διάστημα 8 ετών στην αγορά διαδικτυακών τυχερών παιγνίων, με πρόσφατο νόμο της Βουλής υπάρχει πλέον ένα ολοκληρωμένο συνεκτικό πλαίσιο αυτής της οικονομικής δραστηριότητας. Είναι επίσης επίκαιρο, καθώς πολύ πρόσφατα έγινε η αποστολή του κανονισμού για διαβούλευση στην πλατφόρμα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, μετά την πολύ εποικοδομητική συνεργασία που είχε η Ε.Ε.Ε.Π. με το Υπουργείο Οικονομικών. Κλείνοντας αυτό το κεφάλαιο, της ρύθμισης των διαδικτυακών τυχερών παιγνίων, ολοκληρώνεται η συνολική ρύθμιση της αγοράς, μετά και από την, κατά το παρελθόν, ρύθμιση των VLTs, των παιγνιομηχανημάτων που διεξάγονται από την Ο.Π.Α.Π. Α.Ε. στο επίγειο δίκτυο της καθώς και τον εκσυγχρονισμό του πλαισίου για τα Καζίνο, και πρόσφατα με την κύρωση της σύμβασης Macolin, που αφορά στην ακεραιότητα στον αθλητικό στοιχηματισμό και τα όσα ανέφερε ο κ. Υπουργός Αθλητισμού ότι θα ακολουθήσουν σε αυτό το πεδίο. Συνεπώς, υπάρχει πλέον ένα ολοκληρωμένο θεσμικό πλαίσιο, στόχος που είχε τεθεί εξ' αρχής, καθώς όσο τα θέματα αυτά παρέμεναν εκκρεμή δη-

μιουργούσαν ανισορροπίες και προβλήματα στην εύρυθμη λειτουργία της νόμιμης αγοράς. Αυτά τα προβλήματα τροφοδοτούσαν συνεχείς εντάσεις, τριβές, δικαστικές διαμάχες και ζημιά για το δημόσιο συμφέρον και ενέτειναν την παράνομη διεξαγωγή.

Η Ε.Ε.Ε.Π. έθεσε από την αρχή τα ζητήματα και ανέλαβε πρωτοβουλίες για να συνταχθούν έγκαιρα οι απαραίτητες εισηγήσεις για την ισόρροπη ρύθμιση της αγοράς τυχερών παιγνίων, με βάση τις βέλτιστες διεθνείς και ευρωπαϊκές πρακτικές, προκειμένου να διαμορφωθεί ένα νόμιμο, ελεγχόμενο και υπεύθυνο περιβάλλον, που προστατεύει τον παίκτη ώστε η παικτική δραστηριότητα να διοχετευθεί στα νόμιμα από τα παράνομα δίκτυα, εξυπηρετώντας το δημόσιο συμφέρον και διασφαλίζοντας τα δημόσια έσοδα.

Τα δημόσια έσοδα, τα τελευταία χρόνια, έχουν αυξηθεί ραγδαία, λόγω της ολοκληρωμένης ρύθμισης, της αποτελεσματικότερης εποπτείας της αγοράς και της εντατικοποίησης των ελέγχων, όπως προκύπτει και από τον πολλαπλασιασμό των ιστοτόπων, τα τελευταία 4 χρόνια, που εντάχθηκαν στην black list. Το 2015 τα δημόσια έσοδα συνολικά από τον κύκλο της αγοράς τυχερών παιγνίων προσέγγιζαν τα 500 εκ. ευρώ και πλέον αγγίζουν το 1 δις ευρώ και με τον προϋπολογισμό του 2020 ο στόχος που έχει τεθεί, από πλευράς πολιτείας, είναι πάνω από 1 δις ευρώ, από την καθημερινή λειτουργία και την αδειοδοτική δραστηριότητα. Υπάρχει μια αύξηση της τάξης των 500 εκ. ευρώ, ένα μέγεθος οικονομικό στο οποίο βασίστηκε και η ελληνική πολιτεία και ο κρατικός προϋπολογισμός προκειμένου να υπάρξουν και οι φοροελαφρύνσεις, οι οποίες προχωρούν και θα προχωρήσουν το επόμενο διάστημα.

Η σωστή ολοκληρωμένη ρύθμιση έχει πάρα πολλά οφέλη και δίνει το δημοσιονομικό χώρο για την άσκηση μιας πολιτικής ελάφρυνσης σε συγκεκριμένες κοινωνικές κατηγορίες. Κλείνοντας, η ραγδαία μεταβαλλόμενη φύση αυτής της αγο-

ράς, λόγω και της τεχνολογίας, απαιτεί συνεχή αξιολόγηση του ρυθμιστικού πλαισίου προκειμένου η πολιτεία να βρίσκεται μπροστά από τις εξελίξεις. Η ελληνική πολιτεία ρυθμιστικά θα πρέπει να συμβαδίζει με την εξέλιξη της ιδιωτικής αγοράς ενώ υπάρχει και η δυνατότητα προπόρευσης από τις εξελίξεις για να υπάρχει μια στρατηγική αντίληψη για την πορεία των πραγμάτων. Το κράτος οφείλει να έχει έναν τέτοιο στρατηγικό σχεδιασμό ενσωμάτωσης, ολοκλήρωσης και συνεχούς αναθεώρησης και αξιολόγησης του πλαισίου για τη συνεχή βελτίωσή του προς όφελος της δημόσιας πολιτικής.

Κ. Μηνάς Μακρίδης, Πρόεδρος Συλλόγου Φοιτητών-Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Ο Πρόεδρος του Φοιτητικού Συλλόγου του Τμήματος Οργάνωσης και Διαχείρισης Αθλητισμού του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, κ. Μακρίδης, εστιάζει κυρίως στις δράσεις του φοιτητικού συλλόγου, ο οποίος έχει ως στόχο κυρίως την εξωστρέφεια του τμήματος στην κοινωνία. Στο πλαίσιο αυτό πρόσφατα υπογράφηκε μνημόνιο συνεργασίας με την Π.Α.Ε. Παναθηναϊκός. Η σημερινή εκδήλωση είναι πολύ σημαντική καθώς είναι η 3^η ημερίδα που διοργανώνεται. Έχει γίνει επένδυση σε αντίστοιχες δράσεις καθώς έχουν άμεση σχέση με το επιστημονικό αντικείμενο, τη διοίκηση και οργάνωση του αθλητισμού, τα e-sports, το marketing, τις χορηγίες και τον στοιχηματισμό ενώ το συγκεκριμένο αποτελεί το μοναδικό τμήμα στην Ελλάδα, που ασχολείται με το συγκεκριμένο θέμα.

Keynote Speech

κ. Andrew Gellatly, Head of Global Research Services, Gambling Compliance

Η Gambling Compliance αποτελεί ηγετικό πάροχο ενασχόλησης με την παγκόσμια βιομηχανία στοιχηματισμού καθώς εξειδικεύεται στην επιχειρηματική ευφυΐα, στην ανάλυση σχετικών ειδήσεων από ανεξάρτητες πηγές και δεδομένα, τη διαδικτυακή εκπαίδευση και την έρευνα. Ο κ. Gellatly αναφέρεται στις πρόσφατες τάσεις στην ρύθμιση της ευρωπαϊκής αγοράς και κυρίως στον περιορισμό στη διαφήμιση, στο όριο στοιχηματισμού και στη φορολόγηση σε σχέση με το ελληνικό περιβάλλον. Είναι γεγονός ότι υπάρχουν ρυθμιστικές αλλαγές στην Ελλάδα λόγω των ευρωπαϊκών οδηγιών αλλά και λόγω της μεταβατικής προσωρινής περιόδου στην αδειοδότηση.

Οι πάροχοι, με την υφισταμένη κατάσταση αποθαρρύνονται να επενδύσουν και να αναπτύξουν την αγορά, αν και η Ελλάδα εμφανίζει ένα πολύ μεγάλο μερίδιο αγοράς στο χώρο του διαδικτυακού στοιχηματισμού στην Ευρώπη. Το νέο ρυθμιστικό πλαίσιο έρχεται σε μια χρονική περίοδο που οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις αναθεωρούν το πλαίσιο των διαδικτυακών αγορών προσπαθώντας να οριοθετήσουν και να μειώσουν τις δραστηριότητες του διαδικτυακού στοιχηματισμού. Ο τρόπος με τον οποίο οργανώνεται η διαδικτυακή αγορά δημιουργεί ή λύνει προβλήματα, και άλλα μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης μαθαίνουν από αυτό και λαμβάνουν μέτρα ως προς αυτό, έχοντας εκδώσει άδειες με μεγαλύτερη επιστασία, με έμφαση σε πολιτικές εναντίον του ξεπλύματος χρήματος, τον υπεύθυνο στοιχηματισμό ή τη διαφήμιση. Κάποτε ήταν εύκολη η απόκτηση σχετικής άδειας ενώ πλέον γίνεται ολοένα και πιο δύσκολο να τη διατηρήσει κανείς.

Στην Ελλάδα έχουν γίνει αλλαγές, μεταξύ των οποίων η

απαγόρευση και περιορισμός διαφημίσεων, συζητήσεις σχετικά με τα στοιχεία και το όριο πληρωμών, η εισαγωγή περιορισμών στις πληρωμές, που, κατά κάποιο τρόπο, είναι διαμορφωμένες να περιορίσουν τις προβληματικές συνέπειες του στοιχηματισμού.

Τώρα που οι νέες διαδικασίες αδειοδότησης ξεκινούν είναι ο κατάλληλος χρόνος να διατυπωθεί το ερώτημα εάν τα μέτρα που έχουν ληφθεί είναι τα κατάλληλα για να διαμορφώσουν την αγορά. Οι απαγορεύσεις στη διαφήμιση σε ευρωπαϊκό επίπεδο οδηγούν παρόχους να σκέφτονται να εγκαταλείψουν την ευρωπαϊκή αγορά και να παραδώσουν τις άδειές τους, καθώς έχουν χαμηλά κέρδη. Αποτέλεσμα είναι η ανάπτυξη παρόχων «ζόμπι» που αντιμετωπίζουν αυξανόμενους φόρους και δεν καταφέρνουν να είναι ανταγωνιστικά βιώσιμοι. Υπάρχει ισχυρή συσχέτιση μεταξύ των διαφημιστικών απαγορεύσεων και την είσοδο νέων αδειοδοτήσεων. Οι διαφημιστικές απαγορεύσεις έχουν την πιθανότητα να συρρικνώσουν την αγορά μεταφέροντας σημαντικά κέρδη στην παράνομη αγορά. Φέρνοντας το παράδειγμα του Ηνωμένου Βασιλείου, προηγούμενων ετών, παρατηρήθηκε ότι η ελευθερία στη διαφήμιση συνέβαλλε στην αξία των αδειών, που δίνονταν σε εθνικό επίπεδο, δικαιολογώντας ένα υψηλό πρόσημο. Διότι το ερώτημα είναι ποια είναι η αξία μιας άδειας ενός παρόχου εάν δεν μπορεί να προχωρήσει σε διαφήμιση. Αντίστοιχοι περιορισμοί στο μέγεθος του στοιχηματισμού φαίνεται να οδηγούν παίκτες σε παράνομες αγορές.

Το περιβάλλον ρύθμισης του διαδικτυακού στοιχηματισμού θα πρέπει να στοχεύει στην ενσωμάτωση υπαρχόντων παρόχων και στον περιορισμό των παράνομων καθώς και στη διαμόρφωση επιτυχών μέτρων προστασίας των παικτών για την ελαχιστοποίηση του κοινωνικού κόστους. Δεν είναι ξεκάθαρο ακόμα κατά πόσο το θεσμικό πλαίσιο στην Ελλάδα λειτουργεί προς αυτή την κατεύθυνση, καθώς είναι υψηλό το

οικονομικό τίμημα εισόδου στην αγορά, υπάρχουν περιορισμοί στη διαφήμιση και υψηλό επίπεδο φορολόγησης. Στην Ελλάδα υπάρχουν αφοσιωμένοι πάροχοι που καινοτομούν παρουσιάζοντας νέα προϊόντα όπως τα e-sports και τεχνολογίες virtual reality, μαζί με δεξιότητες και πνευματικό κεφάλαιο, και αυτό αξίζει να εξεταστεί. Στη σημερινή ημερίδα είναι μια ευκαιρία να γίνει κατανοητή η διαδικτυακή αγορά στην Ελλάδα και τα προϊόντα της. Για να γίνει αυτό θα πρέπει να υπάρξει συνεργασία των ρυθμιστικών αρχών, του ακαδημαϊκού χώρου μαζί με οικονομολόγους και βέβαια των παρόχων.

ΕΝΟΤΗΤΑ Ι

Ο ΚΛΑΔΟΣ ΤΟΥ ONLINE GAMING ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ ΥΠΟ ΤΟ ΝΕΟ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

κ. Θωμάς Τζόκας, CEO – Winnmasters

Η παρούσα επιστημονική ημερίδα είναι μια σπάνια ευκαιρία ολοκληρωμένης προσέγγισης των θεμάτων που άπτονται του ηλεκτρονικού στοιχηματισμού. Οι προοπτικές, οι προκλήσεις, όπως και οι εταιρίες είναι πολλές. Πολλά, επίσης, είναι και τα ανοιχτά ζητήματα που χρειάζονται βελτίωσης προς όφελος της οικονομίας, της κοινωνίας και των επιχειρήσεων. Το προηγούμενο καθεστώς «εκκρεμότητας», για μια δεκαετία, υπονόμεισε την αξιοπιστία του χώρου και των εταιριών που δραστηριοποιούνταν, αποτελούσε αντικίνητρο για σοβαρές επενδύσεις στη χώρα και ευνοούσε την ανάπτυξη του παράνομου τζόγου.

Η πρωτοβουλία της κυβέρνησης να δημιουργήσει ένα θεσμικό νομοθετικό πλαίσιο για την εύρυθμη λειτουργία της αγοράς είναι σημαντική. Ο συγκεκριμένος νόμος περιέχει ορισμένα προβληματικά σημεία, τα οποία έχουν επισημανθεί προς την κυβέρνηση. Τα προβλήματα εντάθηκαν περαιτέρω με τη δημοσίευση των τεχνικών προδιαγραφών. Τόσο η κυβέρνηση όσο και η αγορά επιθυμούν μια σωστή και δίκαιη

αδειοδότηση που θα αποφέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα σε όλους τους εμπλεκόμενους. Είναι απαραίτητο τα προβληματικά σημεία να θεραπευθούν άμεσα, χωρίς περαιτέρω καθυστερήσεις που θα δημιουργήσουν στρεβλώσεις. Χωρίς αυτές τις διορθώσεις ελλοχεύει ο κίνδυνος το νέο πλαίσιο, αντί να υπηρετεί το σκοπό για τον οποίο ψηφίστηκε, να λειτουργήσει αποτρεπτικά για την αγορά, δηλαδή να μην φέρει τα προσδοκώμενα έσοδα στην πολιτεία, να εντείνει τον παράνομο τζόγο, να μειώσει τα έσοδα για τις συμπληρωματικές βιομηχανίες (τεχνολογία, customer service), να οδηγήσει σε μονοπωλιακές/ολιγοπωλιακές καταστάσεις, όπως και να χαθούν έσοδα από χορηγίες για αθλητισμό και πολιτισμό.

Σε όλες τις ανεπτυγμένες χώρες η πλειονότητα των αθλητικών σωματείων χρηματοδοτείται από στοιχηματικές εταιρίες όπως στη Μ. Βρετανία, στην Ιταλία, στην Ισπανία, στην Γερμανία και αλλού. Πιο αναλυτικά, τα προβληματικά σημεία είναι το κόστος της άδειας, που αποτελεί τροχοπέδη εισόδου στην αγορά, καθώς είναι το υψηλότερο στην Ευρώπη (κόστος 7 εκ. ευρώ για διάρκεια 7 ετών με αποπληρωμή σε 2 δόσεις) και θα πρέπει να μειωθεί σε ένα ποσοστό κοντά στον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Σε περίπτωση που αυτό δεν πραγματοποιηθεί, είναι σημαντικό η καταβολή αυτού να γίνεται σε ισόποσες δόσεις, όπως έγινε και για τις τηλεοπτικές άδειες πανελλαδικής εμβέλειας. Αυτές οι διορθώσεις θα λειτουργήσουν ευεργετικά πολλαπλασιάζοντας τον αριθμό των εταιριών που επενδύουν στην Ελλάδα, εντείνοντας τον ανταγωνισμό προς όφελος του καταναλωτή, αυξάνοντας τα έσοδα του κράτους και σημαντικά τη διαφημιστική δαπάνη καθώς και τις θέσεις εργασίας, ανακόπτοντας εν μέρει το brain drain και δημιουργώντας πανευρωπαϊκά hubs στην Ελλάδα.

Ένα άλλο σημαντικό θέμα είναι η φορολογία, η οποία μπορεί και πρέπει να μειωθεί στο 15-25% στο GGR (αντί του 35% στο GGR), κοντά στον ευρωπαϊκό μέσο όρο, υιοθετώ-

ντας για παράδειγμα το ποσοστό φορολόγησης 24% των ελληνικών εταιριών. Επίσης, θα μπορούσε το 10% της φορολογίας να επιστρέφει ανταποδοτικά, με τη μορφή χορηγιών, σε πολιτιστικά και αθλητικά σωματεία, που μαστίζονται από την έλλειψη πόρων. Η απόδοση των ποσών θα εποπτεύεται και θα ρυθμίζεται από την Ε.Ε.Ε.Π. και την πολιτεία. Ένα τρίτο σημείο που χρήζει προσοχής είναι το μεταβατικό καθεστώς του 1 μηνός το οποίο θα πρέπει να αναθεωρηθεί, καθώς δημιουργεί ανισότητες θέτοντας σε κίνδυνο τη λειτουργία των εταιριών που δραστηριοποιούνται νόμιμα. Προτείνεται να επεκταθεί η μεταβατική περίοδος για 6 μήνες. Οι δύο τελευταίες προτάσεις δεν έχουν κόστος για την ελληνική οικονομία δίνουν όμως την ευκαιρία στις εταιρίες να προσαρμόσουν τα τεχνικά συστήματα και τις δομές τους στην ελληνική νομοθεσία. Με την αύξηση της μεταβατικής περιόδου οι εταιρίες, που ήδη δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα, θα συνεχίσουν να τηρούν τις φορολογικές τους υποχρεώσεις. Οι εταιρίες, που λειτουργούν υπό το καθεστώς της προσωρινής άδειας, να συνεχίσουν απρόσκοπτα τη λειτουργία τους και να αποφευχθεί, μια κατ' επιλογήν black out περίοδος, για ορισμένους παρόχους.

Σημαντικές βελτιώσεις μπορούν να επέλθουν και στο κεφάλαιο του υγιούς ανταγωνισμού όπως η ενίσχυση της ισονομίας και ισοτιμίας μεταξύ επίγειων και διαδικτυακών εταιριών, σε ότι αφορά στον κώδικα εμπορικής επικοινωνίας για την προστασία του καταναλωτή. Πρέπει να αποφεύγονται τα προτρεπτικά μηνύματα και οι υποσχέσεις πλουτισμού από όλες τις εταιρίες, επίγειες και διαδικτυακές. Παράλληλα, θα πρέπει να τηρούνται οι ίδιοι φορολογικοί συντελεστές για διαδικτυακές, επίγειες εταιρίες και καζίνο, όταν αναφέρονται σε ίδια προϊόντα. Τέλος, χρειάζεται διάλογος και συνεργασία μεταξύ εταιριών και θεσμών, όπως η Ε.Ε.Ε.Π.

κ. Γιάννης Παππάς, Βουλευτής Νέας Δημοκρατίας

Είναι γεγονός ότι αυτή η κυβέρνηση έλυσε ένα χρόνιο πρόβλημα, τη ρύθμιση της αγοράς. Το πρώτο σημαντικό βήμα έγινε με το νέο αναπτυξιακό νόμο καθώς δημιουργήθηκε ένα πλαίσιο εξέλιξης, εκσυγχρονισμού και δυνατοτήτων για το ελληνικό κράτος και τις επιχειρήσεις, που λειτουργούν. Βελτιώνονται οι συνθήκες και οι προϋποθέσεις προκειμένου οι νέοι επενδυτές να στρέψουν το βλέμμα τους στην Ελλάδα και οι υπάρχοντες να συνεχίσουν τη δραστηριότητά τους σε αυτή. Είναι υποχρέωση από τη μια να βελτιωθούν οι συνθήκες και από την άλλη να υπάρχει ανταγωνισμός.

Είναι γεγονός ότι στο συγκεκριμένο θέμα η ευρωπαϊκή αγορά είναι καλύτερη από την ελληνική. Αυτό όμως οδηγεί και στην βελτίωση των συνθηκών στην Ελλάδα. Έχουν προηγηθεί, τους προηγούμενους μήνες, συζητήσεις με συμφωνίες και διαφωνίες σε αριθμούς. Μπορεί, για παράδειγμα, να θεωρείται ότι το κόστος αδειοδότησης στην Ελλάδα είναι υψηλό ή το ύψος της φορολογίας. Οι απόψεις και οι προβληματισμοί είναι σεβαστές αλλά δεν πρέπει να παραμερίζεται το γεγονός ότι από το αναπτυξιακό νομοσχέδιο δημιουργούνται καλές συνθήκες και περαιτέρω συζητήσεις θα είναι ωφέλιμες. Σε οποιαδήποτε σύγκριση, αυτή γίνεται σε σχέση με τον καλύτερο, γίνονται αξιολογήσεις και προχωρούν οι προσαρμογές. Στην Ευρώπη υπάρχουν δοκιμασμένα παραδείγματα, τα οποία μπορούν να αναγνωστούν. Στη Μ. Βρετανία το κόστος για την απόκτηση μιας 7ετούς άδειας λειτουργίας προσεγγίζει, κατά προσέγγιση, το 50% του αντίστοιχου συνολικού κόστους στη χώρα. Η Μ. Βρετανία προσέλκυσε μεγάλο αριθμό επενδυτών και εξασφάλισε πολλά έσοδα στη συνέχεια, αφού μείωσε τη φορολογία στο 15%. Στη Δανία, σε μια χώρα με το ήμισυ του πληθυσμού της Ελλάδας, το κόστος αδειοδότησης είναι περίπου 10-15% και η φορολογία ανέρχεται στο 20%. Η

ανάλυση αυτών των παραδειγμάτων δε γίνεται για να υπάρξει σύγκριση με την Ελλάδα. Έχει σημασία να δει κανείς πως μπορεί να υπάρξει βελτίωση έτσι ώστε να αποτελέσει, μελλοντικά, η Ελλάδα το παράδειγμα.

Σήμερα, είναι σχεδόν ουτοπικό να συζητηθούν τέτοιου είδους ποσοστά φορολόγησης στην Ελλάδα. Ωστόσο, δεν είναι ουτοπικό να χαρακτηριστεί ελαφρά υπερβολική η φορολόγηση ύψους 35%, αν ληφθεί υπόψη το μέγεθος της εκάστοτε αγοράς αλλά και τους αντίστοιχους φορολογικούς συντελεστές σε άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Χρειάζεται προσπάθεια και εξέλιξη έτσι ώστε να διαμορφώνονται λύσεις και να υπάρχουν αποτελέσματα. Ακόμη και αν δεν υπάρχει δυνατότητα μείωσης του συντελεστή φορολογίας άμεσα και διατηρηθεί, μπορεί να αναγνωρισθεί στις εταιρίες η στήριξη που προσφέρουν μέσω των χορηγιών τους σε οργανισμούς, ακαδημίες ή και συγκεκριμένα αθλήματα, που αποτελούν τον κύριο τομέα της δραστηριότητάς τους. Να αναγνωριστεί και με κάποιο τρόπο αυτό να μπορεί να προστατευθεί. Ήδη εταιρίες έχουν υποστηρίξει, σε ατομικό επίπεδο, αθλητές και αθλήτριες, ομάδες, γεγονότα που βελτιώνουν την αθλητική καθημερινότητα του απλού πολίτη και λειτουργούν ως αρωγός του κράτους σε όλο το φάσμα του αθλητικού τομέα. Στη συγκεκριμένη περίπτωση αξίζει να ιδωθούν και τα παραδείγματα των άλλων χωρών. Στη Μ. Βρετανία υποστηρίχθηκε, πρώτα και κύρια, το κράτος με τα έσοδά του να αυξάνονται. Ήταν εξίσου υψηλή η ανταποδοτικότητα σε όλο το φάσμα της οικονομίας (μέσα μαζικής ενημέρωσης, αθλητικά σωματεία, τραπεζικά συστήματα, νέες θέσεις εργασίας). Η ίδια λογική μπορεί να ακολουθηθεί και στην Ελλάδα μεγαλώνοντας ακόμη περισσότερο την αλυσίδα της οικονομίας. Μέσω των χορηγιών, θα επιστρέφονται χρήματα κατευθείαν στον αθλητισμό και στον πολιτισμό, στα σωματεία, στις ομοσπονδίες, σε πολιτιστικούς συλλόγους, ακόμη και σε φιλανθρωπικούς σκοπούς.

Παράλληλα, μπορούν να γίνουν επενδύσεις στον τομέα της πληροφορικής και των νέων τεχνολογιών, που βρίσκονται σε ραγδαία ανάπτυξη παγκοσμίως. Η κυβέρνηση γνωρίζει πότε θα πρέπει να είναι αυστηρή αλλά και πότε να βλέπει στο μέλλον, με διάθεση να συζητήσει, να αφουγκραστεί, να σκεφτεί και να κρίνει, έτσι ώστε η χώρα να αναδειχθεί πιο δυνατή μέσα από κάθε απόφαση και διαδικασία.

Κ. Χρήστος Τριαντόπουλος, Γενικός Γραμματέας Οικονομικής Πολιτικής, Υπουργείο Οικονομικών

Οι προοπτικές και δυνατότητες του κλάδου έχουν αλλάξει σημαντικά ως αποτέλεσμα των ενεργειών της σημερινής κυβέρνησης και ειδικά του Υπουργείου Οικονομικών. Έχει ήδη αναφερθεί και προηγούμενα, η ρύθμιση των τυχερών παιγνίων μέσω διαδικτύου που νομοθετήθηκε ακολουθώντας την προβλεπόμενη διαδικασία και σε ένα πλαίσιο συνεργασίας με την αρμόδια ανεξάρτητη αρχή. Πρόκειται για ένα νομοθετικό πλαίσιο που, μεταξύ άλλων, περιλαμβάνει τη θεσμοθέτηση μιας, ανοικτού τύπου, διαδικασίας αδειοδότησης, την πρόβλεψη αποκλειστικά δύο ειδών αδειών διαδικτυακών τυχερών παιγνίων, τον ορισμό αντιτίμου υπέρ του Δημοσίου για τη χορήγηση άδειας διεξαγωγής διαδικτυακού στοιχήματος, το ύψος του οποίου αποφασίστηκε και από απόφαση της ανεξάρτητης αρχής, τον καθορισμό αυστηρών νομικών και οικονομικών προϋποθέσεων που πρέπει να τηρούν οι πάροχοι, την ενίσχυση του εποπτικού ρόλου της αρχής, την αποσαφήνιση των κανόνων φορολόγησης των παρόχων υπηρεσιών διαδικτυακών τυχερών παιγνίων, μέσω διαδικτύου, στη χώρα, τη θεσμοθέτηση του μητρώου συνεργατών προωθητικών ενεργειών τυχερών παιγνίων, την πρόβλεψη για την ηλεκτρονική παρακολούθηση και τον έλεγχο της διεξαγωγής όλων των

τυχερών παιγνίων και την επικαιροποίηση της διαδικασίας σύνταξης και αναθεώρησης του καταλόγου μη αδειοδοτούμενων παρόχων τυχερών παιγνίων.

Με το συγκεκριμένο νομοθετικό πλαίσιο αντιμετωπίστηκε μια σημαντική εκκρεμότητα του καθεστώτος του Ν4002/2011, θέτοντας κανόνες ανοίγματος της αγοράς. Διαμορφώνονται συγκεκριμένες συνθήκες υγιούς ανταγωνισμού μεταξύ των παρόχων, εκσυγχρονίζεται το πλαίσιο λειτουργίας της αγοράς τυχερών παιγνίων μέσω διαδικτύου ακολουθώντας τις ευρωπαϊκές και διεθνείς εξελίξεις. Διαμορφώνονται, έτσι, οι συνθήκες για την αύξηση δημοσίων εσόδων καθώς είναι στόχος του Υπουργείου Οικονομικών, τόσο μέσα από τη διαδικασία αδειοδότησης όσο και μέσα από τη λειτουργία της αγοράς. Παράλληλα, διασφαλίζεται η ασφαλής συμμετοχή των παικτών, μέσα από συστηματικούς κανόνες αδειοδότησης και ελέγχου, ενδυναμώνεται η ελκυστικότητα του κλάδου για επενδύσεις και περαιτέρω ανάπτυξη ενώ ενισχύεται η προστασία των παικτών, μεταφέροντας σημαντικό μέρος των παικτών από τα παράνομα στα νόμιμα και πλήρως ελεγχόμενα δίκτυα. Φυσικά υπήρχαν και υπάρχουν και άλλα βήματα που πρέπει να γίνουν. Σε συνέχεια του νομοθετικού πλαισίου, το Υπουργείο Οικονομικών δρομολογεί τη θέσπιση κανονισμού παιγνίων τεχνικών προδιαγραφών και την οργάνωση και διεξαγωγή τυχερών παιγνίων μέσω διαδικτύου. Πρόκειται για μια υπουργική απόφαση που εκδίδεται μετά από εισήγηση της αρμόδιας αρχής. Η εισήγηση για τους, εν λόγω, διαγωνισμούς, από την Ε.Ε.Ε.Π., έχει πραγματοποιηθεί περιλαμβάνοντας διατάξεις με γνώμονα: α. την υιοθέτηση των πλέον σύγχρονων πρακτικών και τεχνικών στο πεδίο άσκησης του ρυθμιστικού, εποπτικού και ελεγκτικού της έργου, β. τη διαμόρφωση των διαδικασιών για τη διασφάλιση της συμμόρφωσης και την πρόληψη της παραβατικότητας, γ. την αποτελεσματικότερη προσαρμογή των εποπτικών και ελεγκτικών της λειτουργιών

στην εξέλιξη της τεχνολογίας αλλά και στις διαρκώς μεταβαλλόμενες συνθήκες, δ. την καλύτερη εναρμόνιση με τις ιδιαιτερότητες που έχει ο κλάδος, την πολυπλοκότητα και τους κινδύνους που ανακύπτουν, λόγω του μεγέθους των επιχειρήσεων στη διαδικτυακή αγορά παιγνίων και ε. την προστασία του κοινωνικού και δημοσίου συμφέροντος.

Ειδικότερα, το σχέδιο των εν λόγω κανονισμών περιλαμβάνει και αποτυπώνει με την απαιτούμενη σαφήνεια, πληρότητα και λεπτομέρεια, μεταξύ άλλων, την ειδικότερη διαδικασία χορήγησης αδειών, τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούν οι υποψήφιοι κάτοχοι των αδειών, τα δικαιολογητικά έγγραφα που πρέπει να περιλαμβάνονται στην αίτηση χορήγησης της άδειας, στις τεχνικές προδιαγραφές, στις προδιαγραφές δηλαδή των συστημάτων διεξαγωγής των παιγνίων και τα τεχνικά πρότυπα με τα οποία οφείλουν, κατά περίπτωση να συμμορφώνονται, στις υποχρεώσεις των κατόχων της άδειας και στις διαδικασίες παρακολούθησης, εποπτείας, ελέγχου και επιβολής διοικητικών κυρώσεων.

Πρόκειται για ένα σχέδιο υπουργικής απόφασης, το οποίο έχει κατατεθεί στο ευρωπαϊκό σύστημα διαβούλευσης ακολουθώντας την προβλεπόμενη διαδικασία αλλά και τις δεσμεύσεις του Υπουργείου Οικονομικών στο πλαίσιο της ασκούμενης οικονομικής πολιτικής. Η οικονομική πολιτική που ακολουθείται του τελευταίους μήνες εδράζεται σε 3 άξονες: α. η αλλαγή της δημοσιονομικής πολιτικής με έμφαση στην ανάγκη περιορισμού της μεγάλης οικονομικής επιβάρυνσης για την ανάκαμψη της οικονομίας και της παραγωγικής δραστηριότητας, β. η διαμόρφωση των συνθηκών για την προσέλκυση επενδύσεων εγχώριων και ξένων, ώστε σταδιακά να υποστηριχθεί η παραγωγή και να βελτιωθούν οι αναπτυξιακές προοπτικές στη χώρα, γ. η υλοποίηση διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων τόσο ως προς το κράτος όσο και ως προς τις αγορές με στόχο την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας,

της εξωστρέφειας και της παραγωγικότητας της ελληνικής οικονομίας. Στον τρίτο άξονα περιλαμβάνονται οι νομοθετικές και κανονιστικές παρεμβάσεις για τη διαμόρφωση μιας σύγχρονης αγοράς διαδικτυακών τυχερών παιγνίων στη χώρα. Το κράτος ανταπεξέρχεται στον κανονιστικό του ρόλο θέτοντας κανόνες και δημιουργώντας ανταγωνιστική αγορά με οικονομικές δυνατότητες, ευκαιρίες και προοπτικές.

*Κ. Ηλίας Κατρακάζης, Οικονομολόγος – Σύμβουλος Επιχειρήσεων,
Μέλος Ε.Ε.Ε.Π.*

Στον πρόσφατα ψηφισθέντα αναπτυξιακό νόμο, ψηφίστηκε ο νόμος που ρυθμίζει το διαδικτυακό τυχερό παιχνίδι, αφού λήφθηκαν υπόψη μια σειρά από προτάσεις που στάλθηκαν από την Ε.Ε.Ε.Π. Πρέπει να τονιστεί ότι η Ε.Ε.Ε.Π. εργάστηκε εδώ και 2 χρόνια για τη διαμόρφωση αυτών των προτάσεων (Νοέμβριος 2017). Το online gaming αναπτύσσεται καταλαμβάνοντας όλο και μεγαλύτερο χώρο. Το μέγεθος της διαδικτυακής αγοράς τυχερών παιγνίων ανέρχεται περίπου στο 10% της διαδικτυακής αγοράς των παιγνίων, ξεπερνώντας τα 40 εκ. ευρώ. Η εκτίμηση είναι ότι το 2030 θα φτάσει το 28% της συνολικής αγοράς. Από τα μέχρι σήμερα στοιχεία των εταιριών που δραστηριοποιούνται αυτή τη στιγμή, στο σημερινό μεταβατικό στάδιο, προκύπτει ότι η ελληνική αγορά σε αυτό το αντικείμενο, λειτουργεί σε ολιγοπωλιακές συνθήκες. Μόλις 3 εταιρίες κατέχουν μερίδιο που ανέρχεται περίπου στο 94%. Η κατανομή, με στοιχεία του 2017, είναι ότι το live betting παίρνει το 55%, το pre-game betting το 22% και τα λοιπά παίγνια το 23%.

Το πρόσφατο θεσμοθετημένο ρυθμιστικό πλαίσιο είναι ισορροπημένο καθώς λαμβάνει υπόψη του τόσο τη διεθνή αγορά όσο και τις ιδιαίτερες εθνικές συνθήκες με γνώμονα

τη ρύθμιση της αγοράς, την προστασία του κοινού και τη διασφάλιση των εσόδων του δημοσίου. Ένα βασικό ζήτημα είναι ότι για λόγους αποτελεσματικότερης εποπτείας και για όσους παρόχους έχουν την καταστατική έδρα σε κράτη εντός Ευρωπαϊκής Ένωσης, σύμφωνα με το νέο νόμο θα πρέπει να διαθέτουν τη φυσική εγκατάσταση στην Ελλάδα. Πρόσφατα, η Ε.Ε.Ε.Π. ολοκλήρωσε και έστειλε στο Υπουργείο Οικονομικών το κανονιστικό πλαίσιο στο οποίο περιλαμβάνονται οι προδιαγραφές παιγνίων, εξοπλισμού και καταστημάτων παιγνίων, η αδειοδότηση παρόχων και οι πιστοποιήσεις προσώπων, παιγνίων, εξοπλισμού και καταστημάτων, οι προϋποθέσεις λειτουργίας και διεξαγωγής των παιγνίων, η εμπορική επικοινωνία, οι προϋποθέσεις συμμετοχής των παικτών στα παίγνια, τα μέτρα προστασίας του κοινού και των παικτών.

Η Ε.Ε.Ε.Π. κάλεσε σε δημόσια διαβούλευση όλους τους ενδιαφερόμενους φορείς με αντικείμενο τη διατύπωση σχολίων και την υποβολή προτάσεων από το Νοέμβριο του 2017. Σε αυτή την κατεύθυνση συγκροτήθηκε ομάδα εργασίας από μέλη της Ε.Ε.Ε.Π., υπηρεσιακά στελέχη, με αντικείμενο τη μελέτη της αγοράς παιγνίων μέσω διαδικτύου και την υποβολή προτάσεων για την αναβάθμιση και τον εκσυγχρονισμό της. Η εισήγηση που κατέληξε αυτή η επιτροπή περιλάμβανε τη μελέτη του υφιστάμενου νομοθετικού πλαισίου, αναφορικά με τη διαδικασία χορήγησης των αδειών λειτουργίας παρόχων τυχερών παιγνίων μέσω διαδικτύου, τις προβλεπόμενες προϋποθέσεις χορήγησης των ως άνω αδειών, τις γενικές και ειδικές υποχρεώσεις των κατόχων τους και τις απαγορεύσεις για τη σύννομη λειτουργία τους, την ανάλυση του νομοθετικού πλαισίου σε σύγκριση με άλλες χώρες, την αποτύπωση των ζητημάτων που ανέκυψαν κατά την παροχή υπηρεσιών τυχερών παιγνίων στο μεταβατικό στάδιο, τον εντοπισμό των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της χώρας και την υποβολή συγκεκριμένων προτάσεων συμβατών με το δίκαιο της Ευ-

ρωπαϊκής Ένωσης. Στο πλαίσιο αυτό πραγματοποιήθηκαν συναντήσεις με ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, το Πάντειο Πανεπιστήμιο και το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου.

Επίσης, πραγματοποιήθηκαν συναντήσεις με πολιτικά κόμματα, διαδικτυακές εταιρίες, την Ο.Π.Α.Π. Α.Ε. και την Ένωση Τραπεζών. Η διαβούλευση διήρκησε 7 μήνες καταλήγοντας σε συγκεκριμένες προτάσεις προς το Υπουργείο Οικονομικών. Για να επιτευχθούν οι στόχοι της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας, η αύξηση των εσόδων του δημοσίου, η ελεγχόμενη ανάπτυξη των εταιριών που δραστηριοποιούνται στα διαδικτυακά τυχερά παίγνια και η εφαρμογή κανόνων υπεύθυνου παιχνιδιού, απαιτείται συντονισμός και συνεργασία όλων των δυνάμεων που σήμερα δραστηριοποιούνται στο σχετικό πεδίο όπως εκπαιδευτικά ιδρύματα, φορείς, εταιρίες, εργαζόμενοι στο χώρο, ερευνητές και φοιτητές. Μια συνεργασία που θα πρέπει να αποκτήσει ένα μόνιμο χαρακτήρα μέσα από ένα νέο θεσμικό πλαίσιο το οποίο μπορεί να είναι ένα Ινστιτούτο Παιγνίων. Η ίδρυση ενός Ελληνικού Ινστιτούτου Παιγνίων θα μπορούσε να λύσει τέτοια ζητήματα. Οι τομείς ενός σχετικού Ινστιτούτου θα μπορούσαν να είναι: α. η έρευνα με παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών σε κυβερνήσεις, ανεξάρτητες αρχές, εταιρίες που δραστηριοποιούνται στο χώρο, β. η εφαρμοσμένη γνώση και εκπαίδευση στελεχών με σχετικά εκπαιδευτικά προγράμματα αναφορικά με τις βέλτιστες πρακτικές παιγνίων, γ. η καινοτομία με την ίδρυση εργαστηρίου καινοτομίας, δ. η κανονιστική έρευνα προωθώντας βέλτιστες πρακτικές, με έρευνα αιχμής, διάδοση δεδομένων και πληροφοριών και παροχή παγκόσμιων εκπαιδευτικών προγραμμάτων στις ρυθμιστικές αρχές του κόσμου.

Πριν από 2 χρόνια πραγματοποιήθηκε επίσκεψη με τον Πρόεδρο της Ε.Ε.Ε.Π. στο Ινστιτούτο της Νεβάδα, το οποίο λειτουργεί στα πλαίσια του Πανεπιστημίου της Νεβάδα, στο

Λας Βέγκας. Αυτό το ινστιτούτο λειτουργεί για περισσότερο από 25-30 χρόνια παρέχοντας πρωτοποριακές έρευνες και ιδέες σε δημόσιους, ιδιωτικούς και μη κερδοσκοπικούς φορείς σε περισσότερες από 50 χώρες στον κόσμο. Οι δραστηριότητές του περιλαμβάνουν τα υπεύθυνα τυχερά παίγνια, τα e-sports, αναδυόμενες τεχνολογίες, καινοτομίες τυχερών παιγνίων, προγράμματα κατάρτισης.

Ένα Ελληνικό Ινστιτούτο Παιγνίων θα μπορούσε να ιδρυθεί με πρωτοβουλία των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και άλλων φορέων, να στελεχωθεί από ανθρώπους που δραστηριοποιούνται στο χώρο του gaming, να λειτουργεί και να συντονίζει τη συνεργασία μεταξύ των Α.Ε.Ι. και λοιπών φορέων. Οι οικονομικοί πόροι αυτού του Ινστιτούτου θα μπορούσαν να είναι από αυτοχρηματοδότηση και να ενισχυθεί από ιδιωτικούς φορείς όπως συμβαίνει και σε άλλες χώρες του κόσμου. Στην Ελλάδα υπάρχουν όλα τα δεδομένα για την ίδρυση ενός τέτοιου φορέα καθώς υπάρχει ένα ολοκληρωμένο θεσμικό πλαίσιο και υψηλού επιπέδου επιστημονικό δυναμικό. Είναι ευκαιρία σε αυτή την ημερίδα, ο κάθε συμμετέχοντας να δει τη δική του συμμετοχή σε μια παρόμοια πρωτοβουλία.

Κ. Κωνσταντίνος Μπογδάνος, Βουλευτής Νέας Δημοκρατίας

Το σημερινό θέμα έχει πολλούς και ενδιαφέροντες παρονομαστές. Η Ελλάδα είναι μια αγορά στην οποία το διαδικτυακό στοίχημα μπορεί να έχει ένα λαμπρό μέλλον, για όσους ασχοληθούν με αυτό σε ένα πλαίσιο κανόνων, που θα στοχεύουν στην ανάπτυξη της αγοράς αλλά και στην κοινωνική πρόεκτηση που αναγκαστικά έχει αυτός ο χώρος. Στην Ελλάδα γενικά υπάρχει ενασχόληση με το παιχνίδι. Όπως αναφέρει ο Ηράκλειτος «Αἰὼν παῖς ἐστί παίζων, πεσσεύων» που σημαίνει ότι ο χρόνος είναι ένα παιδί που παίζει και ρίχνει ζάρια. Είναι

χαρακτηριστικό στην κουλτούρα των Ελλήνων η πρόκληση της τύχης με αποτέλεσμα μεγάλα κέρδη αλλά και την έκθεση σε κινδύνους.

Υποχρέωση της Ελληνικής Δημοκρατίας είναι να αναλύσει ορθά την κατάσταση. Στο προκείμενο ζήτημα υπάρχουν δύο ταυτοτικοί πυλώνες, από τη μια το διαδίκτυο από την άλλη το στοίχημα, δύο έννοιες που παράγουν ένα προϊόν και μια αγορά την οποία η κυβέρνηση μιας σύγχρονης, φιλελεύθερης, δυτικής, νεωτερικής κοινωνίας καλείται να ρυθμίσει. Αυτό αποτελεί από μόνο του μια πρόκληση καθώς στην εποχή του blockchain και των big data το διαδίκτυο κυβερνά σχεδόν τη ζωή.

Όπως ανέφερε και ο Marshall McLuhan οι κοινωνίες προσδιορίζονται από τις τεχνολογίες που χρησιμοποιούν. Η ρύθμιση του διαδικτύου, όχι μόνο σε ζητήματα όπως το στοίχημα, αλλά παντού, είναι ένα από τα μεγαλύτερα στοιχήματα των σύγχρονων κοινωνιών. Από την κακόβουλη ανωνυμία μέχρι την τάση για απάτη, από τις ψευδείς πληροφορίες που επηρεάζουν τη δημοκρατία μέχρι τις εξατομικευμένες επιθέσεις σε πολίτες, που μπορεί να αφορούν από ηθικά ζητήματα μέχρι τη διάθεση οικονομικής αρπαγής των πόρων τους, το διαδίκτυο είναι η τεράστια πρόκληση που πρέπει να αντιμετωπιστεί.

Από την άλλη πλευρά, υπάρχει ο όρος στοίχημα που θυμίζει ένα μικρό, κατά κάποιον τρόπο, τραπεζικό σύστημα, όπου μετράει η πίστωση. Η έννοια της πίστωσης εδώ έχει και παρονομαστή αξιοπιστία. Η παρούσα κυβέρνηση που καλείται να προσεγγίσει την ανάγκη ρύθμισης αυτής της αγοράς θα πρέπει να λάβει υπόψη αυτά τα θέματα. Σημασία δεν έχει μόνο η διαβούλευση αλλά και η πράξη. Ο τρόπος που αντιμετωπίζει η Ελληνική Δημοκρατία το παρόν θέμα είναι ένας οδοδείκτης για την αντιμετώπιση και άλλων θεμάτων και την αξιοπιστία της συνολικά. Είναι πολύ σημαντική πράξη η νομοθέτηση του σχετικού ρυθμιστικού πλαισίου που εντάσσεται στον πρόσφα-

το αναπτυξιακό νόμο. Οι συνθήκες εισόδου είναι απαιτητικές ακριβώς επειδή είναι τόσο ευαίσθητη η φύση του αντικειμένου και υπάρχουν συστημικοί και προσωπικοί κίνδυνοι. Για το λόγο αυτό θα πρέπει να αποθαρρύνεται η ευκαιριακότητα και οι ανεύθυνες επενδύσεις. Το κόστος αδειοδότησης μοιράζεται σε δύο φάσεις ενώ συζητείται η περαιτέρω διαίρεση σε περισσότερες. Δηλαδή υπάρχει ρύθμιση αυστηρή αλλά παράλληλα υπάρχουν και ενδείξεις προσαρμογής. Γίνεται αντιληπτό ότι ένας από τους ταχύτερα αναπτυσσόμενους τομείς, αυτός του διαδικτυακού στοιχηματισμού, μπορεί να συμβάλει στη δημιουργία σταθερού καλά αμειβόμενου πλαισίου νέων θέσεων εργασίας. Αυτό θα πρέπει να γίνει σταδιακά για να αντιμετωπιστούν ζητήματα. Η συνέχιση της συζήτησης αφορά στη διευκόλυνση των εταιριών αλλά και στην ακρόαση άλλων θεμάτων που μπορεί να τεθούν προς συζήτηση.

Για παράδειγμα η μικρότερη φορολόγηση είναι ένα θέμα στο οποίο μπορούν να κατατεθούν προτάσεις. Η ελληνική κυβέρνηση οφείλει να μεριμνήσει για τη νομιμότητα, τα έσοδα του ελληνικού κράτους, την προστασία των χρηστών και των εταιριών, αλλά και την προστασία μιας ελεύθερης αγοράς από στοιχεία ολιγοπωλιακά ή μονοπωλιακά. Σε αυτή την κατεύθυνση έχει ληφθεί μέριμνα με μεθοδικό και προσεκτικό τρόπο.

Ερώτημα 1^ο: Υπάρχουν περιθώρια αλλαγών στο νέο υπό διαμόρφωση κανονιστικό πλαίσιο, σε οικονομικά, τεχνικά ζητήματα;

Απαντήσεις:

κ. Τριαντόπουλος: Σε αυτό το πλαίσιο υπάρχουν θεσμοθετημένες διαδικασίες διαβούλευσης με τους εμπλεκόμενους. Γενικά η κυβέρνηση ακούει τις προτάσεις, είναι ανοιχτή στο θέμα των εξελίξεων αλλά τηρούνται οι διαδικασίες που είναι θεσπισμένες. Το αν θα υπάρξουν αλλαγές δεν είναι δυνατό

να ειπωθεί άμεσα αλλά προς το παρόν δεν υπάρχει τέτοιος σχεδιασμός.

Κ. Κατρακάζης: Πρέπει να τονιστεί ο διάλογος διαμορφώθηκε ώστε να καταλήξουν οι προτάσεις, στον οποίο έλαβαν μέρος οι βασικότεροι πάροχοι που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα, λαμβάνοντας υπόψη τις διεθνείς εξελίξεις και τις ιδιαιτερότητες της χώρας. Το αποτέλεσμα είναι ένα ισορροπημένο πλαίσιο. Τον πρώτο λόγο στο κατά πόσο υπάρχουν περιθώρια τον έχει η πολιτεία, αλλά πάντα υπάρχουν περιθώρια για βελτιώσεις. Η διαβούλευση ξεκίνησε στις αρχές του 2018 και η Ε.Ε.Ε.Π. κατέληξε στις προτάσεις της στα μέσα του 2018. Η πρόταση που αφορά στο νόμο και στον κανονισμό είναι ίδια με αυτή που είχε κατατεθεί, ίσως ως προς τον κανονισμό να υπάρχουν κάποιες διαφοροποιήσεις. Η επιτροπή ολοκλήρωσε τις εργασίες της και υπέβαλε το πόρισμα που είναι το ίδιο και στην προηγούμενη και στη νυν κυβέρνηση.

Το σχέδιο νόμου που υπήρχε στην προηγούμενη κυβέρνηση με αυτό που κατέληξε η παρούσα κυβέρνηση έχει μια σημαντική διαφορά, υπάρχει ή δεν υπάρχει *ing*. Σύμφωνα με το σχέδιο της προηγούμενης κυβέρνησης το *ing* δεν υπήρχε. Σύμφωνα με το νόμο που υφίσταται υπάρχει το *ing*. Σε αυτό το σημείο η επιτροπή δεν είχε πάρει θέση, κρίνοντας ότι είναι ένα ζήτημα που αφορά στην πολιτεία παρά στην επιτροπή.

Ερώτημα 2^ο: Τι συμβαίνει αν οι αλλαγές που προτείνονται στο νέο ρυθμιστικό πλαίσιο δεν πραγματοποιηθούν, ποιοι είναι οι κίνδυνοι;

Απαντήσεις:

κ. Τζόκας: Οι προτεινόμενες αλλαγές είναι εφικτές, κάποιες μπορούν να γίνουν άμεσα και ορισμένες μεσοπρόθεσμα. Είναι όμως απαραίτητες να γίνουν για να υπάρχει μια σωστά ρυθμισμένη αγορά. Η ανοιχτή αγορά και ο υψηλός ανταγωνισμός είναι αυτό που κάνει την αγορά. Στο Η. Βασίλειο 14% είναι το

μεγαλύτερο μερίδιο αγοράς που κατέχει κάποιος. Πρέπει να υπάρχει μια ανοιχτή αγορά με πολλούς παίκτες και ας κερδίσει ο καλύτερος. Έτσι όπως είναι η αγορά αυτή τη στιγμή έχει πάρα πολύ καλά στοιχεία ο νόμος, είναι πάρα πολύ σημαντικό που τέθηκε ένα πλαίσιο, που υπάρχει ένας τεχνικός κανονισμός, μια επιτροπή με εμπειρία. Είναι σημαντικό όμως αυτή η επιτροπή να στελεχωθεί έτσι ώστε να μπορεί να ανταπεξέλθει σε αυτό το νόμο πλαίσιο. Αν δεν υιοθετηθεί καμία από τις προτάσεις βελτίωσης μπορεί να συμβούν τα εξής: α. απώλεια θέσεων εργασίας, β. λιγότερα έσοδα προς την πολιτεία αλλά και από επενδύσεις από την συμπληρωματική βιομηχανία (μέσα μαζικής ενημέρωσης, τεχνολογία, call centers, marketing, διαφήμιση), γ. κίνδυνος ολιγοπωλιακών καταστάσεων. Είναι ιδιαίτερα σημαντική η ύπαρξη ανταποδοτικότητας ενός 10% στον αθλητισμό και στον πολιτισμό. Μεσοπρόθεσμα, θα πρέπει να επανεξεταστεί το κόστος.

Ερώτημα 3^ο: Είναι προτιμότερο αυτή η αγορά που αναπτύσσεται τώρα με νέους όρους, να έχει λίγες εταιρίες και ισχυρές ή πολλές και μικρότερες;

Απαντήσεις:

κ. Μπογδάνος: Η σχολή των Αυστριακών οικονομολόγων αναφέρεται σε κάτι που λέγεται «αυθορμήτως προκύπτουσα τάξη» (Friedrich August von Hayek). Πραγματικός φιλελευθερισμός, που αποτελεί και τη βασική στόχευση της παρούσας κυβέρνησης, είναι η πίστη ότι όταν κάτι είναι ορθά, δίκαια, μελετημένα ρυθμισμένο θα προσφέρει από μόνο του το πεδίο έτσι όπως αυτό είναι δυνατό να εκδηλωθεί καλύτερα. Αγορές με μονοπωλιακά ή ολιγοπωλιακά χαρακτηριστικά δεν ευνοούν τον ανταγωνισμό, την ανάπτυξη, τους πελάτες και τους χρήστες, διότι διαμορφώνονται συνθήκες ανάπτυξης πρακτικών καρτέλ. Δείκτης του πόσο επιτυχημένοι θα είμαστε ως ρυθμιστές του συγκεκριμένου κλάδου θα είναι και ο αριθμός

της δραστηριοποίησης των παικτών με ποιες σχέσεις μεταξύ τους στο συγκεκριμένο πεδίο. Χρειάζονται πολλοί, σοβαροί, ισχυροί παίκτες. Οι νεότερες θεωρίες περί μάρκετινγκ και διαχείρισης πιστεύουν στη συν εξέλιξη και στη συνύπαρξη πολλών και διαφορετικών παικτών σε ένα πεδίο, επιχειρηματικό, πολιτικό, οικονομικό, είτε το διαδικτυακό στοιχηματικό.

Keynote Speech

κ. Pierre Tournier, International Director – Betting and Gaming Council

Έχουν ειπωθεί πολλά σχετικά με το νέο ρυθμιστικό πλαίσιο και το σχέδιο του κανονισμού. Το Νοέμβριο του 2019 δημιουργήθηκε μια νέα εμπορική ένωση που αντιπροσωπεύει τις εταιρίες του στοιχήματος, συμπεριλαμβανομένων των καταστημάτων στοιχηματισμού, στις βιομηχανίες διαδικτυακού στοιχηματισμού, τα επίγεια καζίνο όπως και τους προμηθευτές παιγνίων. Προηγουμένως, υπήρχαν μικρές ενώσεις στο Η. Βασίλειο και αποφασίστηκε η διάλυση και συνένωσή τους κάτω από μια κοινή ομπρέλα. Αυτή τη στιγμή αντιπροσωπεύει το 90% των επιχειρήσεων στοιχηματισμού στο Η. Βασίλειο με 100 μέλη. Είναι η μεγαλύτερη ένωση εκπροσώπησης του χώρου στην Ευρώπη και στον κόσμο. Στόχος είναι η διαμόρφωση των υγιών συνθηκών στο χώρο του στοιχηματισμού προκειμένου να πραγματοποιείται δίκαιος και ασφαλής στοιχηματισμός για όλους τους πελάτες.

Αν και το αποτόπωμα της ένωσης στο Η. Βασίλειο είναι ισχυρό, με έδρα στο Λονδίνο και στις Βρυξέλλες, υπάρχει η πρόθεση της συνέχισης της δουλειάς του προκατόχου που ήταν η Remote Gambling Association, και δραστηριοποιούνταν σε σχετικά θέματα τα τελευταία 5 χρόνια. Πρόθεση είναι

να υπάρχει συνεργασία με τις κυβερνήσεις προκειμένου να προωθηθεί ένα λειτουργικό και βιώσιμο καθεστώς αδειοδότησης για τα μέλη της. Υπάρχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον των μελών της ένωσης για την ελληνική αγορά. Αυτή τη στιγμή η ένωση αντιπροσωπεύει 4 παρόχους με άδεια στην Ελλάδα αλλά υπάρχει η πρόθεση πολύ περισσότεροι να εισέλθουν στην αγορά, εφόσον υπάρχουν ευνοϊκές συνθήκες.

Σχετικά με το νέο νομοθετικό πλαίσιο, είναι σημαντικό να εξετάσει κανείς το τι έχει συμβεί τα τελευταία 8 χρόνια, από το 2012. Το 2012, αφού η κυβέρνηση είχε νομοθετήσει τον παλιό νόμο, η ένωση απευθύνθηκε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκφράζοντας παράπονα σχετικά με τη φορολογία, τον περιορισμό στις άδειες και τα αποκλειστικά δικαιώματα της Ο.Π.Α.Π. Α.Ε. Εκείνη την περίοδο η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν ήταν σε θέση να πράξει πολλά ενώ όπως τονίστηκε εάν η Επιτροπή δε λάμβανε κανένα μέτρο θα έπρεπε να υπάρχει αναμονή έως το 2020. Πράγματι, έπρεπε να υπάρχει αναμονή έως το 2019 για να σημειωθεί κάποια πρόοδος. Από το 2019 έχει επιτευχθεί η νομική αποκατάσταση του νόμου του 2011, καθώς ενώ υποτίθεται ότι ήταν μια προσωρινή κατάσταση διήρκησε 8 χρόνια. Το δεύτερο θετικό αυτής της κατάστασης είναι ότι δεν υπάρχει περιορισμένος αριθμός αδειών. Σήμερα, όσοι πάροχοι επιθυμούν μπορούν να καταθέσουν πρόθεση για αδειοδότηση με βάση τις προδιαγραφές που ορίζονται στο νέο νομικό πλαίσιο. Το τρίτο θετικό αποτέλεσμα είναι η ρύθμιση του διαδικτυακού στοιχηματισμού (rng games), θέτοντας ένα τέλος στα αποκλειστικά δικαιώματα της Ο.Π.Α.Π. Α.Ε. Αυτά είναι τα θετικά σημεία της νομοθεσίας.

Τα λιγότερα θετικά σημεία της νομοθεσίας αφορούν στο ότι δεν υπήρξε η ευκαιρία συζήτησης με την κυβέρνηση και έκθεσης των προτάσεων, έτσι ώστε το νομοθετικό πλαίσιο να μπορέσει να βελτιωθεί σημαντικά. Υπάρχουν οι δυνατότητες βελτίωσης όπως η μείωση της φορολογίας, καθώς τα μεγέ-

θη στην Ελλάδα έρχονται σε 2^η θέση μετά την Γαλλία, στην Ευρωπαϊκή Ένωση, που δεν αποτελεί και το καλύτερο παράδειγμα για το ζήτημα της αγοράς διαδικτυακού στοιχηματισμού. Η ελληνική κυβέρνηση θα πρέπει να εξετάσει το θέμα της φορολογίας σε σχέση με τη φορολογία των άλλων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κάπου στο 20-25%. Επόμενο θέμα είναι το κόστος της αδειοδότησης, που είναι το μεγαλύτερο στην Ευρώπη. Είναι το πιο σημαντικό θέμα στη νομοθεσία καθώς θα καταστήσει του ενδιαφερόμενους παρόχους μη βιώσιμους σε βραχυπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο διάστημα. Άλλα θέματα αφορούν στην απαγόρευση των ανταλλαγών στοιχηματισμού καθώς δεν υπάρχει κάποια δικαιολόγηση σε αυτό. Εάν υπήρχε πρόβλημα με αυτό το προϊόν θα μπορούσαν να ληφθούν άλλα μέτρα για την αντιμετώπισή του. Ένα άλλο θέμα είναι η χρονική διάκριση μεταξύ προϊόντων καθώς δεν είναι κατανοητό γιατί δεν υπάρχει μια κοινή διάκριση στο χρόνο μεταξύ όλων των προϊόντων, όλων των παρόχων, όλων των ειδών, επίγειων και διαδικτυακών.

Είναι σημαντικό η ελληνική κυβέρνηση να επανεξετάσει την πρόσφατη νομοθεσία και να τη βελτιώσει καθώς δεν απαιτούνται πολλές αλλαγές για να γίνει λειτουργική, αποτελεσματική και να προσελκύσει νέους παρόχους. Με αυτό τον τρόπο μπορεί να υποστηρίξει τους στόχους που έχει θέσει η κυβέρνηση να ελέγξει την αγορά, να πατάξει την παράνομη αγορά και να έχει έσοδα από τη φορολόγηση. Το σχέδιο του νέου κανονισμού έχει, επίσης, μια σειρά από παρατηρήσεις. Αρχικά, σχετικά με τις προϋποθέσεις του διαδικτυακού στοιχηματισμού γίνεται αντιληπτό ότι αυτές οι απαγορεύσεις που αναφέρονται δεν συμβαδίζουν με τις καλές πρακτικές που ακολουθούνται σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Αντίθετα, φαίνεται να συμβαδίζουν με τις ρυθμίσεις για την Ο.Π.Α.Π. Α.Ε. που δεν είναι οι πλέον κατάλληλες για τον χώρο.

Πρέπει να σχεδιαστεί ένα καθεστώς στο οποίο να μπορούν

να προσαρμοστούν όσο το δυνατόν περισσότεροι πάροχοι, όχι αποκλειστικά η Ο.Π.Α.Π. Α.Ε., που είναι σε αυτό το πεδίο του διαδικτυακού στοιχηματισμού, ένας ακόμη παρόχος και θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως τέτοιος. Ένα άλλο θέμα αφορά στη διαδικασία πιστοποίησης και του τρόπου που θα γίνεται έτσι ώστε να είναι απλή και ελκυστική για τους παρόχους διασφαλίζοντας παράλληλα ότι η διαδικασία είναι αποτελεσματική και πλήρης. Τέλος, πρέπει να σημειωθεί το χρονοδιάγραμμα της υλοποίησης του νομοθετικού περιεχομένου. Θα πρέπει να εξετάσει η ελληνική κυβέρνηση ότι έχει δοθεί αρκετός χρόνος για τη διαδικασία υλοποίησης ενώ χρειάζεται περαιτέρω δημόσια διαβούλευση για να ακούγεται και η φωνή των παρόχων-επενδυτών.

ΕΝΟΤΗΤΑ ΙΙ

ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ, ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ, ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ

κα Odeta Nestor, Gambling Specialist

Είναι πολύ ευχάριστο το γεγονός ότι η Ελλάδα συμβαδίζει με τις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές χώρες. Η Ρουμανία έχει κατακτήσει ένα σημαντικό επίπεδο στο ρυθμιστικό περιβάλλον και σε αυτή την περίοδο ενσωματώνει βέλτιστες πρακτικές από άλλες χώρες. Αυτή η αγορά είναι κάπως διαφορετική από άλλες αγορές, πιο συγκεκριμένη και γι αυτό θα πρέπει πρώτα να γίνει κατανοητή. Χρειάζεται να γίνει κατανοητός ο τρόπος σκέψης των παικτών και από τα στατιστικά δεδομένα και τη σχετική εμπειρία η Ελλάδα έχει ομοιότητες με την Ρουμανία και την Ιταλία. Δεν χρειάζεται να εφευρεθεί ο τροχός αλλά να υπάρχει υπομονή και να αναλυθεί η νομοθεσία και άλλων χωρών, τι έκαναν σε προηγούμενο χρόνο και που βρίσκονται τώρα, τι έχει λειτουργήσει αποτελεσματικά και τι έχει αποτύχει καθώς και τα εργαλεία που η κυβέρνηση διαθέτει. Το πρόβλημα των οικονομικών είναι καθολικό για όλες τις κυβερνήσεις.

Σε κάθε περίπτωση, χρειάζεται να διαμορφωθεί μια κοινή συνισταμένη, ένας κοινός δρόμος. Δηλαδή να υπάρχει δίκαιη επιχειρηματικότητα αλλά παράλληλα να έχει τη δυνατότητα η κυβέρνηση να ρυθμίζει, να συλλέγει δημόσια

έσοδα, να προστατεύει τους πολίτες και να αντιμετωπίζει το «ξέπλυμα χρήματος». Από την άλλη πλευρά πρέπει να αναγνωριστεί το γεγονός ότι αυτή η αγορά έχει μια σειρά από «ευαίσθητα» προβλήματα που οι κυβερνήσεις τείνουν να μην τα αντιμετωπίζουν. Όμως, αυτά τα προβλήματα θα πρέπει να αντιμετωπιστούν και να ελεγχθούν. Τα εργαλεία που η ελληνική κυβέρνηση έχει είναι η νομοθέτηση και η εμπειρία που έχει αποκτηθεί. Η υψηλή φορολόγηση όπως το 35% δεν βοηθάει προς αυτή την κατεύθυνση. Στη Ρουμανία υιοθετήθηκε χαμηλότερη φορολογία, όπου οι πάροχοι οφείλουν να πληρώνουν όπως και το φορολογικό bonus. Δηλαδή, η πραγματική φορολογία αυτή τη στιγμή στο χώρο κυμαίνεται μεταξύ 20-21%.

Ο ρόλος της κυβέρνησης δε μπορεί να είναι η συμπερίληψη των απαγορεύσεων στη νομοθεσία αλλά να μπορεί να αναπτυχθεί ο ανταγωνισμός και η εξέλιξη μιας δίκαιης επιχειρηματικότητας, όπως και η προστασία των παικτών. Χρειάζεται, επίσης, να δοθεί χρόνος εισόδου των παρόχων στην αγορά όπως και ανάπτυξη συγκεκριμένης διαχείρισης για την περίοδο που οι πάροχοι θα ολοκληρώσουν την σχετική αδειοδότηση.

Θα πρέπει να ληφθεί υπόψη το θέμα της διαφήμισης και η διαφορά μεταξύ επίγειου και διαδικτυακού. Υπάρχει σε αυτή την ημερίδα ευρεία συζήτηση για το διαδικτυακό περιβάλλον, καθώς είναι καινούριο και δυναμικό αλλά θα πρέπει να γίνει κατανοητό ότι και στην επίγεια δραστηριότητα εμφανίζονται πολλά προβλήματα, που χρήζουν αντιμετώπισης για να υπάρχει δίκαιη και ισότιμη διαχείριση μεταξύ επίγειου και διαδικτυακού περιβάλλοντος δράσης. Και αυτό θα πρέπει να εξεταστεί ακόμη και σε περιπτώσεις που η επίγεια δραστηριότητα διαχειρίζεται από το ίδιο το κράτος. Είναι επίσης πολύ σημαντικό να υπάρχει ένα θεσμικό όργανο παρακολούθησης, ρύθμισης και ελέγχου για όλη τη δραστηριότητα, επίγεια και

διαδικτυακή καθώς με αυτό τον τρόπο υπάρχει καλύτερη εικόνα για την συγκεκριμένη αγορά.

K. Teemu Lehtinen, Advisor – Betting and Gaming Council

Το μείζον ζήτημα είναι η ρύθμιση της τεχνολογίας και της καινοτομίας, γιατί τα τυχερά παίγνια σήμερα δεν είναι τίποτα άλλο παρά software. Ο κλάδος απασχολεί χιλιάδες προγραμματιστές στην Ευρώπη, που εργάζονται στην ανάπτυξη καινοτόμων λύσεων αξιοποιώντας τις τελευταίες εξελίξεις στην Τεχνητή Νοημοσύνη και στη Μηχανική Μάθηση. Γεγονός που κάνει τον συγκεκριμένο κλάδο ιδιαίτερα προηγμένο τεχνολογικά. Η τεχνολογία και η καινοτομία, καταρχάς, δεν θα πρέπει να ρυθμίζονται. Οτιδήποτε περιορίζει τον τρόπο με τον οποίο το ανθρώπινο μυαλό αναζητά νέους τρόπους επίλυσης παλαιών και νέων προβλημάτων εμποδίζει την καινοτομία.

Είναι κατανοητό, από την άλλη πλευρά, ότι πρέπει να υπάρξει ρύθμιση. Αρχικά όμως θα πρέπει να απαντηθούν 2 βασικά ερωτήματα: α. που παρουσιάζεται καινοτομία και τεχνολογική πρόοδος και β. ποιος ρυθμίζει. Η απάντηση του 1^{ου} ερωτήματος είναι απλή καθώς η τεχνολογία και η καινοτομία αναπτύσσονται από την αγορά, κυρίως από ιδιωτικές εταιρίες, μέσα από συνεχή αναζήτηση καινούριων και καλύτερων λύσεων, επένδυση σε νέες ιδέες και πρακτικές, εφαρμογές που αλλάζουν τον τρόπο κατανάλωσης προϊόντων/υπηρεσιών αλλά και ψυχαγωγίας. Η απάντηση του 2^{ου} ερωτήματος είναι ότι οι νόμοι και οι κανονισμοί παράγονται από το δημόσιο τομέα (πολιτικούς και ρυθμιστικές αρχές) που εξ ορισμού, σχεδόν πάντα, βρίσκεται βήματα πίσω από τις εξελίξεις στην τεχνολογία, καθώς δεν αποτελεί μέρος αυτών των εξελίξεων και βελτίωσης. Σε αυτό το σημείο βρίσκεται η πρόκληση και το πρόβλημα στη θέσπιση καλών νόμων και κανονισμών για

τα τυχερά παίγνια. Ένα 3^ο ερώτημα που γεννάται είναι η λύση του γρίφου ενώ ως 4^ο ερώτημα πως θα αναπτυχθεί ένας καλός νόμος και κανονισμός για τον κλάδο. Η λύση στο 3^ο ερώτημα είναι διττή καθώς χρειάζονται ρυθμιστές, δημόσιοι υπάλληλοι και πολιτικοί που κατανοούν την τεχνολογία στην πιο σύγχρονη μορφή της. Παράλληλα, θα πρέπει να είναι σε θέση να παρακολουθούν την εξέλιξή της.

Χρειάζεται ένα ρυθμιστικό όργανο, στην περίπτωση της Ελλάδας την Ε.Ε.Ε.Π., που να διαθέτει επαρκώς καταρτισμένο ανθρώπινο δυναμικό με σχετικό υπόβαθρο και γνώση. Επίσης, απαιτείται αλληλεπίδραση δημόσιου και ιδιωτικού τομέα για ανταλλαγή απόψεων, καθώς δε μπορεί να θεσπίζονται κανόνες σε έναν επιχειρηματικό κλάδο χωρίς να υπάρχει συζήτηση με τους άμεσα ενδιαφερόμενους. Με αυτό τον τρόπο δημιουργείται ένα προβληματικό πλαίσιο νομοθεσίας, όπως αυτό του Οκτωβρίου, και μια προβληματική ρύθμιση, όπως αυτή του Δεκεμβρίου. Αυτό που χρειάζεται για έναν καλό νόμο και ένα ρυθμιστικό πλαίσιο είναι να βρεθεί ένα κοινό σημείο αναφοράς, όπου η αγορά προσφέρει τους καταναλωτές τα προϊόντα, που οι ίδιοι επιθυμούν, με την τιμή που είναι εφικτή και ταυτόχρονα αυτή η προσφορά εδράζεται σε ένα ελεγχόμενο, αδειοδοτημένο περιβάλλον εξασφαλίζοντας την οικονομική του βιωσιμότητα. Αυτό σημαίνει ότι για να είναι ικανοί οι νόμοι και οι κανονισμοί να παρέχουν τα μέγιστα οφέλη, τόσο για το κράτος όσο και για τους καταναλωτές, πρέπει να υπάρχουν οφέλη και για την επιχείρηση. Παράδειγμα σε αυτό αποτελεί ότι το κόστος εισόδου στην αγορά πρέπει να είναι λογικό και το φορολογικό πλαίσιο βιώσιμο επιτρέποντας νέα και καινοτόμα προϊόντα ή διακεκριμένα σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες να λειτουργήσουν εύκολα. Σε αυτό συμβάλλει η σταθερότητα στο ρυθμιστικό πλαίσιο και η ευελιξία για την παρακολούθηση των νέων τεχνολογιών. Η επιχειρηματική κοινότητα των τυχερών παι-

γνίων είναι πρόθυμη να διαδραματίσει το ρόλο της, όπως πάντα, με κοινή συνεργασία.

Κ. Κωνσταντίνος Μαραγκάκης, CEO – Paysafe Prepaid Services Ltd

Το Paysafe Group αποτελεί μια από τις μεγαλύτερες πλατφόρμες παροχής εξειδικευμένων λύσεων πληρωμών (200 διαφορετικές λύσεις), με ετήσιο όγκο συναλλαγών περίπου στα 85 δις δολάρια και 3.000 εργαζόμενους. Η κάρτα Paysafe προσφέρει λύσεις για πληρωμές και αγορές προϊόντων και υπηρεσιών διαδικτυακά με τη χρήση μετρητών.

Η παρουσία της στην Ελλάδα εδράζεται από το 2006. Καθημερινά υπάρχουν καινοτόμες ιδέες στην Ελλάδα και στον κόσμο αλλά το σημαντικότερο θέμα στο χώρο της παροχής πληρωμών είναι η συμμόρφωση με το νομικό πλαίσιο, το οποίο αλλάζει, γίνεται ολοένα και πιο απαιτητικό. Ένα σημαντικό ζήτημα είναι η δυνατότητα συμμόρφωσης των εταιριών στα ρυθμιστικά πλαίσια. Σε ό,τι αφορά στα διαδικτυακά τυχερά παίγνια η Paysafe προτιμάται ως μέθοδος πληρωμής από παίκτες που επιλέγουν να ελέγχουν τα όριά τους, τους τρόπους με τους οποίους ξοδεύουν τα χρήματά τους.

Σε ό,τι αφορά στο νομικό επίπεδο, έχει σημασία ένα νομικό πλαίσιο να είναι τεχνολογικά ουδέτερο αλλά και ουδέτερο σε διάφορους τύπους πληρωμών, ανάλογα με την στοχοθεσία κάθε κυβέρνησης σχετικά με τους τρόπους πληρωμών. Απαιτείται συμβιβασμός οικονομικών προσόδων, κοινωνικών παραμέτρων με σοβαρά κοινωνικά ζητήματα, το ζήτημα του ανταγωνισμού και η προσέλκυση της «λευκής» αγοράς, που θα προσελκύσει σε ένα ρυθμισμένο περιβάλλον τους παίκτες. Ένα νομικό πλαίσιο θα πρέπει να εξασφαλίζει την παρουσία του μεγαλύτερου αριθμού και ποσοστού παικτών σε αυτό.

Κ. Δαμιανός Χατζηαντωνίου, Αν. Καθηγητής Δ.Ε.Τ. Ο.Π.Α

Η συζήτηση αφορά στην ανάλυση μεγάλων δεδομένων καθώς η επεξεργασία, ενοποίηση των δεδομένων από διαφορετικές πηγές, είναι εκ των ουκ άνευ και στις δραστηριότητες αυτού του χώρου. Η τεχνολογία επιτρέπει τη συλλογή μεγάλου όγκου δεδομένων και την αξιοποίησή τους. Μια από τις τεχνολογίες είναι η ανάλυση δεδομένων σε πραγματικό χρόνο και οι τεχνικές οπτικοποίησης. Οι προκλήσεις που απαντώνται αφορούν στην ενοποίηση των δεδομένων από υπηρεσίες, φορείς και πως μπορούν να αξιοποιηθούν. Πλέον στο οικιακό περιβάλλον θα παρέχονται «έξυπνες» μετρήσεις κατανάλωσης ενέργειας σε συνδυασμό με μετεωρολογικά, γεωγραφικά δεδομένα, δημογραφικά στοιχεία και άλλα. Επομένως, το κλειδί είναι η συγκέντρωση δεδομένων από διαφορετικές πηγές, η ενοποίησή τους και η ανάλυσή τους.

Ένα άλλο μεγάλο θέμα αφορά στην προστασία δεδομένων και στην ιδιωτικότητα των δεδομένων. Εντούτοις, τα δεδομένα είναι απαραίτητα για να εξάγουμε ωφέλιμα αποτελέσματα. Παράλληλα, αναπτύσσεται η μηχανική μάθηση ευρείας κλίμακας και ειδικά πως είναι δυνατή η εξαγωγή συμπερασμάτων από εικόνες, κείμενο, πληροφορίες απαραίτητες στις εταιρίες του χώρου. Σημαντικό θέμα είναι η δεοντολογία και η χρήση των δεδομένων. Παραπέρα, ένα θέμα που παρουσιάζεται είναι η ιδιοκτησία των δεδομένων. Σύμφωνα με το GDPR ο καταναλωτής έχει τη δυνατότητα να προσφύγει στον πάροχο και να διεκδικήσει τα δεδομένα που τον αφορούν, δημιουργώντας μια νέα οικονομία, μια νέα αγορά που θα αλλάξει άρδην το οικονομικό τοπίο επιφέροντας τεχνολογικές προκλήσεις. Πρόκειται για μια συζήτηση που θα διαμορφωθεί τα επόμενα χρόνια. Αυτός ο τομέας αφορά στην εξήγηση της τεχνητής νοημοσύνης. Ορισμένες «οικογένειες» αλγορίθμων μπορούν να εξηγήσουν μια λήψη απόφασης, για παράδειγμα

η άρνηση χορήγησης δανείου. Άλλοι όμως αλγόριθμοι, όπως τα νευρωνικά δίκτυα, δεν μπορούν να εξηγήσουν μια λήψη απόφασης. Υπάρχει, επομένως, ένα μεγάλο θέμα πως βγαίνουν οι αποφάσεις.

Στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπάρχει μια κατεύθυνση, όταν λαμβάνεται μια απόφαση με μηχανικούς τρόπους, να μπορεί να εξηγηθεί. Όπως αναφέρεται ότι ακόμη και διοικητικοί υπάλληλοι θα πρέπει να εκπαιδευθούν σε τεχνολογίες ανάλυσης δεδομένων. Συνεπώς και στο χώρο των τυχερών παιγνίων υπάρχει αυτή η ανάγκη, καθώς είναι ένας τομέας σημαντικός για τις εταιρίες αυτού του χώρου από τη στιγμή που κάθε απόφαση θα πρέπει να υποστηρίζεται από δεδομένα.

Κ. Θανάσης Ζάχρος, Δικηγόρος, Δικηγορικό Γραφείο «Ζάχρος & Συνεργάτες», Νομικός Σύμβουλος GLB GmbH

Η ραχοκοκαλιά της λειτουργίας των εταιριών τυχερών παιγνίων βρίσκεται στον προβλεπόμενο, σύμφωνα με τα νομοθετήματα που ισχύουν, κανονισμό τυχερών παιγνίων, ο οποίος θα ρυθμίζει τα εξής 5 σημαντικά θέματα: α. προδιαγραφές/προϋποθέσεις λειτουργίας, εξοπλισμού και των επίγειων καταστημάτων, β. αδειοδότηση παρόχων καθώς και πιστοποιήσεις των προσώπων των παιγνίων, του εξοπλισμού και των καταστημάτων, γ. εμπορική επικοινωνία, δ. ζητήματα συμμετοχής των παικτών στα τυχερά παίγνια και μέτρα προστασίας, ε. έλεγχοι συμμόρφωσης και αντίστοιχες διοικητικές κυρώσεις. Τα παραπάνω θέματα είναι ζωτικής σημασίας για τους παρόχους, επομένως κρίνεται απαραίτητο ο τρόπος έκδοσης του κανονισμού να περιέχει όλα εκείνα τα τυπικά και ουσιαστικά στοιχεία που θα τον καταστήσουν νομικά απρόσβλητο. Αυτό θα έπρεπε να είναι ένα προαπαιτούμενο.

Ως προς την τυπική ισχύ του όμως εκφράζονται έντονοι

προβληματισμοί στη νομική κοινότητα. Η αρχική διάταξη του Ν4002/2011, που αναφερόταν στον τρόπο έκδοσης του κανονισμού τυχερών παιχνιδιών, όριζε ότι αυτός θα έπρεπε να εκδίδεται με προεδρικό διάταγμα ενώ για εύλογο χρονικό διάστημα και όσο θα διαρκούσε η έκδοση του προεδρικού διατάγματος, η Ε.Ε.Ε.Π. θα μπορούσε με δικές τις αποφάσεις να ρυθμίζει επιμέρους ζητήματα κανονισμού, που θα είχαν και ισχύ νόμου. Με δεδομένο ότι από την ψήφιση του Ν4002/2011 δεν έχει εκδοθεί προεδρικό διάταγμα, το Συμβούλιο της Επικρατείας, με αφορμή αίτηση ακυρώσεως του Καζίνο Λουτρακίου με θέματα επίγεια παιγνιομηχανήματα, έκρινε άκυρη την απόφαση της Ε.Ε.Ε.Π. η οποία και ρύθμιζε ζητήματα εποπτείας των εν λόγω παιγνιομηχανημάτων, τύπου VLT. Το σκεπτικό βασίστηκε στο ότι ο κοινός νομοθέτης του Ν4002/2011 όρισε ως φορέα της νομοθετικής εξουσιοδότησης για τη θέσπιση του κανονισμού παιχνιδιών τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, ενώ θεώρησε ότι δεν είναι επιτρεπτή η ρύθμιση θεμάτων που διέπονται από τον κανονισμό παιχνιδιών με απόφαση της επιτροπής, με δεδομένο ότι παρήλθε το χρονικό διάστημα που θα δικαιολογούσε ρύθμιση από την Ε.Ε.Ε.Π. Τα παραπάνω προκύπτουν από την 632/2019 απόφαση το ΣτΕ.

Επιπλέον παρατηρείται ότι στον επίμαχο τροποποιημένο νόμο 4635/2019 (αρ. 39 παρ. 9), ο κανονισμός παιχνιδιών θα θεσπίζεται με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών, κατόπιν εισήγησης της Ε.Ε.Ε.Π. Και αυτή η διάταξη ενδέχεται να αντιμετωπίσει δυσχέρειες στην εφαρμογή, καθώς αντικείμενο νομοθέτησης, δυνάμει υπουργικής απόφασης, μπορεί να είναι ζητήματα ειδικότερα, εφόσον όμως η ουσιαστική ρύθμιση του θέματος διαγράφεται στην εξουσιοδοτική βασική διάταξη, δηλαδή στην προκειμένη περίπτωση στο νόμο περί παιχνιδιών.

Η νομοθεσία που διέπει την αγορά παιχνιδιών διαλαμβάνει μεν διατάξεις σχετικές με τη διαδικασία χορήγησης αδειών στους ενδιαφερόμενους, για τα θέματα της εμπορικής επικοινωνίας

νωνίας, την επιβολή διοικητικών κυρώσεων όμως οι ισχύουσες διατάξεις δεν επαρκούν για να ρυθμίσουν τα πολλά θέματα που πρόκειται να ρυθμίσει ο κανονισμός παιγνίων και τα οποία αναφέρονται σε 34 διαφορετικές ενότητες. Υπάρχει νομολογία του ΣτΕ, το οποίο έκρινε με την ανωτέρω λογική και ειδικότερα με την απόφαση 1804/2017, ότι τα ζητήματα σχετικά με το επάγγελμα πρέπει να ρυθμίζονται με προεδρικό διάταγμα και όχι με υπουργική απόφαση, όπως συμβαίνει στο νέο τροποποιημένο άρθρο.

Επιπλέον, η επίμαχη τροποποίηση του τρόπου θέσπισης του κανονισμού παιγνίων, θα μπορούσε να θεωρηθεί από το ΣτΕ ως προσπάθεια κατάργησης των αποφάσεών του. Από νομικής άποψης όμως τέτοιος ισχυρισμός θα ήταν βάσιμος. Τυχόν έκδοση κανονισμού παιγνίων με τη μορφή της υπουργικής απόφασης, όπως προβλέπεται στο νέο νόμο, είναι πολύ πιθανό να οδηγήσει στην έκδοση μιας ακυρωτικής απόφασης του ΣτΕ. Σε αυτή την περίπτωση μεγάλο μέρος της αγοράς θα παραμείνει αρρυθμιστο δημιουργώντας ανασφάλεια σχετικά με το νομοθετικό καθεστώς είτε των επενδυτών που έχουν ήδη εισέλθει είτε όσων πρόκειται να εισέλθουν. Μια νέα τροποποίηση του τρόπου θέσπισης του κανονισμού παιγνίων φαίνεται δόκιμη, ειδικά αν γίνει άμεσα προστατεύοντας το χώρο από νομοτεχνικά προβλήματα στο μέλλον.

Κ. Ιωάννα Αλεξοπούλου, Δικηγόρος Msc – PotamitisVekris Law Firm

Ο σχετικός Ν4635/2019 «Επενδύω στην Ελλάδα» έχει επιφέρει σημαντικές αλλαγές στο καθεστώς της αδειοδότησης αλλά και σε ό,τι αφορά στην προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, στην εφαρμογή μέτρων πρόληψης και παρεμπόδισης νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες όπως και στην προστασία των καταναλωτών και των παικτών

από τον εθισμό, την απάτη, το έγκλημα, τη σπατάλη χρημάτων στα τυχερά παίγνια και την κατεύθυνση των παικτών στα νόμιμα δίκτυα παιγνίων. Ο σχετικός νόμος αναφέρεται στις δημοσίου συμφέροντος απαιτήσεις για τη διασφάλιση συνθηκών ασφαλούς, ορθολογικής, διαφανούς και συστηματικά εποπτευόμενης διεξαγωγής των διαδικτυακών παιγνίων ενισχύοντας τον υγιή ανταγωνισμό. Θεσπίζεται ένα ανοιχτό μοντέλο αδειοδότησης, με προσωποπαγείς άδειες που δεν επιτρέπεται η μεταβίβαση, παραχώρηση ή εκχώρησή τους ολικά ή μερικά. Κάθε άδεια έχει ενιαίο και αδιαίρετο χαρακτήρα μη επιτρέποντας να καταταμηθεί ενώ απαγορεύεται η εκμίσθωση/συνεκμετάλλευση της άδειας με τρίτους.

Παράλληλα, δεν προβλέπεται ανώτατο όριο έκδοσης αδειών από την Ε.Ε.Ε.Π. Η διαδικασία αδειοδότησης περιλαμβάνει ένα παράβολο 10.000 ευρώ για την αίτηση, εγγυητική επιστολή 500.000 ευρώ, την απόφαση εντός 2 μηνών της Ε.Ε.Ε.Π. για αποδοχή ή άλλως σιωπηρή απόρριψή της. Το οικονομικό τίμημα καταβάλλεται σε 2 ετήσιες ισόποσες δόσεις και είναι της τάξεως 3 εκ. ευρώ για το διαδικτυακό στοίχημα και 2 εκ. ευρώ για τα λοιπά παίγνια. Η διάρκεια της άδειας είναι τα 7 έτη με δυνατότητα ανανέωσης έναντι του ίδιου αντιτίμου.

Παράλληλα, απαιτούνται νομιμοποιητικά έγγραφα που είναι σχετικά με τα σχετικά έγγραφα που απαιτούνται από οποιαδήποτε εταιρία συμμετέχει σε διαγωνισμό. Ιδιαίτερα σημαντικό είναι το γεγονός ότι ο δυνητικός πάροχος δεν θα πρέπει να αναφέρεται στον κατάλογο των εταιριών που είναι σε black list, καθώς σε αυτές τις εταιρίες δεν επιτρέπεται η αδειοδότηση στην Ελλάδα όπως και η με οποιονδήποτε τρόπο συμμετοχή σε αδειοδοτημένο φορέα παροχής υπηρεσιών παιγνίων στη χώρα.

Άλλο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό είναι ότι κάθε ιστότοπος μπορεί να φιλοξενεί μόνο μια άδεια από κάθε τύπο ενώ η φυσική εγκατάσταση θα πρέπει να είναι στην Ελλάδα και σε διασύνδεση με την Ε.Ε.Ε.Π. Επίσης, εισάγεται διάταξη

θεσμοθέτησης μητρώου συνεργατών προωθητικών ενεργειών από το οποίο θα μπορεί να επιλέξει τις συνεργασίες του κάθε πάροχος. Είναι υποχρεωτική, επίσης, η γνωστοποίηση προς την Ε.Ε.Ε.Π. της μεταβίβασης μετοχών. Σε ό,τι αφορά στα προσωπικά δεδομένα οι πάροχοι έχουν υποχρέωση στην προστασία των δεδομένων των παικτών και στην επεξεργασία τους από οποιοδήποτε τρίτο μέρος, εκτός αν το ζητήσει ο ίδιος ή αν υπάρχουν λόγοι συμμόρφωσης με το ρυθμιστικό/νομοθετικό πλαίσιο όπως και για την εμπορική επικοινωνία.

Παραπέρα, λαμβάνονται μέτρα πρόληψης και παρεμπόδισης νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες με τη διασφάλιση της ταυτοποίησης του παίκτη και την εύρεση του πραγματικού δικαιούχου των κερδών. Οι πάροχοι είναι υποχρεωμένοι να τηρούν σχετικά αρχεία για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Έχει ήδη διαμορφωθεί ένας ειδικός κατάλογος ύποπτων συναλλαγών σε τυχερά παίγνια που σχετίζεται με συχνές ή σημαντικού ύψους συναλλαγές και εν γένει μεγάλες διαφοροποιήσεις στην παικτική συμπεριφορά, πολύπλοκα ή ασυνήθιστα στοιχήματα, το άνοιγμα και κλείσιμο ηλεκτρονικών συναλλαγών και άλλα. Σε αυτό το πλαίσιο εφαρμόζονται και σχετικές κυρώσεις, διοικητικές και ποινικές, πέρα από τους παρόχους και σε τυχόν συνεργάτες τους. Ιδιαίτερα σημαντικά είναι και τα μέτρα πρόληψης για την προστασία των παικτών καθώς ο πάροχος οφείλει να παρέχει πληροφορίες, με κάθε μέσο, για τους κανόνες διεξαγωγής των τυχερών παιγνίων, τις πιθανότητες κέρδους και το υπεύθυνο παιχνίδι.

Ερώτημα 1^ο: Παρατηρείται μια όδευση σε ένα ενιαίο ρυθμιστικό πλαίσιο, μια υπερεθνική ρύθμιση, στην Ευρωπαϊκή Ένωση;

Απαντήσεις:

κα Αλεξοπούλου: Μακροπρόθεσμα η δημοσιότητα που υπάρχει στην ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποσκοπεί

σε μια ενοποίηση επειδή υπάρχει το διαδίκτυο και μια αγορά χωρίς εδαφικά όρια. Ο καθένας μπορεί να έχει πρόσβαση στη «black list» και υπάρχει τεκμήριο γνώσης του, είναι δημόσιο όπως και για άλλα πράγματα. Αργά ή γρήγορα οδηγεί σε ένα ενιαίο πλαίσιο στην Ευρώπη και διεθνώς αργότερα.

Κ. Μαραγκάκης: Ούτε σε 50 χρόνια, αν και αν το έβλεπα ως πάροχος πληρωμών θα διευκόλυνε πάρα πολύ, αλλά δεν υπάρχει περίπτωση.

Κ. Lehtinen: Πριν από, περίπου, 10 χρόνια υπήρχε μια επιλογή στην αγορά να αποφασίσει αν θα βάλει φόρους σε μια πανευρωπαϊκή καμπάνια προς μια κοινή νομοθεσία ή αν θα υπάρχει ένα patchwork νόμων σε κάθε χώρα-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι περισσότερες εταιρίες κατέληξαν στο ότι είναι καλύτερα να υπάρχουν ορισμένες περιπτώσεις που η νομοθεσία δεν είναι ικανοποιητική και άλλες όπου η νομοθεσία είναι ικανοποιητική. Αυτό είναι προτιμότερο από το να υπάρχει μια καθολική που θα μπορούσε να είναι στο ευρωπαϊκό επίπεδο και να μην είναι ικανοποιητική. Είναι πολύ δύσκολο η νομοθέτηση σε έναν τέτοιο κλάδο. Για το λόγο αυτό δεν υπήρξε προθυμία ούτε από τις εταιρίες ούτε και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ήταν έτοιμη. Αυτή τη στιγμή, όλες οι χώρες στην Ευρώπη έχουν ολοκληρώσει ή βρίσκονται σε στάδιο ολοκλήρωσης της νομοθετικής ρύθμισης στην αγορά των τυχερών παιχνίμων.

Ερώτημα 2^ο: Μπορούν τα big data σε αυτό το χώρο να δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις για μια μετα-αγορά, όπως στην περίπτωση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης;

κ. Χατζηαντωνίου: Θα μπορούσε να γίνει κάτι αντίστοιχο. Διαπιστώνονται τεχνολογικές δυσκολίες καθώς θα πρέπει να υπάρχουν διαδικασίες προτυποποίησης για την ανταλλαγή και ενοποίηση των δεδομένων. Το Ευρωπαϊκό πλαίσιο στην επεξεργασία των δεδομένων είναι ιδιαίτερα περιοριστικό, δη-

μιουργώντας ένα μεγάλο εμπόδιο στην Ευρώπη σε ό,τι αφορά στην οικονομική ανάπτυξη. Υπάρχει μια μεγάλη ευκαιρία σε αυτό το χώρο για να γίνουν ορισμένα δεδομένα πιο κατανοητά για τους παίκτες, για τα παιχνίδια, για την αγορά, για όλο το φάσμα.

Keynote Speech

κ. Morten Rode, Chief Executive, Danish Online Gambling Association

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση παρατηρούνται 27 διαφορετικά ρυθμιστικά πλαίσια. Για τους παρόχους που δραστηριοποιούνται σε όλη την Ευρώπη υπάρχει μεγάλη συνεργασία με διαφορετικές ρυθμιστικές αρχές, γεγονός που το καθιστά δύσκολο. Στη Δανία πραγματοποιήθηκε παρόμοια διαδικασία, όπως στην Ελλάδα, για τη δημιουργία συνθηκών αδειοδότησης με βάση ένα ρυθμιστικό περιβάλλον. Η διαδικασία ήταν επιτυχημένη καθώς η αγορά των τυχερών παιγνίων στη Δανία είναι επιτυχημένη, σε σχέση με τις ευρωπαϊκές αγορές. Το κράτος της Δανίας λαμβάνει υψηλά έσοδα από την αγορά ενώ η «γκρίζα» αγορά έχει περιοριστεί και τα ποσοστά σε εθισμό είναι χαμηλά. Η θεμέλια λίθος της επιτυχίας στη Δανία είναι το γεγονός ότι η κυβέρνηση κατανόησε πως μια επιτυχημένη αγορά χρειάζεται την υποστήριξη των τοπικών παικτών καθώς εκείνοι είναι που επέλεξαν να παίζουν σε διαφορετικά περιβάλλοντα και χώρες.

Ταυτόχρονα, είναι σημαντικό οι πάροχοι να προσφέρουν τα καλύτερα προϊόντα στους παίκτες μέσα σε ένα υπεύθυνο παικτικό περιβάλλον με αυστηρό ρυθμιστικό πλαίσιο. Είναι απαραίτητο ένα ρυθμιστικό πλαίσιο βιώσιμο και ελεγκτικό αλλά ικανό να δημιουργήσει προσφορά καλών προϊόντων προς τους παίκτες έτσι ώστε να μην κατευθύνονται σε παρά-

νομα δίκτυα. Στην Ευρώπη σήμερα είναι λίγες οι χώρες που δεν έχουν λάβει μέτρα ρύθμισης προϊόντων στοιχηματισμού, παιγνίων και καζίνο. Οι περισσότερες χώρες έχουν μεταβεί από το μονοπωλιακό καθεστώς των δεκαετιών του 1980 και 1990 σε ένα περιβάλλον πολλών αδειοδοτήσεων για προϊόντα στοιχηματισμού.

Οι κυβερνήσεις έχουν κατανοήσει πλέον ότι ο καταναλωτής θέλει να έχει την επιλογή για την επένδυση των χρημάτων του σε παρόχους και προϊόντα. Εντούτοις, παρατηρείται περιορισμένο επίπεδο κατανόησης από τους φορείς χάραξης πολιτικών στην ενσωμάτωση και εφαρμογή αποτελεσματικών κανόνων σε αυτή την αγορά. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι κανόνες ρύθμισης του στοιχηματισμού είναι διαφορετικοί από χώρα σε χώρα. Παρατηρείται περιορισμένη συνοχή και καθολικότητα ανάμεσα στα ρυθμιστικά μοντέλα προβάλλοντας μια κατάσταση που μοιάζει με κουτί της Πανδώρας. Ακόμη και στη Δανία έχει προχωρήσει ένα υψηλό ποσοστό φορολόγησης και ένα είδος απαγόρευσης της διαφημιστικής προβολής, κατά τα πρότυπα της Ιταλίας. Φαίνεται ότι οι πάροχοι έχουν χαμηλό βαθμό αξιοπιστίας στα μάτια των ρυθμιστικών αρχών.

Σε ό,τι αφορά στην Ελλάδα, το νέο ρυθμιστικό πλαίσιο είναι ένα σημαντικό βήμα προόδου προς μια ανοιχτή αγορά και καλύτερα προϊόντα προς τους παίκτες αλλά διαφαίνονται προβλήματα βιωσιμότητας της αγοράς καθώς το οικονομικό τίμημα των αδειών είναι πολύ υψηλό δημιουργώντας πρόβλημα στη συμμετοχή των μικρών παρόχων. Γεγονός που δημιουργεί πρόβλημα καθώς από τους μικρούς παρόχους παράγεται η καινοτομία και συχνά η δυναμική για την ανάπτυξη της αγοράς. Υπάρχει ένας περιορισμός στα προϊόντα που δεν είναι σαφές αν αφορά στην προστασία των παικτών όπως και περιορισμοί στο μάρκετινγκ των προϊόντων. Στην περίπτωση παρόχων χωρίς επίγεια παρουσία, αλλά μόνο δια-

δικτυακή, τότε το διαδίκτυο είναι ο μόνος τρόπος προώθησης των προϊόντων στον καταναλωτή. Επομένως, αν δεν υπάρχει πρόσβαση σε αυτό τον τρόπο προώθησης δεν υπάρχει λόγος εισαγωγής ενός παρόχου σε αυτή την αγορά.

Διαμορφώνονται μέτρα στο ελληνικό ρυθμιστικό περιβάλλον που δημιουργούν εμπόδια στην είσοδο των παρόχων και καθιστούν την αγορά ευάλωτη. Είναι κατανοητό ότι υπάρχει ένας διάλογος μεταξύ της ρυθμιστικής αρχής στην Ελλάδα και των παρόχων, που πρέπει να συνεχιστεί. Καθώς δεν υπάρχει τυπική συνεργασία με τη σχετική βιομηχανία στην Ελλάδα, θα ήταν ευκαταίε να δημιουργηθεί μια Συμβουλευτική Επιτροπή με ανεξάρτητους ειδικούς από το διεθνές περιβάλλον έτσι ώστε να αποτυπωθούν οι βέλτιστες πρακτικές.

ΕΝΟΤΗΤΑ ΙΙΙ

ΣΤΟΙΧΗΜΑ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ; ΧΟΡΗΓΙΕΣ, ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ ΚΑΙ ΜΕΣΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

κ. Dominik Beier, Speaker of the Board – Interwetten Group

Είναι ιδιαίτερα σημαντική η διαμόρφωση ενός ελκυστικού ρυθμιστικού πλαισίου για την συγκεκριμένη αγορά έτσι ώστε να αυξηθούν οι επενδύσεις σε μια χώρα. Η Interwetten Group είναι ένα πολύ μεγάλος διεθνής πάροχος που αυτή τη στιγμή, από οικονομικής άποψης, δεν θα επέλεγε την Ελλάδα για να επενδύσει καθώς το ελληνικό περιβάλλον δεν είναι ελκυστικό.

Χρειάζονται βελτιώσεις στο νομικό και ρυθμιστικό πλαίσιο διαφορετικά προβλέπεται ένα απογοητευτικό μέλλον για τη διαδικτυακή αγορά στην Ελλάδα καθώς προβλέπεται να ενισχυθεί η «μαύρη αγορά». Ένα ανταγωνιστικό και δίκαιο πλαίσιο κανόνων εξαλείφει τη «μαύρη αγορά», προσελκύει ξένους επενδυτές, αυξάνει τις επενδύσεις σε χορηγίες και μέσα μαζικής επικοινωνίας. Αν παρακολουθήσει κανείς την Premier League παρατηρεί ότι έχει ως χορηγούς παρόχους στοιχηματισμού.

Επομένως, και οι συνεργαζόμενες εταιρίες στο χώρο της προώθησης και των χορηγιών επιθυμούν μια ελκυστική αγο-

ρά καθώς είναι πιο εύκολο όταν έχει κάποιος ένα προϊόν (μια ομάδα ποδοσφαίρου/μπάσκετ) να απευθυνθεί σε 10 διαφορετικούς παρόχους στοιχηματισμού και να διεκδικήσει μεγαλύτερη επένδυση από το να απευθυνθεί μόνο σε 1-2 παρόχους που προφανώς διαθέτουν και τη μεγαλύτερη επιρροή στην αγορά. Υπάρχει διάθεση συνεργασίας με την ελληνική κυβέρνηση και την ρυθμιστική αρχή με την προοπτική ότι θα υπάρξει ελκυστικό περιβάλλον.

Κ. Ιωάννης Οικονομάκης, Δικηγόρος LLM, Δικηγορικό Γραφείο «Οικονομάκης & Συνεργάτες». Νομικός Σύμβουλος Super League και Ένωσης Εκδοτών Διαδικτύου (OPA Greece)

Στην Ελλάδα η ρύθμιση της αγοράς και η αδειοδότηση είναι ένα νέα κατάσταση. Η εμπειρία από το εξωτερικό αποτελεί οδηγό και στο νομοθετικό πλαίσιο αλλά και στο επίπεδο των χορηγιών. Σημαντικό είναι να ακολουθούνται οι βέλτιστες πρακτικές αλλά και να υπάρχει η γνώση από τα λάθη από το εξωτερικό. Με αυτό τον τρόπο μπορεί να δημιουργηθεί μια νέα ρυθμισμένη αγορά μέσα στο 2020 με τα σωστά παραδείγματα και πρακτικές. Η προβολή των στοιχηματικών εταιριών μέσω του αθλητισμού, πρωτίστως του ποδοσφαίρου, ξεκίνησε σε ευρεία βάση στις αρχές του 2012. Εκείνη την περίοδο τροποποιήθηκε το αρ. 35 του Ν4002, περί παιγνίων, επιτρέποντας την εμπορική επικοινωνία στις, τότε, 24 εταιρίες που είχαν υπαχθεί στο μεταβατικό καθεστώς. Η στοιχηματική διαφήμιση, έως τότε, ήταν αποκλειστικό προνόμιο της Ο.Π.Α.Π. Α.Ε. Όταν πραγματοποιήθηκε η πρώτη τηλεοπτική διαφήμιση ιδιωτικής στοιχηματικής εταιρίας στην prime time ζώνη του Mega Channel, πριν από έναν αγώνα Champions League ακολούθησε σωρεία νομικών αντιδράσεων. Έκτοτε η αγορά ρυθμίστηκε επαρκώς, κυρίως λόγω των αποφάσεων

της Ε.Ε.Ε.Π. (αρχικά το 2014 και εν συνεχεία με την 164/4Γ στις 9/7/2015, η οποία, μετά από 4 τροποποιήσεις – συμπληρώσεις, ισχύει έως σήμερα και αναμένεται να συνεχίσει να ισχύει και υπό το νέο καθεστώς αδειοδότησης).

Με το νέο νόμο 4635/2019 και το σχέδιο κανονισμού παιγνίων προκύπτουν 2 βασικά θέματα σε σχέση με τη διαφήμιση των τυχερών παιγνίων: α. η απαγόρευση των παιγνίων ring (γεννήτρια τυχαίων αριθμών) και β. το θέμα των affiliates. Το ζήτημα των αποκλειστικών χορηγιών στο επαγγελματικό ποδόσφαιρο αφορά σε α. σύγκρουση συμφερόντων μεταξύ στοιχηματικών εταιριών που χορηγούν διοργανώτριες αρχές με αυτές που διαφημίζονται στις φανέλες και στα γήπεδα ομάδων, καθώς παρατηρείται διεκδίκηση αποκλειστικότητας στην προβολή, β. διεκδίκηση αποκλειστικότητας στην προβολή με «προβληματικές» και αμφιλεγόμενες συμβατικές ρήτρες περί μείωσης χορηγικής αμοιβής ή και θέσπιση δικαιώματος έκτακτης καταγγελίας, ανάγκη κατανόησης από την αγορά ότι η μονοπωλιακή και αποκλειστική προβολή μόνο μιας στοιχηματικής εταιρίας σε ένα γήπεδο είναι παρωχημένη και δεν ταιριάζει σε μια ώριμη και ανεπτυγμένη αγορά.

Ένα άλλο θέμα είναι η προέγκριση, από την Ε.Ε.Ε.Π., των σχεδίων εμπορικής επικοινωνίας των στοιχηματικών εταιριών. Η αγορά όμως είναι αρκετά ώριμη ώστε να καταστεί ο θεσμός της προέγκρισης προαιρετικός και μόνο για περιπτώσεις που η στοιχηματική ή διαφημιστική εταιρία ή το οικείο μέσο μαζικής ενημέρωσης ή ο διαφημιζόμενος αμφιβάλλουν για τη νομιμότητα μιας επικείμενης προωθητικής ενέργειας. Για τις υπόλοιπες περιπτώσεις προτείνεται η απλή γνωστοποίηση στην Ε.Ε.Ε.Π. Πρέπει, επίσης, να αναφερθεί το ζήτημα των affiliates και ειδικότερα του ορισμού του καθώς ο υπάρχον θεωρείται προβληματικός ως προς το ότι αφορά μόνο στα αθλητικά portals (ή/και ειδησεογραφικά sites γενικού περιεχομένου), που προβάλλουν διαφήμιση με στοιχηματικό περι-

εχόμενο. Μια διόρθωση του ορισμού θα έπρεπε να περιλαμβάνει μόνο τα sites που έχουν ως μοναδική ή κύρια λειτουργία τους την προβολή στοιχηματικών εταιριών μέσω της προβολής links σε στοιχηματικά γεγονότα συνοδευόμενη ή μη από προγνωστικά ή αναλύσεις επί των εν λόγω γεγονότων. Εάν δε εισακουστεί η πρόταση μέρους της αγοράς για μείωση της φορολογίας επί των μικτών κερδών σε ποσοστό μικρότερο του 35% με ανταποδοτικότητα (προαιρετική, υποχρεωτική ή συνδυαστικά) να δοθεί σε χορηγίες αθλητικού και πολιτιστικού περιεχομένου, τα αποτελέσματα θα είναι πολύ καλά.

*Κ. Κωνσταντίνος Καμάρας, Program Lead/Best Practices, OPA
(Online Publishers Association) Europe*

Στα μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης Εκδοτών Διαδικτύου εντάσσονται μεγάλα ειδησεογραφικά πρακτορεία, που προβάλλουν μια εικόνα της αγοράς ενημέρωσης στο πλαίσιο του ψηφιακού οικοσυστήματος. Υπάρχει μια αντίληψη ότι τα μέσα μαζικής ενημέρωσης δεν χρειάζονται σε τέτοιο βαθμό τα έσοδα των στοιχηματικών εταιριών, με αναφορά σε μέσα μαζικής ενημέρωσης και με αθλητικό περιεχόμενο. Ο λόγος είναι ότι τα μεγάλα ειδησεογραφικά μέσα έχουν στρέψει στρατηγικά το ενδιαφέρον τους στο, επί πληρωμή, περιεχόμενο, δηλαδή σε συνδρομητικά έσοδα.

Εντούτοις, το γεγονός αυτό δε σημαίνει ότι διαφημιστικά έσοδα, προερχόμενα και από το στοίχημα, εφόσον το επιτρέπει το νομοθετικό πλαίσιο κάθε χώρας, δεν είναι κρίσιμα στο βαθμό που μπορεί να αποτελέσουν σημείο μικρής ζημίας ή μικρού κέρδους. Στις διαδικτυακές εκδόσεις είναι ελάχιστοι, αυτή τη στιγμή, οι φορείς που έχουν σημαντικά κέρδη στην Ευρώπη. Επομένως κάνει τη διαφορά και μάλιστα σημαντική και ενδιαφέρει σε σημαντικό βαθμό τους εκδότες, στην ψηφι-

ακή τους εκδοχή. Ταυτόχρονα, αποτελεί και μια μεγάλη ευκαιρία για 2 λόγους: α. Υπάρχουν διαφημιστικοί πελάτες που αντιστέκονται σε μονοπωλιακή χρήση του Google και του Facebook. Ένα μεγάλο πρόβλημα των διαδικτυακών εκδοτών είναι ότι μεγάλες πλατφόρμες, όπως οι προαναφερθείσες, απορροφούν τη μερίδα του λέοντος, αν όχι και παραπάνω, σε ό,τι αφορά στο συνολικό τζίρο της διαδικτυακής διαφήμισης. Η διαφήμιση του στοιχήματος αφορά και στο περιεχόμενο, που η Google, η Amazon δεν διαθέτουν. Οι μεγάλοι εκδότες, με ισχυρό αθλητικό περιεχόμενο μπορούν να το παρέχουν γιατί συνάδει με την επιθυμία να προχωρήσει ο χρήστης σε στοιχηματισμό.

Επομένως, είναι ένα ισχυρό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. Στην προσπάθεια δημιουργίας συνδρομητικών βάσεων, οι μεγάλοι εκδότες κυρίως, έχουν επενδύσει σε εσωτερικές ομάδες μάρκετινγκ, οι οποίες προχωρούν σε ενέργειες μάρκετινγκ μόνο με γνώμονα το αποτέλεσμα παρά τον αντίκτυπο στη μάρκα. Αυτή την τεχνογνωσία, που την χρειάζονται οι διαφημιζόμενοι του στοιχήματος, έχουν αρχίσει οι εκδότες να την προσφέρουν και σε τρίτους διαφημιζόμενους.

Κ. Παναγιώτης Φασούλας, Γενικός Διευθυντής Ομάδας Μπάσκετ Γυναικών του Ολυμπιακού

Στην προσπάθεια εύρεσης χορηγιών, μέσα στο πλήθος των εταιριών στην Ελλάδα, η μόνη εταιρία που θα μπορούσε να δώσει χορηγία και να επενδύσει στο γυναικείο μπάσκετ είναι μια στοιχηματική, όπως η Winmasters. Το χορηγικό πρόγραμμα δε μπορεί να απευθύνεται μόνο στη Super League, στον ΕΣΑΚΕ ή σε μια ομάδα. Θα πρέπει να γίνει με μεγαλύτερη συνεργασία κράτους και εταιριών. Μέχρι το 2012 υπήρχε η Ο.Π.Α.Π. Α.Ε., η μόνη στοιχηματική εταιρία στη χώρα.

Είναι προφανές ότι λειτουργούσε υπό την καθοδήγηση του κράτους αλλά όμως οι αθλητικές υποδομές υποστηρίχθηκαν μέσα από αυτή, ακόμη και αν αρκετές φορές αυτό έγινε με λάθος αποτελέσματα ή αποφάσεις. Μέσα στις ρυθμίσεις που θα υπάρξουν, εκτός από τη μείωση στις φορολογίας, πρέπει να υπάρξει και η υποχρέωση του κράτους να διαθέσει αυτό το κονδύλι, που έδινε η Ο.Π.Α.Π. Α.Ε., στον αθλητισμό γενικά.

Η ρύθμιση μεταξύ στοιχηματικών εταιριών και πολιτείας θα πρέπει να περιλαμβάνει την εξοικονόμηση ενός κονδυλίου που θα απευθύνεται και στον τελευταίο Έλληνα αθλούμενο. Ένα άλλο πολύ σημαντικό σημείο στο ρυθμιστικό πλαίσιο είναι ο έλεγχος του παράνομου στοιχηματισμού που δημιουργεί πάρα πολλά προβλήματα στον ελληνικό αθλητισμό. Το στοίχημα είναι μια δραστηριότητα που στοχεύει στο κέρδος αλλά δε μπορεί να διαμορφώνει αποτελέσματα. Στις Η.Π.Α. γίνεται μια μεγάλη προσπάθεια να αποτρέψουν το στοιχηματισμό μεταξύ αθλητών, προπονητών με πολύ αυστηρό ποινικό κώδικα.

Κ. Νίκος Καραχάλιος, Διευθυντής Μάρκετινγκ και Επικοινωνίας ΕΣΑΚΕ

Ο χώρος του αθλητισμού αποτελεί ένα κομβικό χώρο για την ελληνική κοινωνία. Ο ερασιτεχνικός αθλητισμός στηρίζεται και σε επαγγελματικές δομές. Σήμερα, τα τελευταία 16 χρόνια, ανεξάρτητα από την οικονομική κρίση, παρατηρούνται ελάχιστες νέες έως ανύπαρκτες αθλητικές δομές. Η ελληνική πολιτεία μέχρι το 2012 είχε αναθέσει τις υποδομές αυτές στην Ο.Π.Α.Π. Α.Ε. Το ερώτημα είναι εάν, από το 2012 και εφεξής, οι παροχές που θα προέρχονταν από το κρατικό μονοπώλιο μεταφέρθηκαν σε άλλα κρατικά κονδύλια, έστω και μερικώς.

Στην Ελλάδα είναι γεγονός ότι τα διαδικτυακά μέσα ενημέρωσης είναι αδύνατο να συντηρηθούν αποκλειστικά από συνδρομές. Σε ο,τι αφορά στο χώρο του μπάσκετ το προηγού-

μενο έτος αντιμετώπισε πολλά προβλήματα και στο οικονομικό επίπεδο. Από μια επιτυχημένη, ως προς την οικονομική υποστήριξη, δεκαετία του 2000-2010, πλέον έχει γίνει μετάβαση σε μια πολύ δύσκολη τελευταία δεκαετία με κίνδυνο να ξεκινήσει και μια αρνητικά προβλέψιμη πενταετία.

Όσον αφορά στα χορηγικά έσοδα του ΕΣΑΚΕ παρατηρείται πτωτική τάση ενώ στις διεθνείς στοιχηματικές χορηγικές τάσεις καταγράφεται ανοδική πορεία. Τα έσοδα του τρέχοντος έτους, από τις στοιχηματικές εταιρίες, για την ένωση, είναι μηδενικά. Αυτό δεν ερμηνεύεται ως άρνηση επένδυσης, από πλευράς στοιχηματικών εταιριών. Στο πρωτάθλημα του Φεβρουαρίου του 2020 στην Κρήτη δεν υπάρχει στοιχηματικός χορηγός, ακόμη όμως και αν υπάρξει χορηγός είναι πιθανόν η Ε.Ε.Ε.Π. να μην δώσει την έγκριση μέσα στο επόμενο δεκαπενθήμερο, λόγω γραφειοκρατικών διαδικασιών.

Το ερώτημα είναι τι πρόβλημα μπορεί να δημιουργήσει μια στοιχηματική εταιρία στο All Stars Game ώστε να βλάψει τα ειδικά κοινά που προστατεύει η Ε.Ε.Ε.Π. Ο νόμος δεν έχει καμία σχέση με την αγορά, τον αθλητισμό και την κοινωνία. Το άθλημα του βόλεϊ κινδύνεψε στην τρέχουσα χρονιά να μην ξεκινήσει ως πρωτάθλημα. Σε λιγότερο εμπορικά αθλήματα η κατάσταση είναι ακόμα χειρότερη. Μετά τη μη μονοπώληση της αγοράς, από το 2012 και έπειτα, οι υποχρεώσεις που είχε εκχωρήσει το κράτος στην Ο.Π.Α.Π. Α.Ε. δεν τηρούνται από τη διάδοχη κατάσταση καθώς η Ο.Π.Α.Π. Α.Ε. επισήμως στρέφει το ενδιαφέρον σε Ε.Κ.Ε. που δεν έχουν σχέση με τον αθλητισμό, όπως ο χώρος της υγείας.

Η σημασία των στοιχηματικών εταιριών ως αιμοδότες είναι σημαντική, από τη στιγμή που δεν υπάρχει πλέον το κράτος, αλλά και η αξία πολύ μεγάλη. Αν τα τελευταία χρόνια στο μπάσκετ δεν υπήρχαν οι στοιχηματικές εταιρίες είναι πιθανόν η λίγκα να μην υπήρχε. Και όταν δεν υπάρχει η λίγκα, οι μεγάλοι σύλλογοι, έτσι όπως είναι δομημένη η κατάσταση στην Ελ-

λάδα, το υπόλοιπο οικοδόμημα τραντάζεται. Στις περιπτώσεις που υπάρχει υγιής σχέση επαγγελματικού σωματίου και συλλόγου η κατάσταση είναι πολύ καλύτερη. Μια νέα παράμετρος στην εξίσωση είναι ο φετινός κίνδυνος να χαθούν δύο ιστορικοί σύλλογοι, ο ΠΑΟΚ και ο ΑΡΗΣ, που είναι τελευταίοι σε βαθμολογία. Στον ΕΣΑΚΕ, μέχρι και το 2016-2017, κεντρικός χορηγός ήταν η Ο.Π.Α.Π. Α.Ε., εν συνεχεία το 2017-2018 ήταν η Stoiximan.gr, το 2018-2019 ήταν η Betshop ενώ για το 2019-2020 δεν υπάρχει κεντρικός στοιχηματικός χορηγός, με μόνο 9 ομάδες, στις οποίες υπάρχει παρουσία στοιχηματικής εταιρίας. Τα συνολικά χορηγικά έσοδα κυμαίνονται πτωτικά καθώς για το τρέχον έτος ανέρχονται σε 3,5 εκ. ευρώ. Ενώ η στοιχηματική αγορά έχει χρήματα να διαθέσει δεν υπάρχει η δυνατότητα απορρόφησης και αυτή η παράμετρος ταυτίζεται με το χρόνιο πρόβλημα του αθλήματος.

Οι νέες τάσεις στο αθλητικό μάρκετινγκ είναι ο διπλασιασμός του κοινού, με την εισαγωγή του γυναικείου και παιδικού κοινού στο χώρο του επαγγελματικού αθλητισμού. Σε διεθνές περιβάλλον αυτή η πρακτική έχει επιτευχθεί καθώς ενισχύεται η εμπειρία του παιχιδιού. Είναι απαραίτητο να εξεταστεί το θέμα των προεγκρίσεων, της φορολογίας με ανταποδοτικότητα αλλά και ένα ευρύ κοινό, το οποίο θα πρέπει να αξιοποιηθεί.

Κ. Γιάννης Δουβής, Καθηγητής Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, Τμήμα Οργάνωσης και Διαχείρισης Αθλητισμού

Είναι ζωτικής σημασίας στοίχημα, στο χώρο του αθλητικού μάρκετινγκ, η αποκλειστικότητα κατηγορίας. Η καταστροφή αυτής της έννοιας δυσχεραίνει τη λειτουργία και υποδαυλίζει τη βιωσιμότητα και ακυρώνει τη δυναμική της αθλητικής χορηγίας. Οι λίγκες θα πρέπει να έχουν τον πρώτο

λόγο πάνω στο θέμα της αποκλειστικότητας κατηγορίας. Σε πιο ώριμες αγορές του εξωτερικού, τα ζητήματα αυτά έχουν λυθεί. Μεγάλος αριθμός πρόσφατων ερευνών εξετάζει τη σωρευτική επίδραση προωθητικών στρατηγικών των εταιριών αθλητικού στοιχηματισμού στους αθλητικούς καταναλωτές, κατά τη διάρκεια αθλητικών γεγονότων. Τα ερεθίσματα, κατά τη διάρκεια αθλητικών μεταδόσεων που αφορούν στο στοιχηματισμό, και ειδικότερα στο ποδόσφαιρο, εντοπίζονται: α. στο ζωντανό σχολιασμό αγώνων, β. στους χορηγούς των τηλεοπτικών μεταδόσεων, κατά τη διάρκεια διαφημιστικών διαλειμμάτων πριν, μετά και κατά τη διάρκεια του ημιχρόνου, γ. σε ηλεκτρονικά/φυσικά banners γύρω από τον αγωνιστικό χώρο, δ. σε λογότυπα που φέρουν εμφανίσεις των ομάδων, ε. σε on screen ζωντανές στοιχηματικές αποδόσεις, στ. σε προβλλόμενα ολογράμματα και μηνύματα επαυξημένης πραγματικότητας στην επιφάνεια του αγωνιστικού χώρου. Η εν λόγω ενσωμάτωση στρατηγικών μάρκετινγκ, από την πλευρά των στοιχηματικών εταιριών, εντός και γύρω από την αθλητική διαδικασία, θεωρείται πλέον ως κάτι που κινείται στα πλαίσια της κανονικότητας, εγείροντας σημαντικά ερωτήματα.

Αυτή η επίτευξη της κανονικότητας είναι ιδιαίτερα ανησυχητική σε ό,τι αφορά στα παιδιά, στους εφήβους και στους νέους ενήλικες. Οι συγκεκριμένες ηλικιακές ομάδες δε διαθέτουν τα απαραίτητα βιώματα για να συγκρίνουν το παρόν στοιχηματικό περιβάλλον με παρελθοντικές περιόδους, κατά τις οποίες η σύνδεση του αθλητισμού με το στοιχηματισμό δεν τύγχανε τόσο εμφοτικού τονισμού, από την πλευρά των εμπορικών υπευθύνων των στοιχηματικών εταιριών. Πρόσφατα στοιχεία από στοιχηματικές εταιρίες στη Γερμανία έδειξαν ότι ο μέσος όρος των τακτικών παικτών είναι ολοένα και νεότερης ηλικίας. Έρευνες σε παιδιά 5-12 ετών έδειξαν ότι το επίπεδο αναγνωρισιμότητας των στοιχηματικών χορηγών σε σχέση με συγκεκριμένες αθλητικές ομάδες είναι εξαιρετικά

υψηλό, φτάνοντας μάλιστα, ορισμένες φορές, σε σημείο να ανακαλούν και χορηγίες που ποτέ δεν έλαβαν χώρα.

Εάν αυτή η σύνδεση μεταξύ στοιχηματισμού και αθλητισμού αποκτήσει μια πλήρως φυσική υπόσταση, τότε ο στοιχηματισμός είναι πιθανόν να ενσωματώσει εντός των βασικών συστατικών του πολλά από τα θετικά χαρακτηριστικά του σύγχρονου αθλητισμού. Μερικά από αυτά τα συστατικά αφορούν στα εξής: α. ο ρόλος, όσων ασχολούνται με τον αθλητισμό, είναι ενεργός και οι πράξεις τους είναι εκείνες που καθορίζουν το αποτέλεσμα του αγώνα, β. ο αθλητισμός βασίζεται στο ταλέντο, ενώ, ο ρόλος της τύχης είναι αντιστρόφως ανάλογος με το επίπεδο επιδεξιότητας, που ένας αθλητής ή μια ομάδα μπορεί να πετύχει, και γ. ο αθλητισμός βασίζεται στην προετοιμασία και στην σκληρή δουλειά, αποτελώντας μια ενασχόληση που μπορεί να κατακτηθεί με την απαραίτητη προπόνηση, αφοσίωση και πειθαρχία. Η εμπειρία και η γνώση είναι απαραίτητες για την επιτυχία ενώ ο αθλητισμός είναι μια δραστηριότητα που βασίζεται στην αξιοκρατία και οι αθλητικοί αστέρες συχνά αποτελούν παραδείγματα επιτυχημένων ατόμων που ρισκάρουν απέναντι σε κάθε προγνωστικό. Το ερώτημα που προκύπτει είναι το κατά πόσο κάτι τέτοιο αποτελεί μια υπεύθυνη πρακτική.

Είναι γνωστό ότι το μάρκετινγκ κάποιες φορές κινείται πάνω σε μια εξαιρετικά λεπτή γραμμή, σε ό,τι αφορά στην ηθική και στην υπευθυνότητα. Είναι καταφανές ότι τα προαναφερθέντα χαρακτηριστικά και ιδιαιτερότητες του αθλητισμού μπορεί να μετατραπούν σε ιδιαίτερα επικίνδυνα εργαλεία μάρκετινγκ όταν διατίθενται ανεξέλεγκτα προς χρήση στα χέρια κάποιων δημιουργικά επικίνδυνων εμπορικών υπευθύνων. Αυτό συμβαίνει καθώς είναι ιδιαίτερα εύκολο σε ένα νεαρό άτομο να δημιουργηθούν λανθασμένες εντυπώσεις, ιδιαίτερα όταν αυτές προβάλλονται μέσα από το συναρπαστικό και ορισμένες φορές μαγικό κόσμο του μάρκετινγκ, με την

υποστήριξη των νέων τεχνολογιών. Ανάμεσα στις διάφορες κριτικές για το μάρκετινγκ συγκαταλέγονται και εκείνες που μιλούν για εκμετάλλευση και χειραγώγηση ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, η χρησιμοποίηση ως άρματος διείσδυσης, επηρεασμού και συγκάλυψης του εξαιρετικά δυναμικού και αποτελεσματικού περιβάλλοντος της αθλητικής διαδικασίας, εγκυμονεί σημαντικούς κινδύνους σε ό,τι αφορά στην τοποθέτηση των στοιχηματικών εταιριών ως κάτι διαφορετικό από αυτό που είναι στο υποσυνείδητο των νέων ενηλίκων και δυνητικών μελλοντικών παικτών. Από την άλλη πλευρά, και ιδιαίτερα την τελευταία δεκαετία, παρατηρείται μια ιδιαίτερος αυξητική τάση, από μέρους των στοιχηματικών εταιριών, σε δράσεις που αφορούν στην εταιρική κοινωνική ευθύνη, οι οποίες έχουν ως στόχο παιδιά και νέους.

Είναι κοινά αποδεκτό, από την επιστημονική κοινότητα, ότι η ροπή στις ΕΚΕ με την συγκεκριμένη θεματολογία δεν είναι τυχαία. Για την αποφυγή των περαιτέρω επιπλοκών, που μπορεί να υπάρξουν, είναι απαραίτητο οι ρυθμιστικές αρχές, μαζί με την επέκταση των περιορισμών στο διαδικτυακό στοιχηματισμό, θα πρέπει να προχωρήσουν σε μια πιο ξεκάθαρη αποτύπωση του ορισμού του στοιχηματισμού, προστατεύοντας γενικότερα τους αθλητικούς καταναλωτές από ανεύθυνες πρακτικές μάρκετινγκ και ειδικότερα από την υπέρμετρη διασύνδεση και ταύτιση του αθλητισμού με το στοιχηματισμό. Το 2014 η Βρετανική επιτροπή παιγνίων εξέδωσε οδηγία ρητής απαγόρευσης της στόχευσης ανηλίκων μέσα στο στρατηγικό μάρκετινγκ στοιχηματικών εταιριών. Με τη συγκεκριμένη οδηγία απαγορεύτηκε η χρήση σε προωθητικές καμπάνιες δημοφιλών αθλητών, κάτω των 25 ετών, ενώ απαγορεύτηκε η τοποθέτηση λογοτύπων των στοιχηματικών εταιριών σε προωθητικό υλικό και αυθεντικά αδειοδοτημένα προϊόντα που προορίζονται προς χρήση από παιδιά.

κ. Γιάννης Δάρας, Δημοσιογράφος – Δικηγόρος, Αντιπρόεδρος Παγκόσμιας Ένωσης Αθλητικών Συντακτών

Θα πρέπει, κάποια στιγμή, να σταματήσει η υποκρισία της κοινωνίας και του κράτους. Όταν τα επίσημα κράτη, όπως και το ελληνικό, επιτρέπει σε παιδιά από 7 ετών να παίζουν παιχνίδια που, ενδεχομένως, οδηγούν στο έγκλημα, σε επιθετικές ενέργειες, με παράδειγμα το Fortnite, και επιτρέπεται η αγορά και πώληση δημιουργώντας εθισμό, η συζήτηση για τον περιορισμό της προώθησης των στοιχηματικών εταιριών είναι υποκριτικό. Το στοίχημα είναι στη φύση του ανθρώπου άρα το ερώτημα που τίθεται είναι να είναι ανεξέλεγκτο και παράνομο ή νόμιμο και ελεγχόμενο. Μια άλλη άποψη αναφέρει ότι το στοίχημα έχει καταστρέψει τον παγκόσμιο αθλητισμό. Σίγουρα έχει αφαιρέσει το στοιχείο της έκπληξης ενώ όταν υπάρχει αυτό υπάρχει και μια αμφισβήτηση, ορατή και στα ρεπορτάζ και στα σχόλια από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Από τις μεγάλες εταιρίες, παιχνίδια και αγώνες ερασιτεχνικών ελληνικών ομάδων παίζονται κάθε Σαββατοκύριακο στο εξωτερικό και είναι στα επίσημα κουπόνια, αρκεί να υπάρχει ip από τη συγκεκριμένη χώρα.

Επομένως, αν δεν υπάρχουν κυρώσεις στις εταιρίες που χρησιμοποιούν τον ερασιτεχνικό αθλητισμό χωρίς να του αποδίδουν κάτι είναι και αυτή μια μορφή υποκρισίας. Αυτό που μπορούν να κάνουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης είναι η δημιουργία δημοσιογραφικών ομάδων έρευνας, κατά τα πρότυπα του εξωτερικού. Η έρευνα μπορεί να αφορά στο ντόπινγκ, στο στοίχημα ή σε άλλα θέματα. Από όσες υποθέσεις έχουν διερευνηθεί δημοσιογραφικά, σε παγκόσμιο επίπεδο, σχετικά με παράνομο στοιχηματισμό και «στημένα» παιχνίδια ελάχιστες έχουν φτάσει στη δικαιοσύνη. Η μόνη περίπτωση που κατέληξε σε φυλάκιση ήταν στην συνεργασία Γερμανικών και Μαλτέζικων αρχών με αφορμή αγώνες εθνικών ομάδων

κάτω των 21 των δύο χωρών με τη συνεργασία δημοσιογράφων από ομάδα έρευνας, όπως προαναφέρθηκε. Ήταν μια από τις ελάχιστες περιπτώσεις που και τα μέσα μαζικής επικοινωνίας δικαιώθηκαν για την προσπάθειά τους και υπήρξε και ένα αποτέλεσμα για την εξάλειψη του παράνομου στοιχηματισμού. Υποθέσεις στη Ν. Ιταλία είναι ακόμη ανεξιχνίαστες με αφορμή στοιχηματισμό σε αγώνες μικρών κατηγοριών. Το θέμα είναι διακρατικό και παγκόσμιο. Αυτό που μπορεί να γίνει είναι να εξαιρούνται οι δημοσιογράφοι, οι αθλητές, οι προπονητές, οι αθλητικοί παράγοντες από τη δυνατότητα στοιχηματισμού.

Σε δεύτερο επίπεδο θα μπορούσε να λειτουργεί το πόθεν έσχες και να υπάρχει πρόσβαση στους λογαριασμούς. Από την άλλη οι εταιρίες μπορούν να συμβάλλουν με τον περιορισμό του διαδικτυακού στοιχηματισμού, όπου εκεί δημιουργείται το μεγάλο πρόβλημα. Το διακύβευμα με τον στοιχηματισμό είναι πολύ μεγάλο για τις οικονομίες αλλά δεν θα πρέπει να καταστραφεί και ο αθλητισμός από την χρήση που γίνεται. Μπορούν να συμμετέχουν στις αθλητικές χορηγίες και οι στοιχηματικές εταιρίες εφόσον αποδεδειγμένα χρησιμοποιείται ή γίνεται αντικείμενο εκμετάλλευσης ο ερασιτεχνικός αθλητισμός στα επίσημα κουπόνια τους σε άλλες χώρες.

ΕΝΟΤΗΤΑ IV

ΠΑΙΓΝΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ E-SPORTS (ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΣ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ): ΜΑΤΙΑ ΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

κ. Κωνσταντίνος Κοσκινάς, Καθηγητής – Πάντειο Πανεπιστήμιο

Η Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν, στην εισαγωγική της ομιλία ως Πρόεδρος έβαλε το θέμα της προώθησης, στην Ευρωπαϊκή Ένωση, κατά προτεραιότητα, της πλατφόρμας blockchain, που είναι η μετεξέλιξη του διαδικτύου. Σε αυτές στις πλατφόρμες blockchain συμβαίνουν δύο παράλληλα τεχνολογικά «θαύματα». Το πρώτο είναι η δυνατότητα ανάπτυξης συστημάτων και παικτικής δραστηριότητας, που δεν βασίζονται στο διαδίκτυο, τύπου gps, ανεξάρτητα από τους παρόχους. Το δεύτερο θέμα είναι η κβαντική υπολογιστική. Αυτές οι 2 τεχνολογικές εξελίξεις μαζί με το blockchain δημιουργούν ένα καινούριο πλαίσιο, το οποίο αλλάζει όλα τα δεδομένα σε σχέση με όσα συζητήθηκαν σε αυτή την ημερίδα. Οτιδήποτε έχει να κάνει με θέματα προστασίας λύνεται καθώς οι τεχνολογίες blockchain προσφέρουν τη δυνατότητα λειτουργίας και επικοινωνίας της παικτικής δραστηριότητας, μεταξύ παικτών και παρόχων, άνευ της ανάγκης εμπιστοσύνης. Η ίδια η τεχνολογία διασφαλίζει την εμπιστοσύνη.

Ένα άλλο ζήτημα σε σχέση με την εξέλιξη είναι τα φορολογικά θέματα και οι παροχές σε αθλητικές ομάδες, συλλόγους, μετά το 2012, που δημιουργήθηκε το κενό χρηματοδότησης. Αν μειωθεί, όμως, η φορολογία κατά 10% και φύγουν 300 εκ. από τα έσοδα του κράτους, όπως αναφέρθηκε, τότε πως θα βρεθούν αυτά τα χρήματα για να δοθούν στις ομάδες. Είναι ένα ερώτημα το τι θα πρέπει να γίνει με τον αθλητισμό και πως λύνεται. Η υπόθεση του blockchain έχει να κάνει με το πως διασφαλίζεται η εμπιστοσύνη. Ο χρήστης έχει ένα αίτημα, δημιουργείται ένα block, το οποίο επικοινωνείται στην αλυσίδα του δικτύου και αρχίζει η διαβούλευση. Το blockchain δεν ταυτίζεται με το bitcoin, που είναι μια ανάπτυξη πάνω σε αυτή την τεχνολογία. Το bitcoin δεν έχει χρηματική αξία αλλά νομισματική. Η διαφορά μεταξύ νομίσματος και χρήματος είναι ότι το νόμισμα νοείται ενώ το χρήμα χρησιμοποιείται. Επομένως, υπάρχει μια διαδικασία μετατροπής του cryptocoin σε χρήμα, στη διαδικασία του τραπεζικού συστήματος, όσο υπάρχει χρήμα. Διότι, αυτό που μπορεί να κάνει το blockchain στο μέλλον είναι να αντικαταστήσει και το χρήμα. Σε ένα άλλο επίπεδο έχει σημασία να δει κανείς τι προσφέρει αυτή η τεχνολογία σε ό,τι αφορά στην παιχνιδοποίηση (gamification) και στα e-sports. Αναπτύχθηκε, ως βάση λειτουργίας, προ του cryptocoin, επομένως όλες οι συναλλαγές θα μπορούσαν να μετατραπούν σε bitcoin ή σε αντίστοιχα νομίσματα, είναι p2p δηλαδή δεν υπάρχει ένας ρυθμιστής. Το blockchain ρυθμίζει τις σχέσεις των μελών αυτόματα με βάση τα συμβόλαια (smart contracts), που αναπτύσσουν οι συμμετέχοντες σε αυτό. Η εμπιστοσύνη διασφαλίζεται διότι οτιδήποτε εισάγεται στο block του κάθε κόμβου είναι διαφανές για όλους. Πρέπει να υπάρχει ομοφωνία όλων των μονάδων που συμμετέχουν για οποιαδήποτε συναλλαγή και διαχείριση γίνεται σε αυτή την τεχνολογία. Το πιο ενδιαφέρον είναι ότι εάν ένα κόμβος παραβιαστεί το υπόλοιπο δίκτυο μπορεί να συνεχίσει να λειτουργεί, ανεξάρτητα από τον κόμβο που έχει πρόβλη-

μα. Είναι μια αποκεντρωμένη τεχνολογία καθώς το λογιστικό βιβλίο στο οποίο εγγράφονται οι συναλλαγές μεταφέρεται σε όλο το δίκτυο ενώ είναι ασφαλές. Μπορεί να δημιουργηθούν δημόσια αλλά και ιδιωτικά blockchain. Με μια blockchain πλατφόρμα, για παράδειγμα, οι πάροχοι μπορούν να προσφέρουν στοιχηματικές υπηρεσίες χωρίς κανείς να το ξέρει. Σε μια παγκόσμια έρευνα της Deloitte & Touch το 53% των εταιριών ενδιαφέρονται να αναπτύξουν στο άμεσο μέλλον τεχνολογίες blockchain.

Οι δυνατότητες αυτής της τεχνολογίας στο στοιχηματισμό είναι η ασφάλεια των δεδομένων που διαμοιράζονται μέσω του blockchain δικτύου, «έξυπνα» συμβόλαια προόδου του στοιχηματισμού, διαφάνεια των συναλλαγών. Ήδη αξιοποιούνται cryptocurrencies ως εναλλακτικός τρόπος πληρωμών. Παραπέρα, υπάρχει «smart» betting, δηλαδή ένας ευφυής τρόπος στοιχηματισμού επομένως αν υπάρχει υποψία ότι ένας αγώνας είναι «στημένος» μπορεί να παρακολουθηθεί ο στοιχηματισμός και με συγκεκριμένα λογισμικά να υπολογιστεί εάν ο συγκεκριμένος στοιχηματισμός είναι άνω ή κάτω του μέσου όρου του στοιχηματισμού. Προσφέρει, επίσης, ανωνυμία και προστασία προσωπικών δεδομένων, προσβασιμότητα, μέσω κρυπτονομισμάτων, σε αποκεντρωμένα δίκτυα συναλλαγών, προστατεύοντας τους συμμετέχοντες από παράνομες δραστηριότητες και ανάπτυξη διεθνοποιημένων παγκόσμιων αγορών σε μια συνεχώς εξελισσόμενη βιομηχανία. Ειπώθηκε σε αυτή την ημερίδα ότι δε μπορεί να ενοποιηθεί το ευρωπαϊκό πλαίσιο για το στοιχηματισμό από τη στιγμή όμως που υπάρχει η τεχνολογία αυτό θα γίνει αναπόφευκτα. Υπάρχουν αρκετές διαδικτυακές πλατφόρμες τυχερών παιγνίων σε blockchain τεχνολογίες. Η διαφορά των e-sports με το gaming είναι ότι τα πρώτα αφορούν περισσότερο σε αθλητικά παιχνίδια. Παρά τη μεγάλη πρωτοτυπία της Ο.Π.Α.Π. Α.Ε. να δημιουργήσει τα virtual games, αυτά, μέσα σε λίγα χρόνια, έχουν περάσει στο παρελθόν καθώς ο στοιχη-

ματισμός γίνεται σε παιχνίδια e-sports που δημιουργούνται εκείνη τη στιγμή μέσα στην πλατφόρμα. Όπως τα παραδοσιακά παιχνίδια μπάσκετ pick up στις αλάνες με 3vs3 παίκτες, στην προκειμένη περίπτωση αυτοί οι 3vs3 παίκτες μπορούν να πάρουν μια ταυτότητα, να μετατραπούν σε αθλητές και οι παίκτες που ελέγχουν την παικτική δραστηριότητα να στοιχηματίζουν σε αθλητές της γειτονιάς. Και η γειτονιά αυτή να μην είναι μια φυσική γειτονιά αλλά μια ψηφιακή γειτονιά με στοιχηματισμό μέσω avatars. Σε ο,τι αφορά στα οικονομικά έσοδα, από παρόμοιο στοιχηματισμό, αυτά είναι πάρα πολύ υψηλά, με ταχύτητα εξέλιξης 214 εκ. για το 2015 ενώ 1,1 δις ευρώ για το 2020. Οι δυνατότητες του blockchain στα e-sports είναι: αποκεντρωμένη πλατφόρμα που διευκολύνει την επικοινωνία μεταξύ διαφορετικών ενδιαφερόμενων μερών (παίκτες, game developers, χορηγούς και διαφημιστές), ενίσχυση κριτηρίου εμπιστοσύνης μειώνοντας το χρόνο μετάδοσης πολύπλοκου όγκου πληροφοριών με ταυτόχρονη άμεση γνώση της πορείας του δικτύου, ενίσχυση περιβάλλοντος παικτικής δραστηριότητας απαιτώντας μικρότερο κόστος ανάπτυξης μιας ασφαλούς βάσης δεδομένων, ασφάλεια πληρωμών με την υιοθέτηση κρυπτο-νομισμάτων και κυρίως σε ο,τι αφορά στις πληρωμές μέσα από εφαρμογές (apps) κινητών τηλεφώνων, μεγαλύτερη αυτονομία παικτών αυξάνοντας τους βαθμούς ελέγχου στη δημιουργία του παικτικού περιβάλλοντος (μείωση κόστους υποστήριξης μια πλατφόρμας e-sports) και αποτελεσματικότερη διαφανής διαχείριση των δωρεών υποστήριξης στα e-sports, νέα μοντέλα συμμετοχής των θεατών e-sports με σύστημα ανταμοιβών, δυνατότητα παραγωγής και ανταλλαγής περιουσιακών στοιχείων στο παιχνίδι και μια νέα προσέγγιση στο crowdfunding. Το μεγάλο πρόβλημα στην τεχνολογία blockchain είναι η επεκτασιμότητα, δηλαδή δεν υπάρχει η δυνατότητα, αυτή τη στιγμή, εκτός αν αξιοποιηθεί η κβαντική υπολογιστική, να αυξηθεί ο κύκλος εργασιών χωρίς να υπάρχουν νέες μορφές κρυπτονομίσματος (διαδικα-

σία forking). Όταν φτάνει, δηλαδή, σε μια ουδό η ανάπτυξη του κρυπτονομίσματος, ανοίγει ο αλγόριθμος με μια μικρή διαφοροποίηση και αναπτύσσει μια νέα πλατφόρμα πάνω στην οποία αναπτύσσεται το κρυπτονόμισμα και οι ανταλλαγές στον στοιχηματισμό. Εάν οι ομάδες της Β' Εθνικής μετατραπούν σε e-sports ομάδες θα μπορούν να ελκύουν νέους οικονομικούς πόρους από την αγορά από ανθρώπους, που μπορεί ποτέ να μην είχαν σκεφτεί να πάνε σε ένα γήπεδο, ποντάροντας, όχι πλέον στους φυσικούς παίκτες, αλλά στις ψηφιακές ομάδες. Το μεγάλο πρόβλημα στην Ελλάδα είναι ότι πάντοτε βρίσκεται σχεδόν 20 χρόνια πίσω από τις εξελίξεις ενώ όταν γίνεται ένα άλμα καλύπτεται ένα μεγάλο κενό και εν συνεχεία παραμένει στάσιμο το περιβάλλον για άλλα 20 χρόνια μέχρι την επόμενη αλματώδη αλλαγή. Για να μπορέσουν να συγκεραστούν οι εξελίξεις και να λυθούν προβλήματα της παρούσας φάσης είναι απαραίτητη η δημιουργία, από την πολιτεία, ενός θεσμού έρευνας και ανάπτυξης στο χώρο με συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων φορέων, έτσι ώστε να υπάρχει δυνατότητα πρόβλεψη και εισαγωγής ρυθμιστικών κανόνων προστασίας των παικτών, οι οποίοι αυτοί τη στιγμή αγνοούνται. Η συζήτηση για τον στοιχηματισμό είναι σα να μην αναφέρεται στο διαδικτυακό στοιχηματισμό ειδικά στο στοιχηματισμό μέσω blockchain και στο στοιχηματισμό σε e-sports και εν γένει ψηφιακά παιχνίδια η κατάσταση δείχνει να αγνοείται από τις ρυθμιστικές αρχές. Χρειάζεται να δημιουργηθεί το κατάλληλο επιστημονικό δυναμικό, όπως υπάρχει σε όλες τις χώρες του κόσμου.

*κ. Στέλιος Συκάς, Νομικός LLM (IT Law), Υπ. Δρ. Ψυχολογίας – Πά-
ντειο Πανεπιστήμιο*

Η αλματώδης ανάπτυξη και η ενίσχυση της βιομηχανίας των e-sports, παγκοσμίως, έχει προσελκύσει το ενδιαφέρον του

επενδυτικού και εμπορικού κόσμου. Τα e-sports μπορούν να οριστούν ως το ανταγωνιστικό παιχνίδι που διεξάγεται σε οργανωμένη μορφή, με ένα συγκεκριμένο στόχο ενώ είναι σαφής η διάκριση μεταξύ παικτών και ομάδων που ανταγωνίζονται μεταξύ τους. Με νομικούς όρους, και σε σχέση με τα παραδοσιακά φυσικά αθλήματα, η ένσταση σε αυτό τον ορισμό είναι η έννοια του ανταγωνιστικού παιχνιδιού σε επαγγελματικό επίπεδο, καθώς και νομικά δε μπορεί να αποκλείσει κανείς οποιονδήποτε από οτιδήποτε. Επομένως, και ένας ερασιτέχνης μπορεί να συμμετέχει σε ένα ανταγωνιστικό παιχνίδι. Τα παιχνίδια πλέον απαιτούν φυσικές και νοητικές δεξιότητες έτσι ώστε κάποιος να φτάσει σε ένα επίπεδο υψηλό και να γίνει επαγγελματίας παίκτης. Εκτός από τις οικονομικές προεκτάσεις και τις περαιτέρω προοπτικές εξέλιξης του τεχνολογικού αυτού προϊόντος ανακύπτουν ζητήματα νομικής φύσης όπως η ανάγκη δημιουργίας νομοθετικών, κανονιστικών και ρυθμιστικών πλαισίων που αφορούν στη γενικότερη λειτουργία των e-sports αλλά και του ασφαλούς και νόμιμου στοιχηματισμού σε αυτά. Για το έτος 2019 εκτιμάται ότι τα e-sports είχαν πάνω από 300 εκ. θεατές παγκοσμίως ενώ η αντίστοιχη πρόβλεψη για το 2021 είναι ότι οι θεατές θα ανέλθουν σε πάνω από 500 εκ. Ακόμη δεν έχουν λυθεί θεμελιώδη ζητήματα για δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα στις ψηφιακές αρένες όπως η κατηγοριοποίησή τους ως αθλήματα. Από την άλλη πλευρά, φαίνεται ότι αυτή η κατηγοριοποίηση είναι σημαντική, όσον αφορά στη νομιμοποίηση του στοιχηματισμού στα e-sports, στις Η.Π.Α., παρά στον υπόλοιπο κόσμο. Ο νόμιμος στοιχηματισμός στα e-sports άγγιξε το 2019 τα 12 εκ. ευρώ ενώ το 2015 κυμαινόταν περίπου στα 5 εκ. ευρώ. Αυτή η δυναμικά, αναπόφευκτα, καθιστά τα e-sports εξαιρετικά ανταγωνιστικά στον χώρο του στοιχηματισμού. Παρά τη διεθνή απήχηση, η έννοια των e-sports είναι σχετικά άγνωστη για το ευρύ κοινό στην Ελλάδα. Το ίδιο άγνωστη παραμένει και για το νομικό κόσμο εφόσον δεν συναντάται πουθενά στην

ελληνική νομοθεσία, νομολογία και αρθρογραφία, γεγονός που είναι σχετικά αναμενόμενο καθώς τα e-sports στη χώρα, αλλά και στο εξωτερικό, δεν έχουν κάποια νομική υπόσταση ενώ δεν έχουν κατηγοριοποιηθεί ως άθλημα, με την απαραίτητη προσθήκη ακόμη σε νομοθετήματα που αφορούν στον αθλητισμό. Σχετικά με την ένταξη των e-sports στο ολυμπιακό πρόγραμμα, είναι γεγονός ότι έχει ξεκινήσει συζήτηση στη Διεθνή Ολυμπιακή Επιτροπή με θετικό πρόσημο. Οι αντιρρήσεις της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής έγκεινται σε ορισμένα αθλήματα που δεν έχουν σχέση με τον παραδοσιακό αθλητισμό και τις αξίες της ολυμπιακής χάρτας. Απόδειξη είναι και η συμμετοχή Νοτιοκορεατών αθλητών των e-sports στη λαμπαδηδρομία της χειμερινής ολυμπιάδας του 2018. Όπως έχει ήδη αναφερθεί στην ημερίδα, το νομικό πλαίσιο, που εισάγει και ρυθμίζει την αγορά του διαδικτυακού στοιχηματισμού, εμπίπτει στις διατάξεις του Ν4002/2011, όπως αυτός τροποποιήθηκε πρόσφατα με τις διατάξεις του Ν4635/2019. Οι νέες τροποποιήσεις θεσμοθετούν ανοιχτού τύπου αδειοδοτικές διαδικασίες για τις εταιρίες, χωρίς διαγωνισμό, με 2 είδη διαδικτυακών παιγνίων, μια για το στοίχημα και μια για λοιπά παίγνια. Θεσμοθετείται, μεταξύ άλλων, το σχετικό τίμημα για την αδειοδότηση, η χρονική διάρκεια των 7 ετών, οι προϋποθέσεις και οι όροι απόκτησής τους καθώς και το πλαίσιο της νόμιμης λειτουργίας των εταιριών στην Ελλάδα. Σε πιο βαθμό θα είναι λειτουργικό μένει να ιδωθεί καθώς, όπως ήδη έχει προαναφερθεί, το τίμημα εκτιμάται ως μη παραγωγικό για τις εταιρίες. Περαιτέρω, συνεχίζει και καθιστά αρμόδια την Ε.Ε.Ε.Π. για την άσκηση εποπτείας και ελέγχου όλων των τυχερών παιγνίων, μέσω ενός πληροφοριακού συστήματος εποπτείας και ελέγχου εγκατεστημένου στη ρυθμιστική αρχή. Μέσα σε αυτό το νομικό πλαίσιο θα αναπτυχθεί ο στοιχηματισμός για τα e-sports. Αξίζει να σημειωθεί ότι η εισαγωγή των e-sports στην ελληνική αγορά των στοιχηματικών εταιριών, που παρέχουν διαδικτυακές υπηρεσίες, υπάρχει ήδη. Συγκεκρι-

κριμένα, 9 νόμιμες εταιρίες έχουν εντάξει στις προσφερόμενες υπηρεσίες προς τους χρήστες τους, το ψηφιακό ανταγωνιστικό παιχνίδι. Καθίσταται, όμως, δύσκολη η διερεύνηση απήχησης του προϊόντος στην ελληνική αγορά εφόσον δεν υπάρχουν επίσημες αναφορές και στατιστικές μετρήσεις από αρμόδιους φορείς. Από νομικής άποψης, έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον η ανάγκη που έχει προκύψει διεθνώς για την πλήρωση των προϋποθέσεων εκείνων που θα καταστήσουν τα e-sports ένα αξιόπιστο προϊόν στην αγορά του διαδικτυακού στοιχηματισμού. Οι προϋποθέσεις αυτές εμπίπτουν στις έννοιες της ακεραιότητας και της διαφάνειας, που στον κόσμο του αθλητισμού ή υπαρξή τους προϋποθέτει την αντιμετώπιση και εξάλειψη φαινομένων διαφθοράς όπως το match fixing, η φαρμακοδιέγερση και ο παράνομος στοιχηματισμός, που πέρα από τον ήδη γνωστό με τα e-sports εισάγονται και νέοι τρόποι. Το match fixing αποτελεί τη χειραγώγηση του αποτελέσματος ή των πιθανοτήτων έκβασης ενός αγώνα. Στην περίπτωση των e-sports υπάρχει η δυνατότητα χειραγώγησης του αποτελέσματος με τεχνολογικά μέσα όπως εξαπάτηση μέσω λογισμικού και οι διαδικτυακές επιθέσεις με σκοπό την επιβράδυνση του αντιπάλου. Σε ο,τι αφορά στη φαρμακοδιέγερση έχει εισχωρήσει και στο πεδίο του ψηφιακού ανταγωνιστικού παιχνιδιού με σκευάσματα βελτίωσης της επίδοσης, κυρίως με χρήση αμφεταμινών επιτρέποντας στον παίκτη να παίζει περισσότερη ώρα με συνέπεια και αμείωτη απόδοση. Για το θέμα του παράνομου στοιχηματισμού, μια πρωτογενής μορφή είναι το skin betting, δηλαδή η χρήση αντικειμένων εντός παιχνιδιού με πραγματική χρηματική αξία, τα οποία μπορούν να αγοραστούν, πουληθούν, ανταλλαχθούν και στοιχηματιστούν, τόσο εντός πλατφόρμας παιχνιδιού όσο και σε τρίτες πλατφόρμες, που λειτουργούν με αυτό το σκοπό. Μια επιπλέον διάσταση είναι ότι εξαιτίας της ανωνυμίας και της ευρείας και εύκολης πρόσβασης σε όλους, διευκολύνεται, με δυσκολία στον έλεγχο, ο στοιχηματισμός από ανηλίκους. Μέ-

χρι στιγμής, το ρόλο του εντοπισμού και της καταπολέμησης στα e-sports παρόμοιων φαινομένων έχουν αναλάβει διεθνώς νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου όπως ο Συνασπισμός για την ακεραιότητα στα e-sports, η Παγκόσμια Ένωση e-Sports και η Διεθνής Ομοσπονδία e-Sports. Η δυνατότητα αυτών των φορέων, όμως, χωρίς συμπαγές ρυθμιστικό πλαίσιο για όλους τους εμπλεκόμενους, είναι περιορισμένη. Η εγκαθίδρυση ενός ενιαίου νομικού πλαισίου, από την άλλη πλευρά, δεν είναι εύκολη υπόθεση καθώς πρόκειται για ένα φαινόμενο σχετικά νέο, κατευθυνόμενο από μεγάλες επιχειρήσεις, οι οποίες στις περισσότερες περιπτώσεις είναι ισχυροί ανταγωνιστές. Η εύρεση ενός κοινού πεδίου σε τομείς όπως οι νόμοι του παιχνιδιού και η χρηστή διακυβέρνηση είναι δύσκολα θέματα, κυρίως διότι η βιομηχανία των e-sports είναι ανομοιογενής και περιλαμβάνει εταιρίες δισεκατομμυρίων ευρώ αλλά και πιο μικρές ανεξάρτητες εταιρίες ανάπτυξης. Λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω δυσκολίες, κερδίζει έδαφος η προοπτική οι φορείς χάραξης πολιτικής να παρεμβαίνουν καθώς αναπτύσσεται ο κλάδος. Μια εξαίρεση στον κανόνα αποτελεί η Γαλλία που δημιούργησε ένα κανονιστικό υπόβαθρο που αφορά από τον ορισμό των e-sports έως τις νομικές απαιτήσεις για συμβάσεις με επαγγελματίες παίκτες. Ωστόσο, η Γαλλία δεν αναγνώρισε τα e-sports ως άθλημα αλλά δημιούργησε συγκεκριμένους κανόνες για τη σχετική βιομηχανία.

Γίνεται αντιληπτό ότι, προκειμένου το ψηφιακό ανταγωνιστικό παιχνίδι να εισέλθει και να διατηρηθεί ως αξιόπιστος εταίρος στη διαδικτυακή αγορά του στοιχήματος καθίσταται επιτακτική η ανάγκη για περαιτέρω νομοθετική, κανονιστική και ρυθμιστική θωράκιση του προϊόντος, τόσο από πλευράς πολιτείας όσο και από πλευράς εμπλεκόμενων φορέων σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

κ. Ανδρέας «Cowboy» Δερδεμέζης, Beng, 2xMsc, Gameathlon

Το μεγαλύτερο πρόβλημα με το gaming αυτή τη στιγμή είναι ότι δεν είναι κατανοητό από τον κόσμο και σε επίπεδο λήψης αποφάσεων, σε παγκόσμιο επίπεδο, υπάρχει μια γενιά που αντιμετωπίζει τα video games με διαφορετικό τρόπο. Η αγορά των video games αγγίζει τα 152 δις ευρώ, μεγαλύτερη από τις ταινίες, τα βιβλία και τον τύπο. Όπου υπάρχουν χρήματα υπάρχει στοιχηματισμός, κόσμος, εταιρίες και συμφέροντα. Η πιο σωστή ορολογία για τα e-sports αναφέρθηκε από την προηγούμενη νομική θέση, είναι επαγγελματικός ανταγωνισμός σε πλαίσιο όπως ακριβώς το ποδόσφαιρο. Όπως ένας νεαρός παίζει σε μια αλάνα μπάσκει με τους φίλους του και εξελίσσεται σε επαγγελματία παίκτη μιας μεγάλης ομάδας με θεατές αντίστοιχα στο χώρο των e-sports ένας νεαρός χρήστης παιχνιδιών εξελίσσεται σε επαγγελματία παίκτη. Υπάρχει ενδιαφέρον και στις δύο περιπτώσεις από το κοινό που παρακολουθεί και συμμετέχει, και όπου υπάρχει ενδιαφέρον του κοινού, για οποιοδήποτε θέμα, υπάρχει και στοιχηματισμός. Ο στοιχηματισμός από μόνος του με τα e-sports δεν συνδέεται.

Το πρόβλημα είναι διττό καθώς τα video games ανήκουν σε συγκεκριμένες εταιρίες ενώ το ποδόσφαιρο δεν ανήκει σε κανέναν, και αυτό μπορεί να είναι και το βασικό πρόβλημα στην ολυμπιακή σταδιοδρομία των e-sports. Αξίζει να σημειωθεί ότι στο παιχνίδι League of Legends οι τελικοί είχαν 75 εκ. θεατές ενώ οι τελικοί του NBA το 1998 ήταν περίπου 35-40 εκ., σε μια εποχή που το συγκεκριμένο άθλημα ήταν σε άνοδο. Όλο αυτό το πλαίσιο είναι ακανόνιστο αλλά όχι ως προς τη ρύθμιση, σημασία είναι ποιοι είναι οι παίκτες και οι θεατές των e-sports. Οι παίκτες είναι μικρής ηλικίας επομένως εδώ προκύπτει το ζήτημα του στοιχηματισμού σε ανήλικο ή πολύ νέο σε ηλικία κοινό δημιουργώντας μια σειρά από πολύ σημαντικά ζητήματα ηθικής. Όλες αυτές οι στοιχηματι-

κές εταιρίες που αναδεικνύονται διαθέτουν μια ιδιαίτερα ανεπτυγμένη οπτική σε ο,τι αφορά στις τεχνολογικές υποδομές. Από την άλλη πλευρά το θέμα του στοιχηματισμού στο χώρο αυτό είναι ευάλωτο καθώς οι περισσότερες ομάδες είναι παρές ατόμων με κοινωνικές σχέσεις. Όλα αυτά είναι υπαρκτά προβλήματα.

Στην Ελλάδα υπάρχει πρόβλημα εννοιολογικό γιατί τα e-sports βασίζονται στα video games. Η έννοια του gaming αφορά στο στοιχηματισμό ή στο παιχνίδι υπό την έννοια του κυνηγιού. Στην ελληνική γλώσσα το game αναφέρεται στο παιχνίδι επομένως οδηγεί σε συνειρμούς και ερμηνείες με προβλήματα, καθώς δε διαφοροποιείται όπως η αγγλική σε ο,τι αφορά στην έννοια του παιχνιδιού. Στην Ελλάδα ένα ποσοστό 19% που ασχολείται με τα e-sports είναι κορίτσια με μεγαλύτερη διάχυση στις ηλικίες 25-34, λόγω των δεξιοτήτων και του ανταγωνισμού που απαιτείται.

κ. Μάριος Μπιτσικόκος Nivek, Pro Gamer Legacy of Kaiser

Η διαφορά στο gaming είναι ότι αναφέρεται σε ανταγωνιστικά παιχνίδια μάχης 1vs1. Δεν είναι απαραίτητα, όμως, τόσο βίαια, όσο αναφέρθηκε προηγούμενα στην ημερίδα. Τα e-sports είναι μια κατηγορία αθλημάτων προσβάσιμη σε πάρα πολλά άτομα, διαφόρων ηλικιών. Χάρη στα τοπικά τουρνουά στην Ελλάδα και στο εξωτερικό γίνεται γνωστό ως άθλημα. Η ζωή του επαγγελματία παίκτη αφορά σε προπονήσεις και ταξίδια σε όλο τον κόσμο. Ο υγιής στοιχηματισμός μπορεί να υποστηρίξει αυτόν τον εξελισσόμενο τομέα. Αυτό που κερδίζει μια εταιρία ή χορηγός είναι η προβολή σε πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης με εξασηφία, ακόμη και οκτασηφία νούμερα θεατών. Το ίδιο ισχύει και στο χώρο των fighting games. Αυτό που ξεχωρίζει στα e-sports είναι ότι ο κάθε παίκτης μπορεί να

προβάλλει την προπόνησή του, την εξέλιξή του, τους αντιπάλους του, μέσω μιας εκπομπής διαδικτυακής και να προωθήσει τα προϊόντα οποιασδήποτε εταιρίας. Σε μεγάλα τουρνουά του εξωτερικού είναι γνωστό ότι ο στοιχηματισμός υπάρχει με αυξανόμενους ρυθμούς. Είναι μια ευκαιρία να πρωτοπορήσει η Ελλάδα σε κάτι που αναπόφευκτα υπάρχει και εξελίσσεται.

*κ. Παναγιώτης Αλεξόπουλος, Κοσμήτορας Σχολής Ανθρώπινης Κίνησης & Ποιότητας Ζωής - Πανεπιστημίου Πελοποννήσου
Δρ. Μαρία Κωλέτση, Μεταδιδακτορική Ερευνήτρια, Τμήμα Ψυχολογίας
- Πάντειο Πανεπιστήμιο*

Στις κοινωνικές επιστήμες παρατηρείται μια μετάβαση και εξέλιξη από επιστημονικά πεδία, όπως η αθλητική ψυχολογία, στη μελέτη ζητημάτων που αφορούν στην ανθρώπινη συμπεριφορά στο ψηφιακό περιβάλλον σε σχέση με την άθληση. Ο χώρος της Κυβερνοψυχολογίας των e-sports μελετά την παικτική δραστηριότητα ως προς τους στόχους και τους σκοπούς, τα μέσα και τους τρόπους. Εξετάζει, δε, το παιχνίδι ως ψυχαγωγία και το παιχνίδι ως επαγγελματική δραστηριότητα. Αυτή η αθλητική δραστηριότητα μπορεί να είναι ατομική ή ομαδική με κυρίαρχο στοιχείο τον συναγωνισμό.

Τα e-sports στην αθλητική κοινότητα συζητούνται ήδη στο περιβάλλον της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής με στόχο την υιοθέτηση και αναγνώριση ψηφιακών αθλημάτων προσομοίωσης κλασικών και παραδοσιακών αθλημάτων, που συνάδουν με τα ολυμπιακά ιδεώδη και το ολυμπιακό κίνημα. Χαρακτηριστικά αναφέρονται τα παιχνίδια Fifa 2020 (ποδόσφαιρο), MLB the show (μπέιζμπολ), NBA 2K (μπάσκετ) όπως και σχετικά αθλήματα που πραγματοποιούνται μέσω τεχνολογίας VR, λόγω αυξημένου βαθμού συσχέτισης με το φυσικό περιβάλλον οργάνωσης, συνδυάζοντας τον φυσικό με

τον ψηφιακό αθλητισμό ενώ πλέον η προσοχή στρέφεται περισσότερο στον αθλητή-παίκτη παρά στο άθλημα αυτό καθαυτό. Σύμφωνα με τον David Lappartient (Πρόεδρος της ομάδας εργασίας για τα e-sports της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής) οι ενεργοί παίκτες σε παγκόσμιο επίπεδο είναι, κατά προσέγγιση, 2,2 δις, από τα οποία τα 150 εκ. είναι παίκτες e-sports ενώ σχεδόν το 75% των νέων ηλικίας 12-17 ετών δραστηριοποιούνται σε κάποιο είδος ψηφιακού παιχνιδιού. Ήδη το 2018 πραγματοποιήθηκε ένα pre-event γεγονός e-sports στους Ασιατικούς Αγώνες σε Jakarta και Palembang, ενώ υπάρχει η πρόταση για επίσημο event στους Ασιατικούς Αγώνες του 2022 (Χανγκζού, Κίνα) και στους Παναμερικανικούς Αγώνες του 2023 (Σαντιάγο, Χιλή). Δύο βασικά ζητήματα αναδεικνύονται στο χώρο των e-sports. Το πρώτο αφορά στο οργανωσιακό περιβάλλον καθώς εμφανίζεται πλέον ως εναλλακτικός τρόπος άθλησης, μια τεχνολογικά επεκτεινόμενη αθλητική δραστηριότητα από τεχνολογικές πλατφόρμες μέχρι δυνητικά στάδια και στους αθλητικούς χώρους και έχει κοινά οργανωτικά χαρακτηριστικά με την παραδοσιακή άθληση (παιχνίδι ως πράξη, κανονιστικό πλαίσιο, συναγωνιστικό/ ανταγωνιστικό περιβάλλον με νικητές και ηττημένους, ανάπτυξη δεξιοτήτων σύμφωνα με τις διαθέσιμες τεχνολογίες και τα τεχνολογικά περιβάλλοντα, κριτές, προπονητές). Παράλληλα υπάρχει ένα φίλαθλο κοινό που παρακολουθεί, συμμετέχει και εμπυγχώνει τους παίκτες-αθλητές με ενεργή προβολή και υποστήριξη. Χορηγοί, προωθητικές ενέργειες, βράβευση νικητών διαμορφώνουν ένα οικονομικό οικοσύστημα που εξελίσσει και επεκτείνει την ήδη υπάρχουσα επιχειρηματική δραστηριότητα στον χώρο του επαγγελματικού αθλητισμού.

Το δεύτερο ζήτημα αφορά στην ψυχολογία του επαγγελματία αθλητή. Τα κίνητρα διαφοροποιούνται καθώς ένας παίκτης e-sports διαφοροποιείται από έναν gamer ως προς την επαγγελματική συμπεριφορά του πρώτου, που στοχεύ-

ει στον ανταγωνισμό παρά στην ψυχαγωγία. Από την άλλη πλευρά και σε ό,τι αφορά στις ψυχολογικές προκλήσεις, έχει παρατηρηθεί η ύπαρξη 51 διαφορετικών στρεσογόνων παραγόντων, όπως προβλήματα επικοινωνίας με συναθλητές και ανησυχίες έκθεσης σε μεγάλο κοινό. Παρόμοια προβλήματα παρατηρούνται σε παραδοσιακά αθλήματα όπως το ποδόσφαιρο και το ράγκμπι. Για την αντιμετώπιση αυτής της κατάστασης αυξημένου άγχους υιοθετείται η ανάπτυξη στρατηγικών και δεξιοτήτων διαχείρισης προκειμένου να υποστηριχθεί η παικτική αποδοτικότητα. Αυτή η ανάγκη φαίνεται να παρουσιάζεται σε ευθεία αναλογία με την αύξηση των επαγγελματιών παικτών. Η διερεύνηση του αντίκτυπου των e-sports στην φυσική και ψυχολογική κατάσταση των παικτών συσχετίζεται, επίσης, με ζητήματα που αφορούν στη διατροφή, στην προπόνηση αλλά και στη στρατηγική που υιοθετεί ο κάθε δυνητικός πρωταθλητής.

Τα οργανωσιακά και ψυχολογικά χαρακτηριστικά που αναδεικνύονται στο χώρο των e-sports γίνονται περισσότερο κατανοητά σε ό,τι αφορά στη διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού. Αυτό που ενδιαφέρει περισσότερο είναι η διατήρηση των ταλέντων με την παροχή κινήτρων, η αφοσίωση και δέσμευση στο εργασιακό περιβάλλον, η διαμόρφωση ενός «ουδέτερου» και σχετικά τυποποιημένου εργασιακού περιβάλλοντος και η αναζήτηση και διαχείριση νέων ταλέντων.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, φαίνεται να διαμορφώνονται αλλαγές στα παραδοσιακά μοντέλα διαχείρισης ανθρώπινου δυναμικού στο χώρο του αθλητισμού στο ψηφιακό περιβάλλον, με πιθανότητα όδευσης προς ένα νέο διοικητικό μοντέλο οργάνωσης. Ο λόγος είναι ότι πλέον η διαχείριση αφορά σε άτομα και ομάδες από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα σε ένα αποκλειστικά ψηφιακό οργανωτικό πλαίσιο και περιεχόμενο εργασίας, με εξελισσόμενη τεχνολογική πολυπλοκότητα.

Κ. Δρ. Κατερίνα Χαρωνιτάκη, Έκτακτη Καθηγήτρια ΕΛ.ΜΕ.ΠΑ., Τμήμα Νοσηλευτικής και Μεταδιδακτορική Ερευνήτρια – Πάντειο Πανεπιστήμιο

Αν και αναφέρθηκε προηγούμενα φαίνεται να μην έχουν γίνει πλήρως αντιληπτές οι κοινωνικές και ψυχολογικές συνέπειες στα άτομα που ασχολούνται με τα τυχερά παίγνια και το στοιχηματισμό. Η προβληματική ενασχόληση με τα τυχερά παίγνια έχει οριστεί ως μια εξάρτηση που μπορεί να προκαλέσει διάφορα προβλήματα, κυρίως δυσφορία και δυσλειτουργικότητα. Αναφέρεται δε και ως καταναγκαστική συμπεριφορά και ως κρυμμένη εξάρτηση. Ο στοιχηματισμός είτε στο διαδίκτυο είτε στα κινητά τηλέφωνα φαίνεται να έχει αυξηθεί ιδιαίτερα ειδικά στις μικρότερες ηλικίες με τάσεις εθισμού. Οι αρχικές μελέτες επικράτησης δείχνουν ότι τα ποσοστά των επιπτώσεων που προκύπτουν με την προβληματική ενασχόληση με τα τυχερά παίγνια είναι πολύ υψηλότερα σε πληθυσμό διαδικτύου παρά στο επίγειο δίκτυο. Μελέτη σε 105 χώρες έδειξε ότι το 16,6% των παικτών του διαδικτύου είχαν μέτρια ή σοβαρή ενασχόληση με τα τυχερά παίγνια έναντι του ποσοστού 5,7% μεταξύ των παικτών του επίγειου δικτύου.

Ο διαδικτυακός στοιχηματισμός πλαισιώνεται από νέα γνωρίσματα, πρακτική ευκολία στη χρήση, ελκυστικότητα και ελευθερία επιλογής, ανωνυμία και ιδιωτικότητα. Και ενώ αυξάνονται δραματικά τα ποσοστά των ατόμων που εμπλέκονται εθιστικά σε αυτή τη διαδικασία βλέπουμε ότι υπάρχει μια ελάχιστη γνώση του φαινομένου και μια έλλειψη στην αναζήτηση βοήθειας. Επομένως, κάποιες από τις συνέπειες δείχνουν ότι οι παθολογικοί παίκτες έχουν μια δυσκολία στη διαχείριση των επιβραβεύσεων, αναζητούν διεγέρσεις, είναι παρορμητικοί ενώ μπορεί να εμφανίζουν και κάποια ιατρικά προβλήματα λόγω των αυξημένων επιπέδων άγχους, ψυχιατρικές διαταραχές και αρνητικές κοινωνικές συνέπειες, όπως αύξηση

οφειλών, διαζύγια και άλλα. Από ψυχολογική οπτική οι άνθρωποι αυτοί έχουν υπερβολικά ποσοστά ενοχής και ντροπής, παρορμητικότητα, μειωμένη παραγωγικότητα και δυσχερείς διαπροσωπικές σχέσεις. Σε αυτό το πλαίσιο θα πρέπει να ληφθούν υπόψη και οι ειδικές ομάδες πληθυσμού όπως έφηβοι, τοξικο-εξαρτώμενοι και διαγνωσμένοι παθολογικοί παίκτες, οι οποίοι εμπλέκονται στο διαδικτυακό στοιχηματισμό αλλά αυτό δεν είναι εμφανές. Αυτό που προτείνεται είναι η ανάγκη δημιουργίας μιας ψηφιακής εφαρμογής γιατί παρατηρείται ότι η διαδικτυακή ενασχόληση με τα τυχερά παίγνια είναι η πιο εθιστική σε σχέση με τις υπόλοιπες μορφές ενασχόλησης με τυχερά παίγνια. Οι θεραπευτικές προσεγγίσεις στο ψηφιακό περιβάλλον φαίνεται να προσφέρουν θετικά αποτελέσματα σε ό,τι αφορά στις αγχώδεις διαταραχές, καταθλιπτικές διαταραχές και εθιστικές συμπεριφορές. Η διαδικτυακή ψυχολογική υποστήριξη αφορά σε έναν πολύ μεγάλο πληθυσμό που μπορεί να αδυνατεί να εμπλακεί σε αντίστοιχη φυσική, που έχει κινητικές δυσκολίες ή ζει σε απομακρυσμένες περιοχές. Μια ψυχοθεραπεία, μέσω διαδικτύου, μπορεί να λειτουργήσει υποστηρικτικά στην ένταξη ενός παίκτη σε μια θεραπεία.

Επομένως, αυτό το οποίο θεωρείται απαραίτητο είναι η δημιουργία ενός σύγχρονου, καινοτόμου, ψηφιακού μοντέλου με υποστηρικτική φύση. Θα αφορά κυρίως στην πρόληψη, εκπαίδευση και αντιμετώπιση σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο με την εμπλοκή των σημαντικών άλλων (οικογένεια, φίλοι) στη ζωή ενός παίκτη με προβλήματα συμπεριφορά λόγω του διαδικτυακού στοιχηματισμού. Παράλληλα θα είναι δυνατή η ευαισθητοποίηση του κοινού, μέσω δημόσιων και ιδιωτικών φορέων, έτσι ώστε να μπορέσουν να προτρέψουν τον παίκτη στην αυτοπειθαρχία βάσει του υπεύθυνου παιχνιδιού. Σε αυτή την ψηφιακή εφαρμογή είναι δυνατόν να ενταχθούν θέματα που αφορούν στον ψυχολογικό παράγοντα όπως η αναγνώριση του προβλήματος, η υποστήριξη, πληροφορίες και επι-

μόρφωση σε ζητήματα που αφορούν στους παθολογικούς παίκτες (τρόπος σκέψης, πίστη στην τύχη και άλλα) αλλά και σε ζητήματα συναισθηματικής νοημοσύνης, ελέγχου συμπεριφοράς με συμπεριφορικές τεχνικές. Σε ο,τι αφορούν στον κοινωνικό παράγοντα είναι δυνατόν να ενταχθούν θέματα που αφορούν σε λογισμικό παρεμπόδισης, fora συζήτησης για τις επαγγελματικές και οικογενειακές σχέσεις. Η προτεινόμενη ψηφιακή εφαρμογή πρόκειται να παράσχει πληροφορίες και γνώση σχετικά με συμπεριφορές υπεύθυνου παιχνιδιού μέσω διαδικτυακής εκπαίδευσης, διαγωνισμών hakathon, διαδικτυακών ομάδων υποστήριξης, τεχνικών κοινωνικού μάρκετινγκ.

Οι περισσότερες εφαρμογές, μέχρι στιγμής, εστιάζουν το ενδιαφέρον και τη λειτουργία τους, κυρίως, στους προβληματικούς παίκτες αδυνατώντας να ερευνήσουν τον τρόπο που οι διάφορες ομάδες παικτών (από τους μη παίκτες μέχρι τους παθολογικούς) κατανοούν, αλληλοεπιδρούν και τελικά αντιδρούν στις κοινωνικές καμπάνιες.

ΒΑΣΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ
ΤΗΣ ΗΜΕΡΙΔΑΣ ΓΙΑ ΤΟΝ
ΑΘΛΗΤΙΚΟ ΣΤΟΙΧΗΜΑΤΙΣΜΟ

Από

*ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ (ΤΑΚΗ) ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟ
ΠΡΟΕΔΡΟ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ*

Κύριο Συμπέρασμα: Έγιναν σημαντικά βήματα για τη ρύθμιση της αγοράς – απαιτούνται άμεσα σημαντικές αλλαγές και βελτιώσεις

Στην 3η Διεθνή Διεπιστημονική Ημερίδα «**Ο Αθλητικός Στοιχηματισμός Σήμερα: Προκλήσεις και προοπτικές για την ελληνική οικονομία και κοινωνία**», που συνδιοργάνωσαν το Πανεπιστημίου Πελοποννήσου και το Ελληνικό Φόρουμ για το Ψηφιακό Μέλλον, την Τετάρτη 15 Ιανουαρίου 2020, στο Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Αθηνών, αναδείχτηκαν με εμφατικό τρόπο οι προοπτικές και οι προκλήσεις του κλάδου.

Όπως έγινε συνολικά αντιληπτό, απαιτούνται άμεσα συγκεκριμένες αλλαγές, βελτιώσεις και προσθήκες στην- κατά γενική ομολογία- θετική πρωτοβουλία της Κυβέρνησης για τη ρύθμιση της στοιχηματικής αγοράς, προκειμένου να στηριχθεί ο υγιής ανταγωνισμός και να ενισχυθούν τα οφέλη προς την κοινωνία. Ειδικά η εξασφάλιση χορηγιών μέσω της αναδιαμόρφωσης του φορολογικού συντελεστή (24% + 10% υποχρεωτικά για χορηγίες), θα μπορούσε να ωφελήσει πολ-

λαπλασιαστικά όλες τις βαθμίδες του εγχώριου αθλητισμού, αλλά και τις παράλληλες βιομηχανίες των μέσων ενημέρωσης και του πολιτισμού.

Βασικά Σημεία

Τα κυριότερα προβλήματα που αναγνωρίστηκαν είναι:

1. *Το αρχικό κόστος αδειοδότησης.*
  - Το κόστος των 5εκ. ευρώ για επτά χρόνια είναι το υψηλότερο με διαφορά στην Ευρώπη, καθώς το αντίστοιχο τίμημα κυμαίνεται μεταξύ 30 χιλιάδων και 200 χιλιάδων ευρώ.
  - Είναι απαραίτητο να μειωθεί το κόστος κοντά στον ευρωπαϊκό μέσο όρο και
  - Οι δόσεις αποπληρωμής να γίνουν 1 κατ'έτος.

2. *Ο υψηλός -και καθόλου ευέλικτος- προβλεπόμενος φορολογικός συντελεστής του 35% επί των ακαθάριστων εσόδων, είναι επίσης μακράν ο υψηλότερος στην Ευρώπη.*
  - Πρέπει να μειωθεί στο επίπεδο των άλλων ευρωπαϊκών χωρών, μεταξύ 15-25%.
  - Προτάθηκε μέρος της φορολογητέας ύλης, της τάξης του 10% από το σύνολο του 35%, να επιστρέφει ανταποδοτικά στην κοινωνία μέσω χορηγιών σε αθλητικά ή πολιτιστικά σωματεία, οι οποίες θα εποπτεύονται και θα ρυθμίζονται από την Πολιτεία και την Επιτροπή Εποπτείας και Ελέγχου Παιγνίων. Την πρόταση στήριξαν παράγοντες του αθλητισμού και των μέσων ενημέρωσης που συμμετείχαν στην εκδήλωση, αναδεικνύοντας ταυτόχρονα το σοβαρό έλλειμα πόρων που αντιμετωπίζουν από την αρχή της περιόδου της οικονομικής κρίσης.

«Το αθλητικό προϊόν δε συντηρείται αφ' εαυτού. Για να βγουν ταλέντα, να γίνουν ρεκόρ και να παρέχουμε θέαμα, έχουμε ανάγκη εξεύρεσης πόρων και αυτή είναι μία αξιόλογη πρόταση, που πρέπει να ληφθεί υπόψη», δήλωσε χαρακτηριστικά ο Ν. Καραχάλιος, εκπροσωπώντας τον ΕΣΑΚΕ.

3. *Η αδικαιολόγητα σύντομη μεταβατική περίοδος.*

- Αυτή τη στιγμή προβλέπεται ένας μήνας για την αίτηση αδειοδότησης προκειμένου να ολοκληρωθεί μία σειρά από πολύπλοκες και τεχνικές διαδικασίες,
- Επιπλέον, δεν υπάρχει πρόνοια για τις εταιρείες “white-label” οι οποίες λειτουργούν νόμιμα στην ελληνική αγορά με τις προσωρινές άδειες εδώ και 10 χρόνια.
- Θα πρέπει η μεταβατική περίοδος να επεκταθεί κατά έξι μήνες
- Να δοθεί λύση ώστε τα domain-εταιρείες που λειτουργούν υπό το καθεστώς της προσωρινής άδειας να συνεχίσουν απρόσκοπτα τη λειτουργία τους και να αποφευχθεί η black-out period.

Ο Υπουργός Οικονομικών Χρήστος Σταϊκούρας, και ο Υφυπουργός Αθλητισμού Λευτέρης Αυγενάκης, από την πλευρά της Κυβέρνησης, αλλά και ο Πρόεδρος της Επιτροπής Εποπτείας και Ελέγχου Παιγνίων, *Ευάγγελος Καραγρηγορίου*, καθώς και ο Γενικός Γραμματέας Οικονομικής Πολιτικής *Χρήστος Τριαντόπουλος*, αναγνώρισαν την αγορά διαδικτυακών τυχερών παιγνίων ως σημαντική και αναπτυσσόμενη και σημείωσαν ότι η Κυβέρνηση πέτυχε τη ρύθμιση μιας- μέχρι σήμερα- αρρυθμιστής αγοράς, **τονίζοντας παράλληλα ότι πρέπει να εννοηθεί ο διάλογος με την αγορά, με στόχο ένα ακόμα καλύτερο και αποδοτικότερο νομοθετικό πλαίσιο.**

Όπως χαρακτηριστικά τόνισε ο κ. Τριαντόπουλος «Σε κάθε περίπτωση είμαστε στην αρχή και πρέπει να υπάρχει συνεργασία για τέτοιες πρωτοβουλίες όπως ο κανονισμός».

Στην Ημερίδα, τοποθετήθηκαν σχετικά αρκετά μέλη της Βουλής των Ελλήνων, εκπρόσωποι ελληνικών και ξένων ρυθμιστικών αρχών και άνθρωποι της αγοράς από την Ελλάδα και το εξωτερικό. Παρακάτω παρατίθενται τα κυριότερα αποσπάσματα:

«Η Κυβέρνηση έλυσε το πρόβλημα με το ρυθμιστικό νομοσχέδιο, αλλά δεν πρέπει να επαναπαυόμαστε» δήλωσε ο Γιάννης Παππάς, Βουλευτής της Νέας Δημοκρατίας ωστόσο, πρόσθεσε ότι:

- *«το ύψος της φορολογίας είναι μεγάλο. Απ' το νομοσχέδιο δημιουργούνται προοπτικές αλλά ο ανταγωνισμός στην Ευρώπη, με παραδείγματα την Μεγάλη Βρετανία και την Δανία, μας δείχνει το δρόμο.*
- *Η πρόταση να εξασφαλιστούν από τη φορολογία χορηγίες για τον αθλητισμό και τον πολιτισμό, ως άνθρωπο που πιστεύει στις αλλαγές, με βρίσκει σύμφωνο».*

Όπως χαρακτηριστικά ανέφερε στη συνέχεια και ο Βουλευτής της Νέας Δημοκρατίας, Κωνσταντίνος Μπογδάνος *«Η ρύθμιση της αγοράς αποθαρρύνει την ευκαιριακότητα, αλλά ταυτόχρονα οφείλουμε να είμαστε προσαρμοστικοί.*

Το στοίχημα της Κυβέρνησης θα πρέπει να είναι

- *η μικρότερη φορολογία*
- *η προστασία της ελεύθερης αγοράς και*
- *η αποφυγή μιας κατ' επιλογή black-out period, η οποία θα γονατίσει την αγορά και ευνοεί ορισμένους »*

Απαντώντας δε σε σχετική ερώτηση, ανέφερε ότι *«...πρέπει να δοθούν κίνητρα για να είναι η αγορά ανοιχτή καθώς «οι αγορές με μονοπωλιακά και ολιγοπωλιακά χαρακτηριστικά*

δεν ευνοούν ούτε τον ανταγωνισμό, ούτε την ίδια την αγορά, ούτε τους χρήστες τελικά».

Ο Andrew Gellatly, Head of Global Research Services, Gambling Compliance ανέφερε «ότι δυστυχώς το κανονιστικό πλαίσιο της Ελλάδας με το αδικαιολόγητα υψηλό κόστος αδειοδότησης, την υπέρμετρη φορολογία και την ανύπαρκτη μεταβατική περίοδο θέτει σοβαρά εμπόδια στην αγορά. Η πρωτοβουλία της ρύθμισης είναι θετική, αλλά εάν δεν γίνουν οι απαραίτητες αλλαγές, η μόνη αγορά που θα αναπτυχθεί θα είναι η «γκρι» και «μαύρη» αγορά του παράνομου στοιχηματισμού».

Ο Pierre Tournier, International Director - Betting and Gaming Council τοποθετήθηκε με αιχμηρό ύφος υπογράμμισε:

- «Πρέπει να προασπιστούν τα standards της ευρωπαϊκής αγοράς και να μειωθεί το κόστος της άδειας και ο φορολογικός συντελεστής
- Να δοθεί ένα τέλος στην αποκλειστικότητα του ΟΠΑΠ.
- Να βελτιωθούν οι κανονισμοί των RNG games»

Ενώ έκλεισε λέγοντας «Η ελληνική Κυβέρνηση οφείλει να ξανασκεφτεί την υπάρχουσα ζήτηση και τον έλεγχο της αγοράς. Τώρα όλα προσαρμόζονται στους υπάρχοντες κανονισμούς του ΟΠΑΠ και οι τροποποιήσεις είναι παραπάνω από αναγκαίες».

Ο Morten Ronde, Chief Executive, Danish Online Gambling Association, με τη σειρά του έκανε λόγο για ένα βιώσιμο μοντέλο, ώστε «να υποστηριχθούν και τοπικοί παίκτες/ επιχειρηματίες με κίνητρα στο κόστος αδειοδότησης και στη φορολογία»

Ο Teemu Lehtinen, Advisor, Betting and Gaming Council ανέφερε από βήματος: «Για να είναι σωστός ο ελληνικός κανονισμός σημαντική είναι η συνεννόηση των μερών Government- Consumer- Operator- Regulators. Η ανάγκη για

- λογικό κόστος εισόδου,
- βιώσιμο φορολογικό πλαίσιο και
- ελάχιστη γραφειοκρατική ανάμειξη

είναι παραπάνω από **επιτακτική για να αναπτυχθεί η ελληνική αγορά** με όρους υγιούς ανταγωνισμού».

Η *Odetta Nestor*, μέλος της ρουμάνικης επιτροπής εποπτείας παιγνίων ανέπτυξε τα ιδιαίτερα προβλήματα του τεχνικού κανονισμού με ιδιαίτερη αναφορά στα *white-labels*: «εταιρείες που είναι νόμιμες και λειτουργούν με τον προβλεπόμενο τρόπο, κινδυνεύουν δίχως λόγο από ένα ανελαστικό πλαίσιο. Πρέπει να δοθεί:

- **Παράταση στην μεταβατική περίοδο και**
- **Λύση στις *domain-* εταιρείες για να αποφευχθεί ένα καταστροφικό *black out*»**

Συνέχισε λέγοντας ότι «η αγορά του στοιχήματος είναι διαφορετική και ταυτόχρονα πιο συγκεκριμένη σε σχέση με άλλες, γι' αυτό υπάρχει ανάγκη για υπομονή και περισσότερη ανάλυση. Η δραστηριότητα των εταιριών διαδικτυακού παιχνιδιού πρέπει να γίνει περισσότερο κατανοητή από τους κυβερνώντες. **Η φορολογία θα πρέπει να βοηθάει τις εταιρίες και όχι να τους βάζει όρια.** Η πρόταση για την εξασφάλιση χορηγιών από την **υπέρμετρη φορολογία** είναι προς τη σωστή κατεύθυνση και ιδιαίτερα **ωφέλιμη για κάθε πλευρά**».

Επ' αυτού ο Γιάννης Οικονομάκης, νομικός σύμβουλος της Superleague, υπενθύμισε ότι «η στοιχηματική διαφήμιση ήταν αποκλειστικό προνόμιο του ΟΠΑΠ μέχρι κάποια στιγμή αν και πλέον δεν υπάρχουν μονοπώλια, η προέγκριση από την ΕΕΕΠ θέτει φοβερά εμπόδια στην υλοποίηση. **Αντί να κοιτάζουμε τα κονδύλια των στοιχηματικών εταιρειών με καχυποψία, θα πρέπει αντ' αυτού να τις ενθαρρύνουμε να τα επενδύουν στον αθλητισμό με κάθε τρόπο**».

Ο Παναγιώτης Φασούλας, παλαίμαχος διεθνής μασκετμπολίστας, πρώην Δήμαρχος Πειραιών και νυν Διευθυντής της ομάδας μπάσκετ γυναικών του Ολυμπιακού, ανέδειξε τη σημασία ύπαρξης ενός μόνιμου μηχανισμού χορηγιών για τον Αθλητισμό

και τον Πολιτισμό, από τα έσοδα του Αθλητικού Στοιχηματισμού. Ο κ. Φασούλας επεσήμανε ότι οι αθλητικές υποδομές στη χώρα μας παραμένουν χωρίς εκσυγχρονισμό και συντήρηση από το 2004, επηρεάζοντας αρνητικά τον Αθλητισμό σε όλα τα επίπεδα, από το ερασιτεχνικό μέχρι το επαγγελματικό, τονίζοντας ότι μια τέτοια, επιβλεπόμενη από την πολιτεία διαδικασία, θα έδινε μεγάλη ανάσα και προοπτική.

Στο ίδιο μήκος κύματος, ο *Νίκος Καραχάλιος*, διευθυντής Marketing και Επικοινωνίας της ΕΣΑΚΕ συνέχισε λέγοντας *«Η διαφημιστική πίτα έχει μικρύνει. Από το 2010 μπήκαμε σε μια πέτρινη δεκαετία στην Ελλάδα, την ίδια στιγμή που, διεθνώς, η πορεία σε έξοδα χορηγιών είναι ανοδική. Ενώ η στοιχηματική αγορά έχει χρήματα και επιθυμεί να διαθέσει μέρος αυτών, ο αθλητισμός δεν τα παίρνει λόγω άμεσα εμπλεκόμενης γραφειοκρατίας και αναποτελεσματικού πλαισίου. Όπως ακούστηκε, το σημαντικότερο είναι η δημιουργία συγκεκριμένων δομών που θα επιτρέψουν την εξασφάλιση και την άμεση απορρόφηση των χορηγιών όπου υπάρχει ανάγκη, από τα επαγγελματικά έως και τα ερασιτεχνικά σωματεία σε όλα τα αθλήματα»*.

Ο *Θωμάς Τζόκας* CEO της εταιρείας Winmasters , αφού ανέδειξε τα ζητήματα του κόστους αδειοδότησης και της φορολογίας, προσέθεσε ότι *«εκτός των προαναφερθέντων πρέπει να επεκταθεί η προβλεπόμενη μεταβατική περίοδος κατά έξι μήνες, έτσι ώστε να προετοιμαστούν τεχνικά οι εταιρείες και ταυτόχρονα θα πρέπει να γίνει σεβαστή η ισοτιμία μεταξύ επίγειων και online εταιρειών σε ότι αφορά τον Κώδικα εμπορικής επικοινωνίας για την προστασία του καταναλωτή»*, στη συνέχεια έκρουσε τον κώδωνα του κινδύνου σχολιάζοντας ότι *«χωρίς τις απαραίτητες διορθώσεις ελλοχεύει ο κίνδυνος το νέο πλαίσιο, αντί να υπηρετήσει τον σκοπό για τον οποίο ψηφίστηκε,*

- να λειτουργήσει αποτρεπτικά στην αγορά,
- να μην φέρει τα προσδοκώμενα έσοδα στην Πολιτεία

- να εντείνει τον παράνομο τζόγο
- να χαθούν έσοδα χορηγιών σε αθλητικούς και πολιτιστικούς συλλόγους και
- να οδηγηθεί η αγορά σε ολιγοπωλιακές καταστάσεις».

Από την πλευρά του, ο *Dominik Beier*, CEO της εταιρείας *Interwetten*, συνέδεσε ευθέως τις βελτιώσεις του πλαισίου με την ελκυστικότητα της ελληνικής αγοράς ως προορισμού σοβαρών επενδύσεων για τις μεγάλες διεθνείς εταιρείες του κλάδου: «*Ο συγκεκριμένος κανονισμός είναι επικίνδυνος. Το υψηλό κόστος για την κτήση της άδειας αλλά και η φορολογία, η οποία είναι εξοντωτική αποθαρρύνουν οποιονδήποτε από το να επενδύσει στην Ελλάδα αυτή τη στιγμή. Μάλλον, οι καταστάσεις βολεύουν συγκεκριμένους παίκτες. Στην πραγματικότητα υπάρχει ανάγκη για μια νομοθεσία η οποία θα σβήσει την μαύρη αγορά και να αναπτυχθούν οι επενδύσεις και οι χορηγίες*»

Βασικά Συμπεράσματα

A. Θεσμικό & Νομικό πλαίσιο

- Ανάγκη για «καλές πρακτικές» σχετικές με την Ευρωπαϊκή Ένωση για πρόληψη, έλεγχο, ρύθμιση, προγραμματικό σχεδιασμό των κοινωνικών, οικονομικών, τεχνολογικών επιπτώσεων που προκαλούνται από την ανάπτυξη του κλάδου
- Σημαντική η θεσμοθέτηση του νέου αναπτυξιακού νόμου Ν4635/2019, με τον οποίο ρυθμίζεται η αγορά διαδικτυακού στοιχηματισμού στην Ελλάδα ως προς τα εξής: θεσμοθέτηση ανοιχτού τύπου αδειοδότησης, πρόβλεψη 2 ειδών αδειών ανά κατηγορία παιγνίων: α) διαδικτυακό στοιχείμα και virtual sports και β) λοιπά διαδικτυακά παίγνια, γ) το αντίτιμο υπέρ του δημοσίου

είναι, για την χορήγηση άδειας διεξαγωγής διαδικτυακού στοιχήματος 3 εκ. ευρώ και για τη χορήγηση άδειας διεξαγωγής λοιπών διαδικτυακών παιγνίων, 2 εκ. ευρώ γ) χρόνος διάρκειας άδειας τα 7 έτη με δυνατότητα ανανέωσης για ίσο χρονικό διάστημα έπειτα από καταβολή νέου ισόποσου τιμήματος.

- Ο Ν4635/2019 ξεκαθαρίζει το φορολογικό πλαίσιο των παρόχων διαδικτυακών τυχερών παιγνίων με παραπομπή στις ισχύουσες διατάξεις του κώδικα φορολογίας εισοδήματος
- Ο Ν4635/2019 ενδυναμώνει το ρόλο της Ε.Ε.Ε.Π. ως άμεσης ελεγκτικής αρχής για τις εταιρίες διαδικτυακού στοιχήματος και άλλων διαδικτυακών τυχερών παιγνίων με την πρόβλεψη διεξαγωγής τυχερών παιγνίων, μέσω διαδικτύου μέσω συστημάτων συνδεδεμένων με το πληροφοριακό σύστημα της Ε.Ε.Ε.Π.
- Ο Ν4635/2019 περιλαμβάνει τη σχετική κύρωση της σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη χειραγώγηση των αθλητικών αγώνων (Σύμβαση Macolin)
- Οι ισχύουσες διατάξεις της σχετικής νομοθεσίας δεν επαρκούν για τη ρύθμιση πολλών θεμάτων που πρόκειται να ρυθμίσει ο κανονισμός παιγνίων (συνολικά 34 διαφορετικές ενότητες)
- Το Σχέδιο Κανονισμού Παιγνίων βρίσκεται σε ευρωπαϊκή διαβούλευση, έπειτα από εισήγηση της Ε.Ε.Ε.Π. προς το Υπουργείο Οικονομικών
- Το Σχέδιο Κανονισμού Παιγνίων προβλέπει: διαδικασία χορήγησης αδειών, πλήρωση προϋποθέσεων υποψηφίων κατόχων αδειών, δικαιολογητικά έγγραφα, τεχνικές προδιαγραφές των συστημάτων διεξαγωγής παιγνίων και τεχνικά πρότυπα, υποχρεώσεις κατόχων της άδειας, διαδικασίες παρακολούθησης, εποπτείας, ελέγχου και επιβολής διοικητικών κυρώσεων

- Δίνεται, στη νέα ρυθμισμένη εποχή του κλάδου, ιδιαίτερη προσοχή στα προσωπικά δεδομένα αλλά και στα μέτρα πρόληψης και παρεμπόδισης νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες με τη διασφάλιση της ταυτοποίησης του παίκτη και την εύρεση του πραγματικού δικαιούχου των κερδών
- Δημιουργία Εθνικής Πλατφόρμας Αθλητικής Ακεραιότητας (σύμφωνα με το αρ. 13 της Σύμβασης Macolin) για την αντιμετώπιση της χειραγώγησης στον αθλητισμό
- Στόχος η αποκατάσταση της αξιοπιστίας των αθλητικών αγώνων, η προστασία του υγιούς αθλητισμού από απόπειρες χειραγώγησης και στην επιστροφή των φιλάθλων στα γήπεδα
- Τα δημόσια έσοδα, τα τελευταία χρόνια, έχουν αυξηθεί ραγδαία, λόγω της ολοκληρωμένης ρύθμισης, της αποτελεσματικότερης εποπτείας της αγοράς και της εντατικοποίησης των ελέγχων
- Ανάγκη δημιουργίας Ελληνικού Ινστιτούτου Παιγνίων με αντικείμενο: α. έρευνα και συμβουλευτική υποστήριξη στα αρμόδια όργανα β. εφαρμοσμένη γνώση και εκπαίδευση στελεχών, εκπαιδευτικά προγράμματα εθνικά και διεθνή σε βέλτιστες πρακτικές παιγνίων, γ. υποστήριξη καινοτομίας με λειτουργία εργαστηρίου καινοτομίας, δ. κανονιστική έρευνα και έρευνα αιχμής, διάδοση δεδομένων/πληροφοριών
- Στο πεδίο των νέων ψηφιακών αθλημάτων (e-sports) το νομικό πλαίσιο βρίσκεται σε πρώιμο στάδιο καθώς, ακόμη, δεν έχουν λυθεί θεμελιώδη ζητήματα για δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα στις ψηφιακές αρένες

B. Επιχειρηματικό Περιβάλλον

- Η αγορά τυχερών παιχνιδιών γνωρίζει ιδιαίτερη ανάπτυξη στη διαδικτυακή εποχή της παιγνιοποίησης και των e-sports, με γνωσιακή, τεχνολογική και οργανωτική εξέλιξη.
- Ισχυρό επενδυτικό ενδιαφέρον για την ανάπτυξη του κλάδου στην Ελλάδα με τη διαμόρφωση ενός υγιούς ανταγωνιστικού ρυθμιστικού πλαισίου
- Αντιμετώπιση του brain drain και των δυνατοτήτων της τεχνολογικής ανάπτυξης με επένδυση σε υψηλού επιπέδου ανθρώπινο δυναμικό, παραγωγή γνώσης και τεχνολογική εξειδίκευση
- Η ρύθμιση του διαδικτυακού στοιχηματισμού πρέπει να στοχεύει στην ενσωμάτωση υπαρχόντων παρόχων και στον περιορισμό των παράνομων
- Η ρύθμιση του διαδικτυακού στοιχηματισμού πρέπει να στοχεύει στη διαμόρφωση επιτυχημένων προστατευτικών μέτρων για τους παίκτες προλαμβάνοντας το κοινωνικό πρόβλημα
- Οι απαγορεύσεις στη διαφήμιση οδηγούν σε εγκατάλειψη της αγοράς και παράδοση των αδειών, από τους παρόχους, σε ευρωπαϊκό επίπεδο
- Επισήμανση κινδύνου συνέχισης της παρουσίας της παράνομης αγοράς διαδικτυακών τυχερών παιγνίων λόγω υψηλούς φορολόγησης και διαφημιστικής απαγόρευσης
- Το κόστος αδειοδότησης στην Ελλάδα κυμαίνεται σε πολύ υψηλά επίπεδα και προτείνεται η μείωσή του και εναρμόνιση με τα ευρωπαϊκά επίπεδα
- Προς επίρρωση των επιχειρημάτων μείωσης κόστους απόκτησης άδειας και μείωσης της προτεινόμενης φορολογίας παρατέθηκαν οι δύο διαφωτιστικοί πίνακες που ακολουθούν:

A. Συγκριτικός πίνακας κόστους αδειοδότησης τυχερών παιγνίων Διαδικτύου σε χώρες της Ευρώπης

Χώρα	Πληθυσμός	Κόστος άδειας	Διάρκεια άδειας	Συνολικό κόστος (για 7 έτη)
Ελλάδα	10,8 εκατ.	€ 5.000.000	7 έτη	€ 5.000.000
Ηνωμένο Βασίλειο	66 εκατ.	€17.500 - €32.700	1 έτος	€122.500 - €228.900
Ισπανία	46 εκατ.	€ 100.000	10 έτη	€ 70.000
Γαλλία	66,9 εκατ.	€ 200.000	5 έτη	€ 280.000
Δανία	5,7 εκατ.	€ 75.000	1 έτος	€ 525.000
Ρουμανία	19,7 εκατ.	€ 120.000	1 έτος	€ 840.000
Βουλγαρία	7,05 εκατ.	€ 125.000	5 έτη	€ 175.000
Κύπρος	854 χιλ.	€ 45.000	2 έτη	€ 165.000

B. Συγκριτικός πίνακας φορολόγησης εταιρειών τυχερών παιγνίων Διαδικτύου σε χώρες της Ευρώπης

Χώρα	Αδειοδοτημένα προϊόντα (τυχερών παιγνίων)	Φόρος εταιρειών
Ελλάδα	Sports betting Live Casino only (RNG excluded) Poker	35% στο GGR*

Ο ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΣΤΟΙΧΙΜΑΤΙΣΜΟΣ ΣΗΜΕΡΑ

Ηνωμένο Βασίλειο	Sports betting Casino Poker Bingo	15% στο GGR
Ισπανία	Sports betting Casino Bingo	20% στο GGR
Γαλλία	Sports betting Horse Racing Poker	Sports betting: 9,3% στο TO** Horse Racing: 7,1% στο TO Poker: 2% στο TO
Δανία	Sports betting Casino Poker	20% στο GGR
Ρουμανία	Sports betting Casino Poker	16% στο GGR
Βουλγαρία	Sports betting Casino Poker	Sports betting: 15% στο GGR Casino: 20% στο GGR Poker: 20% στο GGR
Κύπρος	Sports	13% στο GGR

*GGR = Gross Gaming Revenues (ακαθάριστα/μικτά κέρδη)

** TO = Turnover (Τζίρος)

- Πάροχοι χωρίς επίγεια παρουσία, αλλά μόνο διαδικτυακή, έχουν ως μόνο τρόπο προώθησης των προϊόντων στον καταναλωτή, το διαδίκτυο
- Το 10% της φορολογίας να επιστρέφεται ανταποδοτικά, ως χορηγίες, σε πολιτιστικά και αθλητικά σωματεία
- Το σχέδιο του νέου κανονισμού περιλαμβάνει απαγορεύσεις που δεν συμβαδίζουν με τις «καλές πρακτικές» σε ευρωπαϊκό επίπεδο

- Είναι αναγκαία η ενίσχυση της καινοτομίας και της επένδυσης στην τεχνολογική πρόοδο και σε νέα ανταγωνιστικά προϊόντα και υπηρεσίες
- Η αξιοποίηση της τεχνητής νοημοσύνης και της μηχανικής μάθησης ήδη αξιοποιείται από τον κλάδο καθώς και η ανάλυση/συσχέτιση μεγάλου όγκου δεδομένων
- Τα ρυθμιστικά όργανα θα πρέπει να διαθέτουν εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό
- Είναι αναγκαία η σταθερότητα στο ρυθμιστικό πλαίσιο και η ευελιξία για την παρακολούθηση των νέων τεχνολογιών
- Είναι αναγκαίο ένα τεχνολογικά ουδέτερο νομικό πλαίσιο
- Τα e-sports δημιουργούν νέα δεδομένα στην κατανόηση του επαγγελματικού αθλητισμού, στη διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού και στα υπάρχοντα μοντέλα διοικητικής οργάνωσης
- Οι κυβερνήσεις καταλαβαίνουν πλέον την επιθυμία του καταναλωτή να επιλέγει για την επένδυση των χρημάτων του σε παρόχους και προϊόντα
- Εισαγωγή νέων τεχνολογιών όπως η τεχνολογία blockchain προσφέρουν λύσεις σε θέματα εμπιστοσύνης και διαφανών διαδικασιών στο χώρο του διαδικτυακού στοιχηματισμού
- Υπάρχουν αρκετές διαδικτυακές πλατφόρμες τυχερών παιγνίων σε blockchain τεχνολογίες
- Τα e-sports δηλώνουν την παρουσία νέου αθλητικού περιβάλλοντος με υποστήριξη της τεχνολογικής εξέλιξης και ξεχωρίζουν καθώς ο κάθε παίκτης μπορεί να προβάλει την προπόνησή του, την εξέλιξή του, τους αντιπάλους του, μέσω μιας εκπομπής διαδικτυακής και να προωθήσει τα προϊόντα οποιασδήποτε εταιρίας
- Απαιτείται διαβούλευση και συνέχιση του διαλόγου

της πολιτείας και των αρμόδιων θεσμικών φορέων με ακαδημαϊκά ιδρύματα, επιχειρήσεις, μέσα μαζικής επικοινωνίας, φορείς του αθλητισμού για εποικοδομητική συνεργασία

Γ. Media και Επικοινωνία

- Τα μεγάλα ειδησεογραφικά μέσα έχουν στρέψει το ενδιαφέρον τους σε συνδρομητικά έσοδα
- Διαφημιστικά έσοδα από προβολή διαδικτυακού στοιχηματισμού, στα πλαίσια της νόμιμης δραστηριότητας σε κάθε χώρα, μπορεί να είναι κρίσιμα για ένα ειδησεογραφικό μέσο
- Η διαφήμιση του στοιχήματος προσφέρει περιεχόμενο, που οι μεγάλες ψηφικές πλατφόρμες δεν το προσφέρουν
- Χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή στις στρατηγικές μάρκετινγκ που υιοθετούνται συνδέοντας τον στοιχηματισμό με τον αθλητισμό και ιδιαίτερα σε ο,τι αφορά στους ανηλίκους και στα νέα σε ηλικία άτομα
- Προστασία, από τις ρυθμιστικές αρχές, των αθλητικών καταναλωτών σε σχέση με ανεύθυνες πρακτικές μάρκετινγκ και την υπέρμετρη διασύνδεση και ταύτιση του αθλητισμού με το στοιχηματισμό
- Δημιουργία δημοσιογραφικών ομάδων έρευνας, κατά τα πρότυπα του εξωτερικού, για την ενημέρωση του κοινού και των αρχών για προσπάθειες χειραγώγησης στο χώρο του αθλητισμού
- Εξαίρεση δημοσιογράφων, αθλητών, προπονητών, αθλητικών παραγόντων από τη δυνατότητα στοιχηματισμο, λειτουργία πόθεν έσχεσ και πρόσβαση στους λογαριασμούς
- Συμμετοχή των στοιχηματικών εταιρών σε αθλητι-

κές χορηγίες εφόσον αποδεδειγμένα χρησιμοποιείται ή γίνεται αντικείμενο εκμετάλλευσης ο ερασιτεχνικός αθλητισμός στα επίσημα κουπόνια τους σε άλλες χώρες.

Δ. Κοινωνικές Προεκτάσεις

- Αντιμετώπιση του brain drain και των δυνατοτήτων της τεχνολογικής ανάπτυξης με επένδυση σε υψηλού επιπέδου ανθρώπινο δυναμικό, παραγωγή γνώσης και τεχνολογική εξειδίκευση
- Συνεργασία μεταξύ φορέων του αθλητισμού, του πολιτειακού φάσματος, της ακαδημαϊκής κοινότητας, του επιχειρηματικού κόσμου και των μέσων μαζικής ενημέρωσης για την αντιμετώπιση των σύγχρονων εξελίξεων σε τόσο πολύπλοκα περιβάλλοντα
- Πρέπει να αξιοποιηθεί η πολυπλοκότητα, η αβεβαιότητα και να μεταφραστούν τα ρίσκα σε ευκαιρίες για το σύνολο της κοινωνίας
- Ανταποδοτικότητα και διοχέτευση οικονομικών πόρων, από την ανάπτυξη του χώρου των διαδικτυακών τυχερών παιγνίων, για την υποστήριξη του αθλητισμού και του πολιτισμού
- Έλεγχος του παράνομου στοιχηματισμού που δημιουργεί προβλήματα στον ελληνικό αθλητισμό
- Η διαφορά των e-sports με το gaming είναι ότι τα πρώτα αφορούν περισσότερο σε αθλητικά παιχνίδια και για το λόγο αυτό συζητείται η υιοθέτησή τους στους ολυμπιακούς αγώνες, από τη Διεθνή Ολυμπιακή Επιτροπή
- Τα e-sports αφορούν στο ανταγωνιστικό παιχνίδι στο ψηφιακό περιβάλλον
- Χρειάζεται ευαισθητοποίηση και ενημέρωση του κοινού και των παικτών για τις ψυχολογικές και κοινωνικές

προεκτάσεις α που αφορούν στη διαδικτυακή ενασχόληση με τα τυχερά παίγνια

- Ανάπτυξη λογισμικού και εφαρμογών για την αντιμετώπιση της παθολογικής ενασχόλησης με τα τυχερά παίγνια στο διαδίκτυο και υποστήριξη του οικογενειακού και άμεσου κοινωνικού περιβάλλοντος

